

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Staroakkadský stát:
Politický vývoj a vnitřní struktura**

Jan Patera

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce

Staroakkadský stát:

Politický vývoj a vnitřní struktura

Jan Patera

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Pecha, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem předloženou práci vypracoval samostatně pod vedením PhDr. Lukáše Pechy, Ph.D. s použitím odborné literatury a dalších zdrojů, jejichž seznam je uveden na konci této práce.

Plzeň, duben 2017

.....

podpis

Obsah

1 Úvod.....	1
2 Poměry v Mezopotámii	3
2.1 Akkadské obyvatelstvo	3
2.2 Poměry v jižní Babylonii.....	3
2.3 Poměry v severní Babylonii	4
2.4 Poměry na středním Eufratu.....	6
3 Politický vývoj	8
3.1 Sargon.....	8
3.2 Rīmuš	11
3.3 Man-ištušu.....	13
3.4 Narām-Sîn	15
3.5 Šar-kali-šarrī.....	23
3.6 Občanská válka	24
3.7 Dudu	25
4 Akkadský stát	27
4.1 Státní správa	27
4.2 Správa chrámového okrsku	28
4.3 Správa města	29
4.4 Královští hodnostáři	33
4.5 Společenské třídy	34
5 Ekonomika	36
5.1 Základní suroviny.....	36
5.2 Vzácné suroviny	37
5.3 Obchodníci	38
5.4 Podnikatelé.....	40
5.5 Hodnota zboží	42
5.6 Ekonomika státu.....	43
6 Královská ideologie.....	45
7 Pozdější tradice	47
7.1 Legenda o Sargonově narození	48
7.2 Sumerská legenda o Sargonovi	49

7.3 Šar tamḥāri	50
7.4 Sargon dobyvatel.....	52
7.5 Prokletí Akkadu.....	53
7.6 Povstání proti Narām-Sînovi.....	54
7.7 Ṭupšenna petēma.....	56
7.8 Erra a Narām-Sîn.....	57
7.9 Narām-Sînova smrt	58
8 Závěr.....	60
Použitá literatura	62
Bibliografické zkratky.....	67
Resumé.....	69
Příloha	70
Míry a váhy	70
Ukázka staroakkadského klínopisu	71
Narām-Sînova stéla	72
Mapa Mezopotámie.....	73

1 Úvod

Vláda akkadské říše mezi lety 2334–2154 př. n. l. způsobila podstatné změny v historii a uspořádání starověkého Předního východu. Ačkoliv dokladů o vládě této královské dynastie je poměrně málo, na základě analogie s pozdějšími obdobími ji lze zkoumat z několika různých hledisek. Tato práce si klade za cíl popsat politický vývoj, vnitřní strukturu staroakkadského státu a obraz jeho panovníků v pozdější mezopotamské literatuře.

Pro lepší uchopení historických událostí je věnována pozornost etnickým a politickým poměrům soudobé Babylónie a v krátkosti bude nastíněn rovněž politický vývoj na středním toku Eufratu. Rekonstrukce dějin se zakládá na primárních pramenech – královských nápisech a datovacích formulích, doplněných o sekundární prameny. Všechna data jsou uváděna podle tzv. střední chronologie. Datování konce ranědynastického období podle datovacích formulí eblajských ministrů 'Ibriuma (celkem 18 let) a Jibbi-Zikira (celkem 17 let) lze přibližně synchronisovat se střední chronologií na základě Lugalzagesiho dobytí Adabu (Jibbi-Zikir 5), které se uskutečnilo nejpozději v 7. roce jeho vlády. Spíše než uvádět datovací formule eblajských ministrů je ovšem výhodné uvažovat, že tato událost proběhla ve 4. roce Lugalzagesiho vlády (2337 př. n. l.) a přitom držet na paměti, že odchylka vůči střední chronologii může činit až 3 roky.¹

Další část práce se zaměřuje na vnitřní strukturu staroakkadského státu, popisující správu vojska, měst, chrámů a v krátkosti rovněž společenské třídy. V souvislosti se státní správou je možno diskutovat o ekonomice státu, před jejíž rekonstrukcí je třeba zmínit problematiku domácích a zahraničních komodit, hodnotu zboží, obchodníky a jimi prováděné transakce. Rekonstrukce vnitřní struktury a ekonomiky se opírá o hospodářské záznamy a sekundární literaturu. U některých klíčových termínů je věnována pozornost etymologii. Na základě královských napsů a datovacích formulí byly rekonstruovány základní prvky královské ideologie s důrazem na odlišnosti od ranědynastického období a rysy shodné s pozdějšími obdobími.

Poslední část práce pojednává o literární tradici o panovnicích staroakkadské dynastie. Je zde uvedeno několik skladeb, diskutována doba jejich vzniku, historické jádro a rovněž vývoj literárních postav.

---

¹ K této chronologii viz Archi 2015, 13–31; srov. Sallaberger et. al. 2015a, 86.

V poznámkách pod čarou jsou často uváděny ukázky staroakkadských textů i textů jiného původu. Citace těchto textů jsou uváděny tradičně podle zkratky příslušné edice (např. RIME 2) a nikoli podle jména vydavatele. U primárních pramenů je zpravidla uváděno také jejich původní akkadské, eblajské či sumerské znění v transliteraci. Akkadština a eblajština je transliterována kursivou, k přepisu sumerských výrazů jsou použity kapitálky. Není-li stanoveno jinak, jsou uváděné tabulky citovány podle database CDLI. Při transkripci textů je přihlíženo rovněž k období vzniku textu, neboť čtení založené na starobabylónské transliteraci zakrývá přítomnost některých fonémů v staroakkadštině a eblajštině, zejména /j/, /ʿ/, /ḥ/ a zčásti /h/.² Tento přístup usnadňuje interpretaci některých obtížných pasáží a jmen v klínopisných textech, např. *u-sa-be₆-er* /jusa‘ber/ či *á-ma-at^{KI}* /Hamāt/. Fonémy /š/ a /s/ se v této práci transkribují pro názornost shodně s pozdějšími vývojovými stupni akkadštiny jako /š/, ačkoliv jsou náležitě rozlišovány v transliteraci.

---

² K staroakkadské fonologii viz Hasselbach 2005, 99–145.

2 Poměry v Mezopotámii

2.1 Akkadské obyvatelstvo

Akkadové byli semitsky hovořícím etnikem, které nejpozději na přelomu 4. a 3. tisíciletí př. n. l. začalo migrovat v několika vlnách do oblasti Mezopotámie. Důvody pro stěhování semitské populace zůstávají nejasné; často se hovoří o změně klimatu, neboť celou oblast od poloviny 4. tisíciletí začala sužovat velká sucha. Nově příchozí semitské obyvatelstvo se usazovalo po celé Mezopotámii, včetně její nejjihnější části, kde většinu tvořili jazykově nepříbuzní Sumerové.

Semitské obyvatelstvo bylo nedílnou součástí mezopotamské populace již v době nejstarších onomastických a lingvistických klínopisných dokladů. V pramenech z Abū Šalābīhu, sahajících do období 2600 př. n. l., je doloženo množství akkadských jmen, např. *Henna-Il* či *Illum-malik*, a přibližně v téže době zastávala úřad velekněžky v Uru dáma jménem *Pū-abī*. Kromě toho se na urských pečetidlech z období 3000–2700 př. n. l. nezdá vyskytuje znak BAD, patrně ve čtení *ba'lum* „pán“,³ které indikuje bezprostřední přítomnost akkadského jazyka.⁴ Již od počátku 3. tisíciletí lze tedy předpokládat jazykovou prostupnost prostředí hovořících sumersky a akkadsky, která do značné míry ovlivnila i literaturu psanou.

2.2 Poměry v jižní Babylonii

Během raně dynastického období se v jižní Babylonii rozvinul systém nezávislých městských států, které představovaly jasně vymezenou územní jednotku, sestávající z hlavního města a okolních připojených oblastí. Městské státy spolu sousedily, aniž byl mezi nimi vymezen jakýkoliv neutrální prostor, což vedlo k častým sporům o příhraniční oblasti. Každý stát měl svého vládce, jehož titul se lišil město od města, např. v Uruku vládl EN „velekněz“, v Lagaši ÉNSI „místodržící“, zatímco v Uru LUGAL

---

³ Charvát 2010, 44–45, pozn. ⁶³.

⁴ Viz Krebernik 1985, 54: „Vermutlich stellt BAD mit einem Lautwert *ba_x* eine unvollständige frühe syllabische Schreibung dieses Wortes (*ba'lum* – pozn. autora), möglicherweise in dessen St. cstr. *ba'(a)l, dar.*“

„král“. Důležitým rysem tohoto uspořádání byla ovšem jeho uzavřenost a všeobecná rovnováha sil, která činila jakýkoliv pokus o územní expansi mimořádně obtížným.⁵

Koncem raně dynastického období se nejmocnějším mužem jižní Babylonie stal urucký král Enšakušana, který podnikl několik úspěšných vojenských tažení do severní Babylonie. Jeho úspěchy byly současníky považovány za natolik pozoruhodné, že se jejich zmínky objevily i v palácových archivech daleké Ebly. Během přibližně desetileté války rozprášil vojsko Kiše, pět let poté obsadil Akšak (2351 př. n. l.) a následně dobyl za pomoci marijských oddílů Kiš (2348 př. n. l.).⁶ V rámci této kampaně se rovněž střetl s vojskem Akkadu, které porazil, a po tomto vítězství pojmenoval jednu ze svých datovacích formulí.⁷ Jeho mocenský vzestup se odrazil i v královském titulu „pán Sumeru a král země“ (sum. EN KI-EN-GI LUGAL KALAM-MA). Zanedlouho poté, patrně po jeho smrti, se jeho říše obrátila v prach.

Vzniklé mocenské prázdnoty využil Lugalzagesi (2340–2316 př. n. l.), syn ummského vladaře a velekněze jménem U'u, jehož vláda předznamenala éru velkých změn. Nejpozději v sedmém roce vlády si vojensky podmanil sousední Adab⁸ a poté připojil ke své říši Lagaš, za což jej někdejší vládce města Uruinimgina proklel.⁹ Za podpory nově nabytých držav pak dobyl Uruk a přisvojil si jeho královský titul. Na vrcholu moci držel všechna sumerská města až po Nippur a v této době patrně začal používat titul „král Uruku a král země“ (sum. LUGAL UNU-GA LUGAL KALAM-MA).¹⁰

2.3 Poměry v severní Babylonii

Králové severní Babylonie se opírali o moc, která mohla být svou podstatou velmi odlišná od panovnické praxe sumerského jihu. Tento názor se opírá zejména o královský titul „král Kiše“ (sum. LUGAL KIŠ), který používalo několik panovníků

---

⁵ Steinkeller 1993, 116–117.

⁶ Archi 2015, 9–10, 27–29.

⁷ Enšakušana 2 „Rok, kdy Enšakušana zvítězil na Akkadem.“ (MU EN-Š[À-KÚŠ-AN-NA] AG-[G]A-DĚ^{KI} GÍN×KÁR BÍ-SÌ-GA), viz RIME 1, 429.

⁸ MEE 10, 029 „Šuqātum z Mari přinesl zvěsti, že Adab byl dobyt.“ (*šu-ga-du ma-ri*^{KI} NÍĜ-AN.AN.AN.AN UD.NUN^{KI} ŠU-BA₄-TI); zpráva je datována k 5. roku ministerství Jibbi-zikira, viz Archi 2015, 27.

⁹ RIME 1.9.9.5 „Nechť Lugalzagesiho, vládce Ummy, nechá vlastní bohyně Nisaba na krku nosit tento hřích.“ (kol. viii, ř. 11: LUGAL-ZÀ-GE-SI 12: ÉNSI 13: UMMA^{KI}-KA 14: DIĜIR-RA-NÉ kol. ix, ř. 1: NISABA-KE₄ 2: NAM-TÁG-BÉ 3: GÚ-NA HĚ-ÍL-ÍL).

¹⁰ RIME 1.14.20.1: „Lugalzagesi, král Uruku a král země“ (kol. i., ř. 3: LUGAL-ZÀ-GE-SI 4: LUGAL UNUG^{KI}-GA 5: LUGAL KALAM-MA).

původem z jižní Babylonie, jejichž doklady panování nad severní Babylonií jsou dosti mlhavé.¹¹ Od doby akkadských vládců se v tomto královském titulu dále přestal používat determinativ KI, který by byl zřejmě závazný v případě, že by se jednalo o město Kiš. Spíše se tedy jedná o specifický způsob vlády, který se často interpretuje jako „král veškerenstva“ (akk. *šar kiššatim*).¹²

Severní Babylonie tvořila jednotné politické uspořádání, které zahrnovalo povodí Dijály, některé oblasti za Tigridem a možná i střední tok Eufratu.¹³ Ústředním bodem tohoto politického uspořádání byla Kiš se sekundárními mocenskými centry v Akšaku a Mari, jež soupeřila s Kiší o vládu nad severní Babylonií.¹⁴

Koncem raně dynastického období se Mari angažovalo ve válkách o na středním tokem Eufratu; když zde ovšem zavládl mír, začalo se vměšovat do dění v severní Babylonii. Této situace využil Enšakušana z Uruku, kterému se během série vojenských vítězství podařilo dobýt Akšak, a s pomocí spojeneckých oddílů z Mari dobyl posléze i Kiš. Král Kiše jménem Jinbi-‘Aštar byl odvečen do uruckého zajetí a jeho království postihly těžké časy. Na uvolněném trůnu se později objevil legendární Ur-Zababa (2340–2335 př. n. l.), o němž není známo téměř nic.¹⁵ Jeho sumerské jméno a fakt, že po sobě nezanechal žádné historické doklady, naznačuje, že mohl být původně Enšakušanovým místodržícím.¹⁶ Ať už byla úloha tohoto muže jakákoliv, po Sargonově převratu byl zbaven veškeré politické moci.

---

¹¹ RIME 1.14.14.2 „Lugalkiġenedudua, král Kiše, když Inanna spojila úřad velekněze a krále pro Lugalkiġenedudua, zastával úřad velekněze v Uruku a úřad krále v Uru.“ (ř. 3: LUGAL-KI-ĠEN-NĚ-DU₇-DU₇ 4: LUGAL KIŠ^{KI} 5: U₄ ^DINANNA-KE₄ 6: LUGAL-KI-ĠEN-NĚ-DU₇-DU₇-ŠĚ 7: NAM-EN 8: NAM-LUGAL-DA 9: E-NA-DA-TAB-BA-A 10: UNUG^{KI}-GA 11: NAM-EN MU-AK-K[E₄] 12: URIM^[KI]-MA 13: NAM-LUGAL 14: MU-AK-[KE₄]).

¹² Steinkeller 1993, 120. Tuto teorii kritisoval Westenholz 1999, 29.

¹³ Steinkeller 1993, 117–120.

¹⁴ Toto naznačuje SKL (kol. i, ř. 42 – kol. vi, ř. 23); Kiš a Akšak jsou mimoto jediní obchodní partneři ze severní Babylonie, kteří vystupují v eblajských hospodářských textech, viz Steinkeller 1993, 119.

¹⁵ Standardní verze SKL udává: „Ur-Zababa, syn Puzur-Sína, vládl 400 let.“ (kol. vi, ř. 12: [U]R-^DZA-BA₄-BA₄ 13: [DUMU] PUZUR₄-^DEN.ZU-KE₄ 14: [M]U 400 Ī-AK). Podle jednoho z dochovaných exemplářů (CBS 13994) vládl pouze 6 let; což přibližně odpovídá dokladům z Ebly, podle nichž se Lugalzagesiho dobytí Adabu odehrálo 11 let po Enšakušanově triumfálním dobytí Kiše.

¹⁶ Staroakkadské prameny z Kiše uvádějí celkem 679 osobních jmen o následujícím procentuálním zastoupení: akkadská 82 %, reduplikovaná 11 %, sumerská 6 %, ostatní 1 %, viz Foster 1982, 299. Srov. dále Archi 2015, 483–485 a MAD 5, 93–123.

2.4 Poměry na středním Eufratu

O poměrech na středním toku Eufratu nás informují rozsáhlé palácové archivy nalezené v severosyrské Eble. Ve vzdálených oblastech severně od Kiše byl kulturní vliv jižní Mezopotámie nápadně oslaben, což nejlépe ilustruje fakt, že zdejší vládci nezdávka užívali západosemitského královského titulu *malkum* (log. EN).¹⁷

Zcela výjimečnou pozici na středním Eufratu zaujímal město Mari. Jeho mocenské ambice byly motivovány zvláště obchodním monopolem v této oblasti, který ovšem narážel na zájmy sousedních států. V době největší slávy marijského království se králi Jišup-šarovi (okolo 2400 př. n. l.) podařilo vyplenit Imar, jeho nástupce Jiblul-II (okolo 2380 př. n. l.) podnikl úspěšnou výpravu proti městu Abarsal na levém toku Eufratu, a když pak dobyl pevnost Ĥaššum poblíž Kār-Kamiše, donutil podvolit se placení vysokého tributu i bohaté eblajské království.¹⁸

Severosyrská Ebla byla velmi významným státem, jehož moc se rozprostírala od nížiny Amuq po Ĥamāt, s východní hranicí podél středního toku Eufratu. Království těžilo ze své výhodné geografické polohy na spojnici Mezopotámie a levantského pobřeží; nadto disponovalo ohromným množstvím zlata a stříbra anatolského původu. Pod marijským jhem se králi Jigriš-Ĥalabovi (zemř. 2369 př. n. l.) podařilo obnovit vládu nad Kār-Kamišem a učinit z Abarsalu svého vazala.¹⁹ V expansivní politice na horním toku Eufratu pokračoval i jeho následník Jirkab-dāmu (2370–2360 př. n. l.), který provdal svou dceru za krále Imaru.²⁰ Když se po jeho smrti dostal k moci ministr ‘Ibrium (2359–2343 př. n. l.), vyvedl stát z platební závislosti na Mari a uzavřel s ním mírovou smlouvu. Města nyní nemohla konfrontovat své síly přímo, a začala upevňovat

---

¹⁷ Nejčastěji se vyskytuje jako logogram EN, jehož čtení je zřejmé z častého spojení EN *wa ma-lik-tum* „král a královna“ (ARET 4, 25, kol. 4, ř. 3–5) v hospodářských textech; slabičné psaní se omezuje zejména na st. c. *ma-lik* (ARET 4, 24, ř. 14).

¹⁸ ARET 13, 4 „Imar, Lalabum a *ganum* Ebyly porazil Jišup-šar, král Mari; Imar a Lalabum zanechal v troskách. (...) Jiblul-II, vládce Mari, pak Abarsal přemohl. (...) Z Biratu a pevnosti Ĥaššum vyšel Iblul-II, král Mari, a poplatek na Eble v Ma‘baru vzal.“ (Kol. IV, ř. 14: *ì-mar*^{KI} 15: *ù* 16: *la-la-bu₁₆-um*^{KI} 17: *ù*, kol. V, ř. 1: *ga-nu-um* 2: *ib-la*^{KI} 3: *is-dub-sar* 4: LUGAL 5: *ma-rì*^{KI} 6: ÀGA-KÁR!(ŠÈ) 7: *in* 8: *ì-mar*^{KI} 9: *ù* 10: *in* 11: *la-la-bu₁₆-um*^{KI} 12: DU₆-SAR 13: GAR (...) kol. VI, ř. 5: *ib-lu-ul-il* 6: EN 7: *ma-rì*^{KI} 8: *ù* 9: *a-bar-sal₄*^{KI} 10: ÀGA-KÁR!(ŠÈ) (...) Kol. IX, ř. 1: *in* 2: *bì-ra-ad*^{KI} 3: *ù* 4: *in* 5: É-NA 6: *ħa-sù-wa-an*^{KI} 7: È 8: *ib-lu-ul-il* 9: LUGAL 10: *ma-rì*^{KI} 11: *ù* 12: MU-DE₆ 13: *ib-la*^{KI}, rev., kol. I, ř. 1: ŠÀ-sù 2: *má-bar*^{KI} 3: ŠU BA₄-TI).

¹⁹ ARET 13, 5 „Kār-Kamiš je v rukou krále Ebyly.“ (Kol. II, ř. 19: *gār-gār-mì-ìs*^{KI} 20: *in* ŠU, kol. III, ř. 1: [EN] 2: [*ib-la*^{KI}]).

²⁰ ARET 13, 7 „Co se týče vsi (které dostala věnem) Tīšaw-Li'm; králův pověřenec může kupce vyhnat.“ (Kol. 5, ř. 4: *mì-nu* 5: IRI^{KI}-IRI^{KI} 6: *tì-ša-li-im* 7: MAŠKIM, rev., kol. I, ř. 1: EN 2: LÚ-KAR 3: È). O postavení Tīšaw-Li'm informuje dokument ARET 3, 326 + 200 „Tīšaw-Li'm, královna Imaru.“ (Kol. II, ř. 3: *tì-šè-li-im* 4: *ma-lik-tum* 5: *ì-mar*^{KI}).

moc nad sousedními oblastmi. Mari provedlo několik tažení na řece Hābūru, nejdříve proti Haddu na jeho dolním toku a následně proti Nagaru na toku středním.

Nagar bylo vlivné království, jež drželo pod svou svrchovaností celý Chábúrský trojúhelník. V jeho stínu zůstalo i dalších 17 významných středisek, včetně Šehny a Urkeše. Je známo, že Nabada, další z provinčních center této oblasti, dodávala píci pro královské onagery.²¹ Zmíněná úspěšná ofensiva Mari vůči Nagaru a jeho državám (2353–2352 př. n. l.) vyvolala potřebu uzavřít spojení s Eblou a Kiší, které bylo stvrzeno dynastickými svazky.

---

²¹ Sallaberger et. al. 2015a, 85.

3 Politický vývoj

3.1 Sargon

K dispozici je jen velmi málo historických dokumentů pojednávajících o mocenském nástupu Sargona (2334–2279 př. n. l.), zakladatele a prvního vládce Akkadské říše. Jeho jméno (akk. *Šarruk-kēn*²² „Král je pravý.“) pochází snad ze severovýchodní akkadské onomastické tradice; rovněž je možné, že je začal používat až v době, kdy nastoupil na trůn. Sargonův příběh je opředen mnoha legendami a mýty, z nichž některé možná vznikly jeho vlastním přičiněním, zatímco jiné byly sepsány až o mnoho století později. Badatelé se zpravidla shodují, že Sargon pocházel z bezprostředního okolí města Kiše v severní Babylonii, které bylo vedle aglomerací jižní Babylónie poměrně malým městem.

Sargon byl patrně skrovného původu a jeho postavení vzrostlo díky kariéře ve státní správě města Kiše.²³ Protože neměl vazby na žádný královský rod, stal se později uchvatitelem trůnu. Jakým způsobem se ovšem dostal k moci, není přesně specifikováno; pozdější legendy naznačují boj o moc mezi králem a uchvatitelem anebo zmiňují Ur-Zababovu prosbu Lugalzagesimu o pomoc při likvidaci Sargona. Ten ve svých nápisech nicméně pouze prohlásil, že se střetl s Lugalzagesim a porazil jej v několika bitvách. Zdá se, že v předvečer války s Lugalzagesim držel pevně v ruce severní Babylonii a místní obyvatelé jej uznávali za krále; neexistuje totiž žádná zmínka o bojích či povstáních z této oblasti, s výjimkou mlhavé revolty proti Ur-Zababovi. Sargon naopak prohlásil, že obnovil Kiš, a považoval tak severní Babylonii za loajální území.²⁴

Sargonova revolta musela být trnem v oku Lugalzagesimu, který zřejmě pomýšlel na obnovení slávy uruckého království a rovněž se mohl obávat opětovného nárůstu

---

²² Čtení *sar-ru-ké* /*sarruk-kēn*/ se zdvojeným /kk/ lze předpokládat z několika důvodů: I) Substantiva v staroakkadštině nikdy neztrácela mimaci a je tedy pravděpodobné, že původní koncové /m/ bylo asimilováno k následujícímu /k/, viz MAD 2, 145; II) V sumerštině byly zdvojené plosivy obtížně vyslovitelné, protože při zápisu králova jména dávala přednost archaisujícímu tvaru SAR-UM-GE /*sarrum-kēn*/; III) Ve středobabylonštině došlo k nasalisaci zdvojených plosiv a následně změně znělosti /kk/ → /nk/ → /ng/, viz Aro 1955, 35-37, 39. Přítomnost zdvojené plosivy /kk/ tedy vysvětluje výskyt /g/ v pozdějším biblickém tvaru *Sargōn*.

²³ SKL „Sargon, jeho otec byl zahradníkem, číšník Ur-Zababův.“ (kol. vi, ř. 31: *Šar-ru-ki-in* 32: AB-BA-NÉ NU-KIRI₆ 33: SAGI UR-^DZA-BA₄-BA₄).

²⁴ Westenholz 1999, 35–36.

kišské moci. Společně se svými spojeneckými panovníky proto poměřil síly se Sargonem, utrpěl ovšem několik porážek a roku 2316 př. n. l. byl přímo na bojišti zajat. Následně byl odveden do Nippuru, kde byl vystaven v kleci před vchodem do Enlilova chrámu. Sargon po tomto vítězství dobyl Uruk, Ur, Eninmar, Lagaš a Ummu, a omyl své zbraně v Dolním moři. Ve všech dobytých městech s výjimkou Lagaše byly následně strženy hradby a vláda nad nově vznikající říší byla svěřena občanům Akkadu DUMU-DUMU *a-kà-dè* (akk. *mar'ū Akkad*).²⁵

Ze závěru tohoto období se zachovalo několik datovacích formulí pocházejících z Adabu, které hovoří o pádu Ummy a Ĝirsu a spadají patrně do doby, kdy Adab byl již součástí Akkadské říše.²⁶ Datovací formule zmiňující dobytí Ĝirsu navíc hovoří o tom, že jeho vládce odešel do Akkadu.²⁷ Je pravděpodobné, že tímto vladařem byl Uruinimgina, který se po porážce Lagaše od Lugalzagesiho presentoval jako král Ĝirsu a později se objevil mezi občany Akkadu na Man-ištušuvě obelisku.²⁸ Rovněž je možné, že Uruinimgina zastával jakousi formu opozice vůči Lugalzagesiho režimu a snad se stal i spojencem Akkadu.²⁹

Zatímco Sargon vedl tuhé boje s Lugalzagesim, na středním toku Eufratu zuřila válka, která byla vyústěním konfliktu z konce raně dynastického období. Expansivní politika Mari tehdy přiměla Eblu, Kiš a Nagar uzavřít spojenectví, které bylo stvrzeno dynastickým svazkem mezi eblajskou princeznou a kišským princem. V bitvě u Terqy (2329 př. n. l.) Ebla uštědřila Mari drtivou porážku, o čemž neváhala zpravit kišského

²⁵ RIME 2.1.1.1 „Dobyl město Uruk a strhl jeho hradby. V bitvě zvítězil nad Urukem, dobyl město, zajal v bitvě Lugalzagesiho, krále Uruku, a přivedl jej v řetězech před Enlilovu bránu. Sargon, král Akkadu, v bitvě zvítězil nad Urem, dobyl město a strhl jeho hradby. Dobył Eninmar, strhl jeho hradby a dobył jeho zem včetně Lagaše až k moři. Omyl své zbraně v moři. V bitvě zvítězil nad Ummou, dobył město a strhl jeho hradby. ... Od Dolního moře zastávali funkci vladaře občané Akkadu.“ (ř. 12: IRI^{KI} 13: UNUG^{KI} 14: SAĜ-ĜEŠ-RA 15: ù 16: BÀD-su 17: Ì-GUL-GUL 18: in KAS-ŠUDUL 19: UNUG^{KI} 20: [iš₁₁-ar 21: [IRI^{KI}] 22: [SAĜ-ĜEŠ-RA] 23: [LUGAL-Z]À-GE-SI 24 LUGAL 25: [UN]UG^{KI} 26: in KAS-ŠUDUL 27: ŠU-DU₈-A 28: in SI-GAR-řim 29: a-na KÁ 30: ^DEN-LÍL 31: u-ru-ús 32: sar-ru-ge 33: LUGAL 34: a-kà-dè^{KI} 35: in KAS-ŠUDUL 36: URIM^{KI} 37: iš₁₁-ar 38: ù 39: IRI^{KI} 40: SAĜ-ĜEŠ-RA 41: ù 42: BÀD-su 43: Ì-GUL-GUL 44: É-NIN-MAR 45: SAĜ-ĜEŠ-RA 46: ù 47: BÀD-su 48: Ì-GUL-GUL 49: ù 50: KALAM-MA^{KI}-su 51: ù 52: lagaš(LA.BUR.ŠIR.RI)^{KI} 53: a-dì-ma 54: ti-a-am-tim 55: SAĜ-ĜEŠ-RA 56: ^{ĜEŠ}TUKUL-kí-su 57: in ti-a-am-tim 58: Ì-LUH 59: ub-ba₁₀^{KI} 60: in KAS-ŠUDUL 61: [iš₁₁-ar] 62: [ù] 63: [IRI^{KI}] 64: [SAĜ-ĜEŠ-RA] 65: [ù BÀD-su] 66: [Ì-GUL-GUL] ... 79: is-tum-ma 80: ti-a-am-tim 81: sa-pil-tim 82: DUMU-DUMU 83: a-kà-dè^{KI} 84: ÉNSI-kus-a-tim 85: [u]-kà-lú).

²⁶ ARCANÉ 3, 43.

²⁷ Tamtéž, 43: „Rok, kdy Ĝirsu bylo zničeno a (jeho) vládce odešel do Akkadu.“ (MU ĜIR-SU^{KI} ĤULU-A-AM₆ ÉNSI a-ga-dè^{KI}.ŠÈ Ì-ĜEN-A-AM₆).

²⁸ OIP 104, 040 (Manistusu obelisk) „Uruinimgina, syn Engilsy, vládce Lagaše. ... Celkem 49 občanů Akkadu.“ (strana a, kol. 15', ř. 7: ¹IRI-INIM-GE-NA 8: DUMU EN-GIL-SA 9: ÉNSI 10: LAGAŠ^{KI} ... kol. 17', ř. 16: ŠU-NÍĜIN 50 LÁ 1 DUMU-DUMU 17: a-ga-dè^{KI}).

²⁹ Powell 1996, 307.

krále.³⁰ Následně byla ovšem nucena své vojsko stáhnout, neboť jejího dalšího spojence napadlo Armānum. Této situace využil marijský král, kterému se roku 2326 př. n. l. podařilo Eblu dobýt a srovnat její palác se zemí.³¹ Je pravděpodobné, že zapojení Kiše v této válce bylo zpočátku spíše symbolické. Jakmile se ovšem Sargon vypořádal se sumerskými městy, obrátil svou pozornost vůči Mari. Toto město, oslabené vlekcí se válkou, nedokázalo postupujícímu Sargonovu vojsku odolat, okolo roku 2313 př. n. l. bylo dobyt a jeho palác byl jako odplatou za zničení Ebly srovnán se zemí. Toto vítězství se patrně stalo námětem datovací formule.³²

Podle svých slov Sargon dále pokračoval podél Eufratu až k Cedrovému lesu a Stříbrným horám v Anatolii a donutil Mari, Eblu i vzdálené Jarmuti uzнат jeho svrchovanost. Následně se odebral do Tuttulu, kde se poklonil bohu Dagānovi, čímž ospravedlnil svůj vliv nad celou Horní zemí.³³

Podle datovacích formulí z dalších let vedl Sargon výpravu proti městu Šimurrum na Tigridu a další proti Elamu a Parahšum. Podle popisků opsaných v starobabylónském období z podstavce monumentu je zřejmé, že se jednalo o loupeživý vpád bez jakýchkoliv ambic na ovládnutí tohoto území.³⁴

V raných královských nápisech, vzniklých bezprostředně po dobytí Sumeru, zdůrazňoval Sargon jednotu akkadského severu a sumerského jihu, a zároveň se presentoval jako Lugalzagesiho nástupce. Vystupoval jako Ištarin zemský správce (akk. MAŠKIM-GI₄ 'aštar), což byla kultovní funkce ve městě Akkadu, a jako Anův pomazaný kněz (akk. pašiš anim), jež lze nepochybně spojovat s Urukem. Ze stejného důvodu jsou dva z těchto královských nápisů sepsány dvojjazyčně v akkadštině a sumerštině, která imituje urucký dialekt.³⁵ Avšak Sumerové vládu Sargona příliš ochotně nepřijali, což názorně ilustruje fakt, že podmaněným městům byly strženy hradby a do jejich čela byli dosazeni loajální místodržící. Tímto způsobem byly položeny základy pro trvalou

³⁰ Tímto králem byl s velkou pravděpodobností již Sargon Akkadský, viz Archi 2015, 27.

³¹ Na podlaze vypáleného královského paláce v Eble bylo nalezeno několik otisků pečeti marijského krále jménem Jigši-Mari, viz Archi 2015, 26.

³² „Rok, kdy Mari bylo zničeno.“ (MU *ma-ri*^{KI} HUL-A), viz Gelb 1990, 50.

³³ RIME 2.1.1.11 „Král Sargon se poklonil a Dagānovi v Tuttulu a velebil jej. On mu dal Horní zemi: Mari, Jarmuti, Eblu až k Cedrovému lesu a Stříbrným horám.“ (ř. 17: *sar-ru-ké* 18: LUGAL 19: *in tu-tu-li*^{KI} 20: *ana* 21: ^D*da-gan* 22: *ús-kà-en* 23: *ik-ru-ub* 24: *ma-tá[m]* 25: *a-lí-tam* 26: *i-dì-sum*₆ 27: *ma-rí-am*^{KI} 28: *jà-ar-mu-ti-a-am*^{KI} 29: *ib-la*^{KI} 30: *a-dì-ma* 31: ^{ĜEŠ}TIR 32: ^{ĜEŠ}EREN 33: *ù* 34: KUR-KUR 35: KÙ).

³⁴ Nápis RIME 2.1.1.8 byl opsán ze sochy, která původně vyobrazovala poraženého vojevůdce a válečnou kořist ze Sús, Sabum, Awanu a dalších měst.

³⁵ V těchto textech se objevuje vokální harmonie, typická pro jihosumerské dialekty. Nicméně rozdíl v zápisu toponyma Akkad v Enšakušanově sumerštině (*ag-gà-dè*) a sumerské verzi Sargonových nápisů (*ag-ge-dè*) ukazuje, že Sargonovi písaři vycházeli spíše ze severosumerského dialektu.

akkadskou dominanci, založenou na vojenské moci. V pozdních královských nápisech se Sargon označoval již pouze jako král veškerenstva a tituly označující následnictví v Uruku dále nepovažoval za relevantní.³⁶

Jakmile upevnil moc nad jižní Babylonií, využil nově se otvírajících možností námořního obchodu s existující obchodní sítí Tilmun-Makan-Meluhḫa. Tyto lokality lze přibližně ztotožnit s Bahrajnem, Ománem a deltou Indu. Rozkvět obchodu napříč Dolním mořem přinášel značné bohatství jižní Babylonii, které se Sargon pokusil přesunout dále na sever, když nechal nákladní lodě z těchto lokalit svážet zboží přímo do Akkadu.³⁷ Kvůli podpoře obchodu zavedl v rámci svého království standardní míry. V administrativních dokumentech z Nippuru se často objevuje „královský gur“ (sum. GUR LUGAL), který byl bezpochyby předchůdcem pozdějšího akkadského guru.

Sargonova náboženská politika je poměrně neznámá. Záznamy z Nippuru dokládají, že na nový měsíc byla Sargonovi prováděna úlitba (sum. NIDBA SAR-UM-GE-KAM), ačkoliv významnost tohoto obřadu není jasná. Sargon věnoval množství soch s vyobrazením sama sebe a poražených nepřátel, opatřených dlouhými nápisy, do Enlilova chrámu v Nippuru. Jednu ze svých dcer ustanovil velekněžkou Nanny v Uru pod obřadním jménem Enḫeduanna. Tento politický krok byl pro krále mimořádně výhodný, neboť si tak mohl zajistit určitý vliv na činnost chrámu; mimo to byl tento úřad patrně doživotní. Enḫeduanna se stala výřečnou zastánkyní Ištar/Inanny, bohyně Akkadu, a jejích nároků na světovou nadvládu. V moderní době jsou její skladby často vnímány jako projev oficiální sargonovské náboženské politiky s cílem propagace Ištar/Inanny.³⁸

3.2 Rīmuš

Následníkem akkadského trůnu se po otcově smrti stal Rīmuš (2278–2270 př. n. l.), který byl podle některých rukopisů sumerského královského seznamu mladším ze

---

³⁶ Westenholz 1999, 37–38.

³⁷ RIME 2.1.1.11 „Přivázal lodě z Meluhḫy, Makanu a Tilmunu v akkadském přístavu.“ (ř. 11: MÁ *me-luḫ-ḫa* 12: MÁ *má-kan*^{KI} 13: MÁ *tilmun*^{KI} 14: *in kà-rí-im* 15: *ši a-ga-dē*^{KI} 16: *ir-ku-us*).

³⁸ Westenholz 1999, 38.

Sargonových synů.³⁹ Jeho jméno nese význam „její divoký býk“,⁴⁰ a odkazuje se patrně na prosazovaný Ištařin kult.

Při nástupu na trůn čelil Rīmuš rozsáhlé rebelii na jihu, kdy proti akkadské nadvládě povstala sumerská města Adab, Zabala, Umma, Kidiġira, Ur a Lagaš. Jeden z jejich povstaleckých vůdců, Meskigala z Adabu, je znám jako místodržící již za vlády Lugalzagesiho. Lze proto předpokládat, že tato revolta byla iniciována někdejší vládnoucí vrstvou, která byla po akkadském záboru sumerských měst zkrácena na svých pravomocech. Ačkoliv se jednalo jen o promarněný pokus obnovit někdejší politickou nezávislost, mladý akkadský stát musel vzpouru považovat za opravdovou hrozbu. V rámci represivních opatření zanášel Rīmuš do svých nápisů údaje o počtu zabitých, zajatých a deportovaných nepřátel, čítající desetitisíce mužů. Další tisíce obyvatel odvedl na nucené práce a poraženým městům znovu nechal strhnout hradby. Tyto ztráty museli obyvatelé starověké Mezopotámie bezpochyby chápat jako velmi značné; moderní odhady soudí, že zmizela přibližně třetina mužské populace. Je ovšem nejisté, nakolik jsou uváděná čísla realistická a nakolik jsou ovlivněna propagandou královského paláce.⁴¹

Podle svého vyprávění dokázal Rīmuš tuto vzpouru potlačit, i když pro tento účel musel vybudovat velikou armádu. Vojáky zdá se motivoval přídělem vojenských pozemků na dobytých územích, jak přes svou fragmentárnost naznačuje stéla AO 2678. Nápis na tomto monumentu se zabývá rozdělením pozemků v lagašské provincii velkému počtu jedinců, z nichž mnozí jsou uváděni vedle vojenských hodností. Je pravděpodobné, že tyto pozemky původně patřily lidem, kteří v důsledku povstání zahynuli nebo byli odvedeni ze svých domovů.⁴²

Poté, co se Rīmušovi podařilo potlačit povstání v Sumeru, objevily se další náznaky revolty v Kazallu, které leželo severně od Nippuru. Tato situace dokazuje, že již v této době nebyla všechna severobabylónská města akkadské dynastii zcela nakloněna. Během návratu z jihu byla poblíž Kazallu svedena bitva, desetitisíce obránců města padlo, další tisíce byly odvedeny a byly strženy jeho městské hradby.⁴³ Porážka

---

³⁹ SKL „Man-ištušu, Rīmušův starší bratr, syn Sargona.“ (kol. vi, ř. 39: *ma-ni-iš-ti-iš-šu* 40: ŠEŠ GAL *ri-mu-uš* 41: DUMU *šar-ru-ki-in*).

⁴⁰ Tento tvar interpretovala Hasselbach 2005, 153 jako pausální, viz komentář k analogickému tvaru *mūras* „její hřibě“.

⁴¹ Westenholz 1999, 41–42; Pecha 2014, 18.

⁴² Westenholz 1999, 42.

⁴³ RIME 2.1.2.4 „Když se vracel (z jihu), Kazallu jej zradilo. Bitva se udála v blízkosti Kazallu, 12052 vojáků bylo pobito, 5862 mužů zajato, Ašarēd, místodržící Kazallu, byl zajat a jeho hradby byly

této rebelie patrně zažehnala další pokusy o ozbrojený odpor a na několik desetiletí tak stabilisovala posici vládnoucí akkadské dynastie.⁴⁴

V třetím roce své vlády si Rīmuš podmanil Elam a Parahšum. Výsledkem tohoto tažení byla rozsáhlá kořist v podobě kamenných nádob, kterou následně věnoval božstvům hlavních středisek svého království.⁴⁵

Konec Rīmušovy vlády byl patrně velmi náhlý, jak dokládá omen ze starobabylónského období, podle nějž byl král zavražděn vlastním služebnictvem.⁴⁶ Kusé informace sumerského královského seznamu rovněž naznačují, že panovník zemřel v mladém věku, a zároveň dávají motiv k jeho likvidaci staršímu bratru jménem Man-ištušu. Na základě těchto indicií se zdá proto pravděpodobné, že byl zabit při palácovém spiknutí.⁴⁷

3.3 Man-ištušu

Po smrti bratra usedl na královský trůn Man-ištušu⁴⁸ (2269–2255 př. n. l.). Jeho vláda byla krátkým obdobím vnitřní stability akkadského státu, během něhož se pokusil rozšířit svou autoritu směrem na jih. V jedné z prvních vojenských kampaní se zaměřil proti tradičnímu nepříteli Elamu a jeho bohatství. Když pokořil Anšan a Šeriḫum, překonal na lodích Dolní moře a doplul do země Makan, kde se mu na odpor postavila koalice 32 měst. Man-ištušu vzdorující města porazil, dobyl je a svrhl jejich vládce. Při následném plenění jej patrně zaujalo místní nerostné bohatství, zejména pak černý kámen, který ze zdejších hor odvezl na lodích zpět do Akkadu jako kořist.⁴⁹

---

strženy.“ (ř. 45: *in tū-a-rí-su* 46: *ka-za-lu*^{KI} 47: *na-ki-ir-ma* 48: SAĜ-ĜEŠ-RA 49: *in qar-bí* 50: *ka-za-lu*^{KI} 51: 12052 ĜURUŠ-ĜURUŠ 52: *u-sa-am-qi-it* 53: 5862 54: LÚ×ÉŠ 55: ŠU-DU₈-A 56: *ù* 57: *a-ša-rí-id* 58: ÉNSI 59: *ka-za-lu*^{KI} 60: ŠU-DU₈-A 61: *ù* 62: BÀD-su 63: Ì-GUL-GUL).

⁴⁴ Westenholz 1999, 42.

⁴⁵ RIME 2.1.2.11–20.

⁴⁶ YOS 10, 42 „Věštba Rīmušova, jež zabili jeho sluhové s vlastními pečeti.“ (kol. i, ř. 5 [*a-mu-ut*] *ri-mu-uš ša wa-ar-du-šu i-na ku-nu-[k]a-ti-šu-nu i-du-ku-[š]u*).

⁴⁷ Pecha 2014, 18; Steinkeller 1989, 334.

⁴⁸ Jeho jméno je možno interpretovat jako *ma-an-(i)-ís-tu-su* „Kdo se ho dotýká?“, na význam předložky *istu* lze usuzovat na základě analogie s ebl. *ás-du*: 1) „from“, 2) „near, concerning“, viz Archi 2015: 71–73.

⁴⁹ RIME 2.1.3.1 „Města za mořem, v počtu 32, se shromáždila k boji, ale on zvítězil. Dobył jejich města, svrhl jejich vládce a poté je drancoval až k Stříbrným dolům. V horách za Dolním mořem lámal jejich černý kámen a nakládal jej na loď, jež uvázal v přístavu Akkadu.“ (ř. 13: IRI^{KI}-IRI^{KI} 14: *a-bar-ti* 15: *ti-a-am-tim* 16: 32 *a-na* 17: KAS-ŠUDUL 18: *ip-ḫu-ru-nim-ma* 19: *iš₁₁-ar* 20: *ù* 21: IRI^{KI}-IRI^{KI}-su-nu 22: SAĜ-ĜEŠ-RA 23: EN-EN-su-nu 24: [*u-s*] *a-am-qi-it* 25: *ù* 26: *is-tu[m-ma]* 27: *i[d-ké-as-su-nu-ni-ma]* 28: *a-di-ma* 29: *ḫu-rí* KÙ 30: *íl-qù-ut* 31: SA-DÚ-e 32: *a-bar-ti* 33: *ti-a-am-tim* 34: *sa-pil-tim* 35: NA₄-

Černý kámen, který získal během svého tažení, využil Man-ištušu na výrobu různých monumentálních děl. Je známo, že z tohoto kamene nechal tesat sochy členů královské rodiny, které sloužily nejčastěji jako pohřební obrazy zemřelých králů. Z dioritu naopak nejsou známy žádné dedikační nápisy, což naznačuje, že kámen byl určen výhradně pro královskou smetánku.⁵⁰ Nejznámější dochovanou památkou z tohoto materiálu je Man-ištušův obelisk, který je svědectvím úsilí o konsolidaci moci akkadských panovníků. Jde o záznam královského nákupu značné rozlohy půdy, která byla následně vydána novým uživatelům podle rozhodnutí královské správy.⁵¹

Nepřímé doklady dále naznačují, že Man-ištušu byl aktivní v Asýrii a Chábúrském trojúhelníku, ačkoliv náležitý textový materiál se patrně nedochoval. Pozdější asyrský král Šamši-Adad mu připsal zásluhy na vybudování Ištarina chrámu v Ninive a odkázal se na nápisy, které zde jeho předchůdce zanechal.⁵² V Aššuru pak byl nalezen hrot kopí s dedikačním nápisem jeho služebníka⁵³ a bezhlavá socha akkadského krále z dioritu, kterou lze datovat do období jeho panování.⁵⁴ Man-ištušuova vláda tak možná koresponduje s počátkem akkadské nadvlády v Nagar.

Ještě za svého života pověřil Man-ištušu vojenským velením svého nejstaršího syna Narām-Sína.⁵⁵ Ironie osudu způsobila, že tohoto panovníka nakonec potkal podobný osud jako jeho mladšího bratra, o jehož smrt se pravděpodobně sám přičinil. Omen ze starobabylónského období naznačuje, že byl zavražděn vlastním palácem, tedy svými ministry nebo hodnostáři.⁵⁶

NA₄-[su]-nu GI₆ 36: *i-pu-lam-ma* 37: *in MÁ-MÁ* 38: *i-ša-[na-ma]* 39: *in kar-ri-<im>* 40: *ši a-kà-dè^{KI}* 41: *ir-ku₈-us*).

⁵⁰ Foster 2016, 9.

⁵¹ Prosecký a kol., 1999, 224.

⁵² RIMA 1 A.0.39.2 „Chrám Emenue v okrsku starého chrámu Emašmaš, který vybudoval Man-ištušu, syn Sargonův, král Akkadu.“ (kol. i, ř. 7: *bé-tum é-me-nu-è* 8: *ša i-na qa-qar é-maš-maš* 9: *bé-tim la-bi-ri* 10: *ša ma-an-iš-ti-šu* 11: DUMU *šar-ru-ki-in* 12: LUGAL *a-kà-dè^{KI}* 13: *i-pu-šu*).

⁵³ RIMA 1 A.0.1002 „Man-ištušu, král veškerenstva, Azuzu, jeho služebník.“ (ř. 1: *ma-an-ís-tu-su* 2: LUGAL 3: KIŠ 4: *a-zu-zu* 5: ARAD-*su*).

⁵⁴ Foster 2016, 190.

⁵⁵ CUSAS 26, 270 „Král dospěl na horu, Narām-Sîn, nejstarší syn krále, přes ni rozprostřel velkou bojovou síť“ (ř. 1: LUGAL 2: KUR-E SÁ BÍ-DU₁₁ 3: *na-ra-am-^{PEN}.ZU* 4: DUMU LUGAL GAL 5: SA-ŠU₄ GAL BÍ-ŠU₄).

⁵⁶ YOS 10, 09 „Věštba Man-ištušuova, jejíž zabil vlastní palác.“ (ř. 22: *a-mu-ut ma-ni-iš-ti-šu ša e-ka-lu-šu* 23: *[i]-du-ku-šu*).

3.4 Narām-Sîn

Vláda čtvrtého akkadského panovníka Narām-Sîna⁵⁷ (2254–2218 př. n. l.) je dokumentována největším počtem písemných pramenů z celé královské dynastie. Zároveň je možno datovat jednotlivá období jeho vlády na základě jeho zbožštění a orientačně rovněž pomocí pravopisné reformy.

Po korunovaci v Nippuru a pravděpodobně již krátce po otcově smrti se Narām-Sîn musel vypořádat s rozsáhlým povstáním, které se rozhořelo prakticky po celém území Babylonie. Tato vzpoura započala v Kiši a Uruku, kde se místní vůdci, vyvolení prostým lidem, vzbouřili proti následníku Sargona, vyvoleného božskou mocí. Větší hrozbu z těchto dvou měst představovala Kiš, která byla nejenom blíže hlavního města, ale její král Jiphur-Kiš byl spojencem dalších větších měst v okolí, mezi něž patřila Kuta, Tiwa, Sippir, Kazallu, Giritab, Apiak, Borsippa, Ereš, Dilbat, a k této koalici se připojily rovněž amorejské kmeny z okolí hory Bašar. V severní Babylonii byla akkadská vláda zřejmě hluboce neoblíbená.⁵⁸

Podle vlastního líčení Narām-Sîn uzavřel brány Akkadu a pronesl vášnivou řeč před Šamašem, bohem slunce a spravedlnosti. V této řeči, která se v úplnosti nedochovala, patrně připomínal bohu veliké příkoří, které městu Kiši přinesla vláda vzbouřeneckého vůdce, uvrhnuvší obyvatele v potupné poddanství; a nyní se s ním chtěl střetnout v boji. Po tomto svolání shromáždil akkadské muže, s nimiž pochodoval na bitevní pole proti vojsku Kiše a jeho spojencům. V bitvě na Sînově poli bylo nepřátelské vojsko poraženo a obráceno na útek. Narām-Sînovi se zde podařilo zajmout značnou část nepřátelského velení, včetně místodržících Tiwy, Borsippy, Apiaku, vojenského velitele Kiše (akk. *šakkanakkum*) a mnoha důstojníků (akk. *laputtā'um*). Narām-Sîn následně pronásledoval Jiphur-Kiše, který se mezitím stáhl do Kiše. Druhou bitvu spolu svedli poblíž Kiše, v níž Narām-Sîn opět zvítězil a zajal zbývající místodržící odbojných severobabylónských měst. Jakmile byl Eufrat naplněn těly poražených vojáků, padlo samotné město Kiš. Následně nechal Narām-Sîn strhnout městské hradby a pozměnil tok Eufratu, aby město zatopil.⁵⁹

---

⁵⁷ Jméno *Narām-Sîn* znamená „oblíbenec Sîna“.

⁵⁸ Foster 2016, 9.

⁵⁹ RIME 2.1.4.6 „Uzavřel město kvůli Šamašovi, řka: Šamaši! Kišan (...) způsobil, že bĕdují a oholil jim hlavy. A nyní mi zkřížil cestu. Na Sînově poli spolu svedli bitvu, zápasili. Z rozhodnutí Ištar-Annunĭtum mocný Narām-Sîn zvítězil u Tiwy nad Kišanem. (...) Poté jej pronásledoval do Kiše a u kišských zdí, u brány Ninkarak, spolu podruhé svedli bitvu, zápasili. Z rozhodnutí Ištar-Annunĭtum i Ana

Amargirid, král Uruku, mezitím shromáždil pro svou věc mnoho významných sumerských měst, včetně Adabu, Isinu, Lagaše, Nippuru, Šuruppaku, Ummy a některá další města poblíž Dolního moře. Z tohoto výčtu je zřejmé, že akkadská vláda byla v jižní Babylonii rovněž hluboce neoblíbená. Když se o tom doslechl Narām-Sîn, vyrazil se svým vojskem na jih, kde sumerskou koalici porazil. Na městě Uruku poté vykonal jakousi odplatu, která patrně zahrnovala i zatopení města.⁶⁰

Nicméně urucký král se ukázal být houževnatějším nepřítelem než jeho kišský protějšek. Po této porážce Amargirid rozeslal žádost o pomoc městům v severní Mezopotámii, ačkoliv jejich odpověď byla povětšinou velmi zdráhavá. Narām-Sîn se svým vojskem následně vykročil podél Tigridu na sever a dále na západ do oblasti Ĥāburu potrestat Amorejce, kteří se po porážce Kiše jako jediní přidali na stranu sumerských měst. Poté se střetl u hory Bašar s Amargiridem a jeho hlavním vojskem, porazil jej a osobně jej zajal. Po této bitvě upadli v zajetí i zbylí vysocí představitelé sumerských měst a povstání bylo zcela poraženo.⁶¹

Existuje ovšem stále několik nevyřešených otázek týkajících se povstání. Nápisy uvádějí, že král přivedl tři vzbuřeňecké krále v okovech před chrám Enlila. Dva

---

mocný Narām-Sîn zvítězil u Kiše nad Kišanem. (...) Naplnil jimi Eufkrat, dobyl město Kiš, strhl jeho hradby a nechal do něj vylít řeku.“ (kol. i, ř. 19^a: *a-na* ^DUTU 20^a: *è-dì-il* 21^a: ^DUTU-su 22^a: *kiš^{KI}-ši-um* kol. ii, ř. 1^a: [...-s]u-nu 2^a: *u-sá-zé* 3^a: *ù* 4^a: *bí-bí-in-na-at-su-nu* 5^a: *u-gal-li-ib* 6^a: *e-ni* 7^a: *i-tá-gir₁₄* 8^a: *sá-pé-a* 9^a: *in* SIG_{7-ri} 10^a: ^DEN.ZU 11^a: KAS-ŠUDUL 12^a: *is-kus-na-ma* 13^a: *i-tá-ah-za-ma* 14^a *in* DI-KU₅ 15^a: ^DINANNA 16^a: *an-nu-ni-tum* 17^a: *na-ra-am*-^DEN.ZU 18^a: *da-núm* 19^a: *in* KAS-ŠUDUL 20^a: *in* A-ĤA^{KI} 21^a: [*k*]iš^{KI}-[š]i-am 22^a: [*iš₁₁*-a]r (...) kol. iii, ř. 13^a: *ù* 14^a: *a-dì-ma* 15^a: *kiš^{KI}* 16^a: *ir-da-su₄-ma* 17^a: *ù* 18^a: *al le-ti* 19^a: *kiš^{KI}* 20^a: KÁ 21^a: ^DNIN-KÁR 22^a: KAS-ŠUDUL 23^a: *iš₁₁-ni-a-ma* 24^a: *is-kus-na-ma* 25^a: [*i-tá*]-*ah-za-ma* 26^a: *in* 27^a: *an-nu-ni-tum* 28^a: *ù* 29^a: AN-nim 30^a: *na-ra-am*-^DEN.ZU 31^a: *da-núm* 32^a: *in* KAS-ŠUDUL 33^a: *in* *kiš^{KI}* 34^a: *kiš^{KI}-ši-am* 35^a: *iš₁₁-ar* (...) kol. iv, ř. 25^a: *ù* 26^a: *a-na* 27^a: UD-KIB-NUN-I₇-tim 28^a: *u-ma-li-su-nu* 29^a: *ù* 30^a: IRI^{KI}-lam 31^a: *kiš^{KI}* 32^a: SAĜ-ĜEŠ-RA 33^a: *ù* 34^a: BĀD-su 35^a: Ĭ-GUL-GUL 36^a: *ù* 37^a: I₇ 38^a: *in* *qer-bí-su* 39^a: *u-su-ší*).

⁶⁰ RIME 2.1.4.6 „Amargirid, král Uruku, postavil vojsko proti mně, povolal Uruk, Ur, Lagaš, Ummu, Adab, Šuruppak, Isin, Nippur a města Dolního moře. Mezi města Uru'u a Ašnak odtáhl a očekával bitvu. Mocný Narām-Sîn o něm uslyšel, spěchal proti němu z Kiše a svedli spolu bitvu, zápasili. Z rozhodnutí (...) nechal vylít řeku.“ (kol. v, ř. 6^a: ^M[AMAR-GÍRID] 7^a: LUGAL 8^a: UNU^{KI} 9^a: *u-ša-b[é]-ám-ma* 10^a: 1 UNU^{KI} 11^a: 1 ÚRI^{KI} 12^a: 1 *lagaš^{KI}* 13^a: 1 *umma^{KI}* 14^a: 1 *adab^{KI}* 15^a: 1 *šuruppak^{KI}* 16^a: 1 IN^{KI} 17^a: 1 NIBRU^{KI} 18^a: *is-tum-ma* 19^a: *ti-a-am-tim* 20^a: *sa-pil-tim* 21^a: *id-ké-ás-su-nu-ma* 22^a: *ba-ri-ti* 23^a: URU×UD^{KI} 24^a: *ù* 25^a: *áš-na-ak^{KI}* 26^a: *is-dú-ud-ma* 27^a: KAS-ŠUDUL 28^a: *u-qá-e* 29^a: *na-ra-am*-^DEN.ZU 30^a: *da-núm* 31^a: *is-má-su₄-ma* 32^a: *is-t[um]* 33^a: *kiš^{KI}* 34^a: DA-í[s-su] 35^a: *ig-r[u-ús]-m[a]* 36^a: KAS-ŠUDUL 37^a: *is-k[us]-na-[ma]* 38^a: *i-tá-[ah]-za-[ma]* 39^a: *in* DI-[KU₅] (...) kol. vi, ř. 5^a: I₇ [x x x] 6^a: *u-su-[ší]*).

⁶¹ RIME 2.1.4.2 „Stále posílal zprávy vláděům Horní země (...) Vládcové Horní země, jelikož se báli Enlila, (...) Narām-Sîn podél Eufratu došel na Bašar, Amorejskou horu, svedl sedmou bitvu. Z rozhodnutí Ištar atd. mocný Narām-Sîn zvítězil u Bašaru, Amorejské hory.“ (kol. i, ř. 1: a-na 2: EN-EN 3: *a-lí-a-tim* 4: *ù* 5: ÉNSI-ÉNSI 6: ŠUBUR^{KI} 7: *is-tap-pá-ar-ma* 8: *u-še-li-ma* (...) 12: EN-EN 13: *a-lí-a-tim* 14: ÉNSI-ÉNSI 15: ŠUBUR^{KI} 16: *ki-ma* 17: ^DEN-LÍL 18: *i-pá-la-ĥu* (...) kol. iii, ř. 1: *na-[ra-am]*-^DEN-[Z]U 2: *is-t[um]* 3: BURANUN⁷ 4: *a-na* 5: *ba-sa-ar* 6: SA-TU 7: MAR-TU^{KI} 8: *ik-su₄-ud* 9: *su₄-ma* 10: KAS-ŠUDUL 11: *is-ba!(IM)* 12: *is-kus-na-ma* 13: *i-ta-ah-za-ma* 14: *in* DI-[KU₅] 15: ^DINANNA 16: ŠU-BÉ IGI [...] -ĀM 17: *na-<ra-am>*-^D<EN.ZU> 18: *da-<núm>* 19: *in* KAS-ŠUDUL 20: *in* *ba-sa-[ar]* 21: SA-TU 22: MAR-TU^{KI} 23: REC 349^{KI} 24: *iš₁₁-ar*). K modernímu překladu tohoto nápisu, viz Foster 2016, 327–328.

z těchto vzbouřenců byli zřejmě Jiphur-Kiš a Amargirid, avšak kdo je oním třetím není známo. Je možné, že jím byl Lugalanne, král Uru. Ten sice není zmiňován v příběhu o velikém povstání, tedy v částech, které se zachovaly, ale objevuje se již v nejstarší staroakkadské verzi literárního zpracování tohoto povstání. Lugalanne se rovněž vyskytuje v Enĥeduannině skladbě zvané *Ninmešgarra* jako nepřítel, který ji vyhnal z úřadu urské velekněžky a zostudil, když jí nechal poslat meč se slovy: „Toto je tvé právo!“. Po tomto trýznivém zážitku pravděpodobně nežila příliš dlouho, ačkoliv dost dlouho na to, že byla znovu dosazena do úřadu, kde stihla odplatou napsat tuto vášnivou skladbu.⁶²

Bezprostředně po triumfálním vítězství nad sumerskými městy obrátil Narām-Sîn svou pozornost na jih proti zemi Makan, kterou pokořil a vyplenil. Z jiného nápisu je zřejmé, že zde zajal místního krále a následně lámal černý kámen, který využil na výrobu monumentů pro královskou rodinu.⁶³ Válečnou kořist z této výpravy pak věnoval chrámům po celé zemi. Na několika vázách z této výpravy se zachoval nápis, kde se Narām-Sîn patrně poprvé nazval králem čtyř světových stran (akk. *šar kibrātim arba'im*).⁶⁴

Podle vlastního líčení vybojoval Narām-Sîn devět bitev v jediném roce napříč celou Mezopotámií. Z akkadského pohledu bylo hlavní město ze všech stran obklíčeno nepřáteli, a král je pokaždé zachránil. Podle nápisu na podstavci měděné sochy z Bassetki jej proto obyvatelé Akkadu požádali, aby se stal bohem tohoto města a postavili mu zde vlastní svatyni.⁶⁵ Narām-Sîn tak začal být považován za boha a od této doby se před jeho jméno často umisťoval determinativ DIGIR, označující božskou bytost.⁶⁶

⁶² Westenholz 1999, 53–54.

⁶³ RIME 2.1.4.13 „Dobyl Magan a zajal Maniuma, místního vládce. V jejich horách lámal diorit, přivezl jej do Akkadu, svého města, a vyrobil svou sochu.“ (kol. ii, ř. 1: *má-gan*^{KI} 2: SAĜ-ĜEŠ-RA 3: *ù* 4: *ma-ni-um* 5: EN 6: *má-gan*^{KI} 7: ŠU-DU₈.A 8: *in* ŠA-DU-*su-nu* 9: NA₄-NA₄-*e-se*₁₁-*im* 10: *i-pu-lam-ma* 11: *a-na* 12: *a-kà-dè*^{KI} 13: IRI^{KI}-*su* 14: *u-bi-lam-ma* 15: DÙL-*su* 16: *ib-ni*).

⁶⁴ RIME 2.1.4.4 „Narām-Sîn, král čtyř světových stran, nádoba, kořist z Makanu.“ (ř. 1: *na-ra-am*-^{EN}.ZU 2: LUGAL 3: *ki-ib-ra-tim* 4: *ar-ba-im* 5: BUR 6: NAM-RA-AK 7: *má-gan*^{KI}).

⁶⁵ RIME 2.1.4.10 „Mocný Narām-Sîn, král Akkadu, když čtyři světové strany společně povstaly proti němu, s láskou, již mu Ištar prokázala, zvítězil v 9 bitvách v jediném roce a zajal krále, které proti němu pozdvihli. Protože uchránil základy svého města od nebezpečí, jeho město požádalo od Ištar v Eanně (...), aby se stal bohem Akkadu, jejich města a uvnitř Akkadu vybudovali jeho chrám.“ (ř. 1: *na-ra-am*-^{EN}.ZU 2: *da-nim* 3: LUGAL 4: *a-kà-dè*^{KI} 5: *i-nu* 6: *ki-ib-ra-tum* 7: *ar-ba-um* 8: *is-ti-ni-is* 9: *i-KIR-ni-su*₄ 10: *in ri-ma-ti* 11: ^{EN}INANNA 12: *tár-a-mu-su*₄ 13: 10 LÁ 1 KAS-ŠUDUL 14: *in* MU 1 15: *iš*₁₁-*ar-ma* 16: *ù* 17: LUGAL-*ri* 18: *šu-ut i-se*₁₁-*ù*>-*nim* 19: *i-ik-mi* 20: *al ši in pu-uš-qí-im* 21: SUĤUŠ-SUĤUŠ 22: IRI^{KI}-*li-su* 23: *u-kí-nu* 24: IRI^{KI}-*su* 25: *is-te*₄ 26: ^{EN}INANNA 27: *in é-an-na-ki-im* (...) 49: *i-li-is* IRI^{KI}-*su-nu* 50: *a-kà-dè*^{KI} 51: *i-tár-su-ni-is-ma* 52: *qáb-li*- 53: *ma* 54: *a-kà-dè*^{KI} 55: É-*su* 56: *ib-ni-ù*).

⁶⁶ RIME 2.1.4.53 „Narām-Sîn, bůh Akkadu.“ (ř. 1: ^{EN}*na-ra-am*-^{EN}.ZU 2: DIGIR *a-kà-dè*^{KI}).

Mezi dochovanými záznamy o následujících jednotlivých taženích je nejznámější kampaň proti kmenům Lullubejců, obývajícím severní Zagros. Na vítězné stéle z červeného pískovce byl král vyobrazen s rohatou přilbou, symbolem bohů.⁶⁷ V rámci této kampaně byla přivedena k poslušnosti rovněž zem Šimurum, která se nacházela snad za Tigridem nebo za horami Íránské vysočiny. Podle jedné z datovacích formulí, Narām-Sîn došel až k prameni Tigridu. Přes řeku Ĥābūr a horské průsmyky pokračoval rovněž k prameni Eufratu.

Jako jeden z největších vojenských úspěchů krále popisuje akkadská historiografie dobytí Ebly a Armānum, což se údajně žádnému králi předtím nepodařilo.⁶⁸ Nicméně zkáza, kterou Ebla zažila nanejvýš před 70 lety, zcela ukončila jakékoli její další nároky na regionální hegemonii a její dřívější sláva byla jen pouhou vzpomínkou. Většího odporu se Narām-Sîn dočkal od města Armānum, jehož citadela byla natolik imposantní, že byla vyobrazena a popsána na jedné z králových soch.⁶⁹ Toto město, které bylo dříve jedním z eblajských vazalů, ovšem sotva mohlo měřit síly s akkadským vojskem.⁷⁰ Během tohoto tažení Narām-Sîn rovněž připojil ke své říši horu Amanus a získal tak přístup k Hornímu moři.⁷¹

Mimo vojenských aktivit se Narām-Sîn intenzivně věnoval stavební činnosti. Zvláštní pozornost věnoval chrámům bohyně Ištar po celé Mezopotámii, neboť zaujímala důležité místo ochránkyně akkadské královské dynastie. Král nařídil postavit její chrám v asyrském Ninive, kde patrně navázal na dílo svého otce, dále v sumerské Zabale, kde použil na stavbu dřevo přivezené z Amanu, v Adabu, pravděpodobně také v Babylónu a rovněž v hlavním městě Akkadu. Dále se věnoval stavební činnosti v Sínově chrámu v Uru, kde po smrti své tety Enĥeduanny ustanovil novou velekněžkou svou dceru Enmenannu.

---

⁶⁷ Viz obr. 2 přílohy.

⁶⁸ RIME 2.1.4.26 „Jelikož od stvoření lidstva žádný z králů nezničil Armānum a Eblu, prostřednictvím (svých) zbraní Nergal otevřel cestu pro mocného Narām-Sína a dal mu Armānum a Eblu.“ (kol. i, ř. 1: *ša is-tum* 2: *da-ar si-ki-ti* 3: NI-SE₁₁ 4: *sar in sar-ré* 6: *ma-na-ma* 7: *ar-ma-nam*^{KI} 8: *ù* 9: *eb-la*^{KI} 10: *la u-sa-al-pi-s-tu* 11: *in* ^{ĜEŠ}TUKUL-ki 12: ^D*nergal* 13: *pá-da-an* 14: ^D*na-ra-am*-^{DEN}.ZU 15: *da-nim*₄ 16: *ip-te-ma* 17: *ar-ma-nam*^{KI} 18: *ù* 19: *eb-la*^{KI} 20: *i-di-sum*₆).

⁶⁹ Tamtéž „Od hradební zdi po velkou zed' – 130 loktů je výška kopce, 44 loktů je výška zdi. Od nábřežní zdi po hradební zed' – 180 loktů je výška kopce, 30 loktů je výška zdi. Celkem 404 loktů od země po vrchol zdi.“ (kol. iv, ř. 20: *is-tum* 21: BĀD 22: *a-na* 23: BĀD GAL 24: 130 KŮŠ SUKUD 25: SA-DŪ-*im* 26: 44 KŮŠ SUKUD BĀD kol. v, ř. 1: *is-tum* 2: BĀD *kà-rí-im* 3: *a-na* 4: BĀD *da-ni-im* 5: 180 KŮŠ SUKUD 6: SA-DŪ-*im* 7: 30 KŮŠ SUKUD BĀD 8: ŠU-NÍĜIN 404 9: x KŮŠ SUKUD).

⁷⁰ Archi 2015, 26, 471.

⁷¹ RIME 2.1.4.26 „A dále mu dal Amanus, Cedrovou horu, a Horní moře.“ (kol. i, ř. 21: *ù* 22: *a-ma-nam* 23: SA-DU 24: ^{ĜEŠ}EREN 25: *ù* 26: *ti-a-am-tám* 27: *a-lí-tám* 28: *i-qí-is-sum*₆).

Narām-Sîn se ve svých nápisech pyšnil zvláštní přízní boha Enlila, jehož vůli přičítal jak svůj nástup na trůn, tak řadu vojenských vítězství. V městě Nippuru byl korunován králem a před bránu Ekuru, Enlilova chrámu v Nippuru, nechal v okovech přivést vůdce poraženého povstání, Amargirida a Jiphur-Kiše. Aby dal svou vládu více na odív, rozhodl se Narām-Sîn pro přestavbu tohoto chrámu v okázalém imperiálním stylu.

Shodou okolností se dochovala skupina administrativních záznamů pojednávajících o přestavbě Enlilova chrámu. Tyto dokumenty poskytují mimořádný vhled do každodenních aktivit řemeslníků, jež probíhaly pod vedením korunního prince Šar-kališarriho. Texty dokládají spotřebu stovek kilogramů bronzu, stříbra a zlata vedle tisíce kilogramů mědi, k čemuž bylo povoláno velké množství pracovníků. Jedna z tabulek uvádí 77 truhlářů pod vedením sedmi mistrů, 86 zlatníků pod vedením šesti mistrů, 10 sochařů pod jedním mistrem, 54 tesaře pod třemi mistry, neznámý počet rytců pod třemi mistry a neznámý počet kovářů pod 15 mistry. Množství kovářů muselo být, soudě podle počtu mistrů, značné, snad mezi 150–200 řemeslníky, a množství zpracovávané mědi a bronzu bylo ohromné.⁷²

Řemeslníci byli na rozdíl od nekvalifikovaných rolníků dobře vydržováni, dostávali stálý příděl ječmene, sušených ryb a soli. Rozbor dochovaných seznamů pracovníků napovídá, že mnoho řemeslníků, a zvláště na vyšších pozicích, bylo akkadského původu a pouze jeden pocházel z jihobabylónské Zabaly. Další dokument hovoří o pracovnících pocházejících z Kiše, Sippiru a nepochybně i dalších měst; celkem se tedy zdá, že se na tomto projektu podíleli umělci a řemeslníci z celé říše.⁷³

Na základě nalezených dokumentů si lze udělat představu o částech výzdoby chrámu. V přední části portálu hlavního vchodu stáli dva ochranní duchové (akk. *lahmū*) odlití z bronzu s pozlacenými líci, kteří třímali standartu. Po obou stranách portálu podél vnější obvodové zdi byly umístěny 4 pozlacené sochy zubrů (akk. *kusarikkū*). Samotná brána byla střežena dvěma sochami okřídlených draků (akk. *ušumkallū*) vyrobených z bronzu s pozlaceným doširoka otevřeným chřtánem. Dvěře byly zhusta pokryty výstupky bronzových hřebů, z nichž alespoň některé byly pozlacené, a bylo je lze zajistit masivními závorami s uměleckým vyobrazením draků či

---

⁷² Westenholz 1987, 25–26.

⁷³ Tamtéž, 26.

zubrů. Vstup ke svatyním uvnitř byl rovněž lemován menšími ochrannými duchy s pozlacenými líci a standartami.⁷⁴

Mezi kultovními předměty uvnitř chrámových budov se nacházelo 100 velkých slunečních kotoučů a 100 velkých půlměsíců, obsahující celkem asi 29 kilogramů zlata, a váha různých nástrojů z mincovního stříbra náležící jedné svatyni činila asi 200 kilogramů. Bylo zde umístěno rovněž množství votivních soch slavných Akkad'anů, pokovených zlatem. Povolání 77 truhlářů a jejich sedmi mistrů naznačuje bohatou výzdobu interiéru s vyřezávanými dřevěnými deskami, nosníky, dveřmi a nábytkem.⁷⁵

Přinejmenším některými svými současníky byla ovšem Narām-Sínova velkolepá rekonstrukce Ekuru vnímána jako kontroverzní projekt, jak naznačuje pozdější sumerská legenda *Prokletí Akkadu*. Konservativní autor této skladby zřejmě považoval demolici starého chrámu a sběr jeho materiálů v přípravách na stavbu nového za svatokrádež.⁷⁶

Při správě své rozsáhlé říše Narām-Sîn narážel na několik závažných problémů administrativního charakteru. Jižní Babylónie v té době užívala nespočet lokálních měr pro výměru pole a objem úrody. Za pomoci akkadských správců proto zavedl novou universální míru pro účtování úrody zvanou „akkadský gur“ (akk. GUR *a-kà-dè^{K1}*). Při převozu s pole se sice obilí mohlo počítat podle místních měr, nicméně během jeho zpracování, uskladňování a dodávky královským úředníkům bylo třeba cifry přepočítat na akkadský standard. Zavedení jednotného standardu pro celý Sumer nepochybně souviselo se vznikem jistých platebních povinností pro obyvatelstvo. Dále byla po celé říši zavedena jednotná soustava vah a dutých měr s jednotkami propojenými vzájemným vztahem, která se stala východiskem pro všechna následující období.⁷⁷

Dalším administrativním problémem, s nímž se král musel vypořádat, byly regionální odlišnosti v pořizování písemných záznamů, tvaru tabulek a písma

---

⁷⁴ Tamtéž, 24–25.

⁷⁵ Tamtéž, 25.

⁷⁶ ETCSL 2.1.5 „Ochranné duchy, kteří stáli u hlavní brány do chrámu, ač neprovedli nic zapovězeného, Narām-Sîn vrhl do ohně. Cedry, cypřiše, jalovce a zimostřázy, dřevařské práce jeho chrámové terasy nechal rozdrtit, jeho zlato dal do truhlic, jeho stříbro dal do pytlů, jeho měď navezl do přístavu jako velikou hromadu obilí, jeho vzácné kovy zlatník překovával, jeho drahé kamení klenotník přepracovával, jeho měď kovář překovával.“ (ř. 131: LA-ĤA-MA DUB-LÁ GAL É-E SÚG-GA-BÉ 132: LÚ AN-ZIL GU₇-A NU-ME-EŠ-A 133: ^Dna-ra-am-^DEN.ZU ŠAG₄ IZI-KA BA-AN-SÍG 134: ^{ĜEŠ}EREN ^{ĜEŠŠU}-ŪR-MÍN ^{ĜEŠ}ZA-BA-LUM ^{ĜEŠ}TASKARIN 135: ĜEŠ GE-GUN₄-NA-BÉ-EŠ GUM BA-AN-SUR-SUR 136: KUG-SIG₁₇-BÉ MI-SI-IŠ-RA BÍ-IN-AK 137: KUG-BABBAR-BÉ ^{KUŠ}LU-ŪB-ŠIR-RA BÍ-IN-AK 138: URUD-BÉ ŠE MAĤ DE₆-A-GIN₇ KAR-RA BÍ-IN-SI-SI 139: KUG-BÉ KUG-DÍM-E IM-DÍM-E 140: ZA-BÉ ZA-DÍM-E IM-DÍM-E 141: URUD-BÉ SIMUG IM-TU₁₁-BÉ).

⁷⁷ Foster 2016, 17–18.

samotném. Sumerské administrativní tabulky dříve bývaly kulaté či zakulacené v rozích s rovnou vrchní stranou, vydutou zadní stranou a proměnným poměrem tloušťky k velikosti. V průběhu Narām-Sînovy vlády se ovšem začal používat nový druh pravoúhlých tabulek, užších než většina dřívějších záznamů, kde způsob psaní tíhnul k širokým rozestupům mezi jednotlivými znaky a vynikal zaujetím pro detail. Tento formální a elegantní styl se stal standardem pro úřední dokumenty po celé říši. Jeho užití bylo závazné zejména pro víceúčelové záznamy a účetní knihy, zatímco pro každodenní záznamy, např. jednotlivé transakce a účetní záznamy, se mohla používat i méně formální úprava na kulatějších tabulkách, které tak byly od tabulek úředních snadno rozlišitelné.⁷⁸

V rámci písařských inovací došlo z ne zcela zřejmých důvodů k radikální změně orientace klínopisných znaků. Ty byly nyní pootočený o 90 stupňů proti směru hodinových ručiček, přičemž starší orientace písma se zachovávala pouze pro nápisy ryté do kamene a monumenty. Pro zjednodušení zápisu akkadského jazyka byl reformován pravopis a modernisován starý inventář logogramů pro zápis akkadských slov.⁷⁹

Narām-Sînova reforma akkadského pravopisu vyžadovala rovněž standardisaci klínopisných znaků pro určité druhy slabik. Velmi názorná je změna písařských zvyklostí v městě Nippuru, která se následně odrazila v královských nápisech. Podle nippurského regionálního usu, rozšířeného v ranědynastickém období, se slabiky /be, pe/ zapisovaly pomocí znaku PI (o čtení *be*, *pe*), než byly za vlády tohoto panovníka standardisovány znakem BI (o čtení *bé*, *pé*).⁸⁰

Akkadští správcové vyžadovali na všech lokalitách účetní knihy se snadno čitelnými a srozumitelnými účetními záznamy, které podléhaly kontrole královskou inspekcí. Lze předpokládat, že inspektor byl nezávislým auditorem, který jezdil z místa na místo, aby tak mohl zabezpečit plnění králových požadavků. Neexistovaly ovšem požadavky pořizovat záznamy v konkrétním jazyce; v jižní Babylónii byly pořizovány

---

⁷⁸ Tamtéž, 18–20.

⁷⁹ Tamtéž, 20.

⁸⁰ V nápisech raných akkadských králů z Nippuru se nacházejí tvary: *i-qá-PI-ù* /jiqabbe'u/ (RIME 2.1.2.6:115), *u-sa-PI-er* /jusa'ber/ (RIME 2.1.3.1:12) a stejná grafika je doložena i v jednom nápise Narām-Sína: *i-qá-PI-ù* /jiqabbe'u/ (RIME 2.1.4.3: V 29, VI 5). Další nápisy tohoto panovníka, které se s vysokou pravděpodobností nacházely rovněž v Nippuru, odrážejí odlišný pravopis: *i-BI-er* /ji'ber/ (RIME 2.1.4.2: II 9,15), *u-ša-BI-ám* /jušabbe'am/ (RIME 2.1.4.6: I 13'), *sá-BI-a* /sa'pēja/ (RIME 2.1.4.6: II 8'), *u-ša-ab-BI-à[m]* /jušabbe'am/ (RIME 2.1.4.30: I' 4'); srov. Jagersma 2010: 26–27. Je tedy pravděpodobné, že se události velikého povstání a výpravy do Maganu (RIME 2.1.4.3) odehrály někdy na počátku jeho vlády.

spíše v sumerštině, byť v novém imperiálním grafickém stylu, zatímco v severní Babylónii byly psány převážně akkadsky. Někdy se v administraci objevují oba jazyky, což naznačuje, že správa samotná byla bilingvní.⁸¹

Existují taktéž změny ve zvyklostech užití pečetních válečků. Dříve bylo použití písma a pečetí komplementární; pečtilo se jen na předmětech, které nebyly určeny ke psaní. V akkadském období se ovšem pečetní válečky obtiskovaly přímo na tabulku, což svědčí o změně významu pečetí. Namísto omezení přístupu či příznaku vlastnictví nyní sloužily k ověření pravosti zprostředkované informace na úředních záznamech.⁸² Během Narām-Sínovy vlády se začal používat zvláštní druh ploché zapečetěné buly, patrně v důsledku rozšíření pečetních válečků mezi akkadskou správou. Celkem tedy tvoří Narām-Sínova vláda významný předěl v pořizování a uchovávání písemných záznamů, který byl směrodatný po celý zbytek třetího tisíciletí.⁸³

Narām-Sîn měl několik dětí, jimž svěřil významné posice ve své říši. Korunní princ Šar-kali-šarrī jej pravděpodobně doprovázel na vojenských výpravách, stejně jako Narām-Sîn kdysi svého otce, a krom toho byl snad místodržícím v Nippuru. Další syn Nabī-Ulmaš byl místodržícím Tutubu poblíž Akkadu.⁸⁴ Pečetí ostatních synů, zvl. Ben-kali-šarrīho, Ukīn-Ulmaše a jejich služebníků svědčí o tom, že v otcově říši zaujímali rovněž důležitou roli.⁸⁵

Své tři dcery Narām-Sîn jmenoval na klíčové kultovní posice. První z nich jménem Tutanabšum se stala velekněžkou Enlila v Nippuru, a po této události byla pojmenována jedna z datovacích formulí. Druhá v řadě jménem Enmenanna se stala velekněžkou Nanny v Uru, tedy následnicí své pratety Enheduanny. Poslední z nich jménem Šumšani se stala velekněžkou Šamaše v Sippiru. Protože tyto tři chrámy jsou mezi osmi uvedenými v Narām-Sínově nápise pojednávajícím o jeho zbožštění, je nasnadě uvažovat, že královi potomci či blízcí příbuzní byli pověřeni službou i ve zbývajících pěti chrámech.⁸⁶

Narām-Sîn zřejmě pokračoval v politice dynastických svazků, která je doložena již v raně dynastické Eble. Pečetí se jménem jeho dcery Tar'am-Akkad byly nalezeny v Urkeši, což naznačuje, že byla provdána za člena místní královské rodiny. Je ovšem

---

⁸¹ Foster 2016, 20–21.

⁸² Rakic 2014, 194.

⁸³ Foster 2016, 20–21.

⁸⁴ RIME 2.1.4.54 „Syn mocného Narām-Sína, Nabī Ulmaš, místodržící Tutubu.“ (ř. 1: DUMU ^Dna-ra-am-^DEN.ZU 2: da-nim 3: na-bi-ùl-maš 4: ÉNSI 5: tu-tu^{KI}).

⁸⁵ Foster 2016, 22.

⁸⁶ Tamtéž, 22

podivuhodné, že její pečeť uvádí pouze její a otcovo jméno, ale nezmiňuje se o její nové roli královny či princezny v Urkeši.⁸⁷ Další z Narām-Sînových dcer, Šīmat-Ulmaš, byla provdána za člena marijské královské rodiny, neboť se zde našel měděný podnos nesoucí její a otcovo jméno, vedle podobně popsané misky její sestry Šumšani. Narām-Sîn si možná sám vzal za ženu princeznu ze Sús, aby utužil spojení se zdejší královskou dynastií. A jeden z jeho synů se možná oženil s princeznou z města Marḥaši.⁸⁸

3.5 Šar-kali-šarrī

Nástupcem Narām-Sînovým se po jeho smrti stal korunní princ Šar-kali-šarrī⁸⁹ (2217–2193 př. n. l.), který zdědil po svých předchůdcích obrovskou říši. Jeho vláda začala korunovací v Nippuru následovanou královskou cestou napříč Sumerem. Nový král jmenoval generála Puzur-‘Aštara dohlášením nad dokončením přestavby Ekuru v Nippuru. Rovněž uskutečnil stavební projekty v Babylónu věnované ochranným bohům akkadské královské dynastie, Ištar-Annunītum a Ilabovi.⁹⁰ Babylón, prvně zmíněný právě za vlády Šar-kali-šarrīho, se snad v této době začal rozvíjet ve větší městskou aglomeraci a možná využil Narām-Sînova krutého naložení s Kiší. Podobně jako Man-ištušu nakoupil značné množství půdy, patrně aby ji za různé služby mohl vydávat svým stoupencům.⁹¹

Nepřátele měl Šar-kali-šarrī na všech frontách. Vedl úspěšnou kampaň proti Amorejčům poblíž hory Bašar, došel k pramenům Eufratu a Tigridu, a přinesl zpět cedrové kmeny z Amanu, stejně jako předtím jeho otec. Nicméně je možné, že se těchto výprav zúčastnil společně se svým otcem a později si je pouze přivlastnil. Když se navrátil blíže domovu, musel v Babylónii odrazet elamský útok. A objevili se noví houževnatí nájezdníci ze středního Zagru, zvaní Gutejci. Tito noví nepřátelé byli

---

⁸⁷ Buccellati 2002, 14 „Narām-Sîn, král Akkadu, Tar'am-Akkad, jeho dcera.“ (ř. 1: ^Dna-ra-am-^DEN.ZU 2: LUGAL 3: a-ga-dē^{KI} 4: tár-àm 5: a-ga-dē^{KI} 6: DUMU-MUNUS-sí).

⁸⁸ Foster 2016, 22.

⁸⁹ V náležitém tvaru Šar-kali-šarrē jméno znamená „král všech králů“.

⁹⁰ Šar-kali-šarrī (k) „Rok, kdy Šar-kali-šarrī položil (základy) chrámu Annunītum a chrámu Ilaby v Babylónu.“ ([i]n 1 MU [^Dsar-k]à-lí-LUGAL-rí [^ús-se₁₁] É an-nu-ni-tim ù É il-a-ba₄ in KÁ-DIĜIR^{KI} ís-ku-nu), viz RIME 2, 183.

⁹¹ Foster 2016, 22–23.

zpravidla popisováni jako barbaři a zloději dobytka,⁹² avšak pod velením krále dokázali shromáždit ničivou armádu.⁹³

Na rozdíl od Sargona a Narām-Sîna se královské nápisy v této době objevují velmi zřídka. Není proto jasné, zda Šar-kali-šarrī říši udržel až do své smrti, po níž nastalo období bezvládní, anebo během jeho vlády došlo ke katastrofě, která vyústila ve zhroucení státu. Mnoho datovacích formulí z pozdějšího období jeho vlády ukazuje, že říše byla pod velkým tlakem. Šar-kali-šarrī v nich sice vítězil nad nepřáteli, kteří ovšem pronikali do bezprostřední blízkosti hlavního města. Za této neklidné situace byl král patrně zavražděn vlastními hodnostáři, jak naznačuje omen ze starobabylónského období.⁹⁴

3.6 Občanská válka

Náhlá smrt krále upadající akkadské říše znamenala novou příležitost pro ctižádostivé muže. Jedním z nich byl Puzur-Mama, vysoký vojenský důstojník, který převzal akkadskou administrativu v lagašské oblasti a prohlásil se králem Lagaše, třebaže se nejednalo o historický titul lagašských panovníků. Ilī-jišma‘ni byl dalším panovníkem, který se chopil moci v Súsách. Gutejci pak vnikli do povodí Dijály a Sumeru, přímo se chopili moci v Ummě a poté ohrožovali svými výpady Adab, Uruk a další města. V samotném Akkadu se u moci objevilo hned několik mužů s velmi krátkou dobou vlády.⁹⁵ Jeden z těchto přechodných králů jménem Jirqīqi poslal zprávu do Lagaše, že on je králem Akkadu a má tedy právo rozhodovat o hrdelním trestu nad Akkad’any.⁹⁶

Důvody rozkladu Akkadské říše nejsou zcela jasné. Podle některých názorů způsobil pokles dešťových srážek náhlé stažení akkadské přítomnosti z oblasti Ḫāburu a

---

⁹² Gir 19 „Říkáš, že dobytek odvedli Gutejci, a já ti na to nemám říci nic a dát ti stříbro?“ (ř. 22: [táq-b]é-ma MÁŠ-ANŠE-me 23: gu-ti-ù it-ru-ú 24: ú a-na-ku₈ 25: mí-ma ú-la a-qá-bé 26: KÙ-BABBAR-am a-na-da-kum).

⁹³ Foster 2016, 23.

⁹⁴ YOS 10, 46 „Věštba Šar-kal-šarrīho, jež zabili jeho sluhové s vlastními pečeti.“ (kol. v, ř. 33: a-mu-ut ša-ar-ka-al-šar-ri 34: ša wa-ar-du-ú-šu i-na ku-nu-uk-ka-ti-šu-nu i-du-ku-ú-šu).

⁹⁵ SKL „Kdo byl králem? Kdo nebyl králem? Iqiqi byl králem, Nanûm byl králem, Imi byl králem, Elulu byl králem. Tito 4 králové vládli 3 roky.“ (kol. vii, ř. 1: A-BA-AM LUGAL A-BA-AM NU LUGAL 2: i-gi₄-gi₄ LUGAL 3: [na-nu-um] LUGAL 4: [i-mi] LUGAL 5: [e-lu-lu] LUGAL 6: [4-BÉ] LUGAL 7: [MU 3] ÍB-AK).

⁹⁶ Um 5 „Akkad je králem! Akkadské muže nesmí zabíjet! Ať vrátí tyto lidi k Jirqīqiovi!“ (ř. 5: [a]-kà-dè^{KI} LUGAL-AM 6: [L]Ú a-kà-dè^{KI} 7: NA-NE-GAZ-E 8: KI ir-gi₄-gi₄-ŠÈ 9: LÚ ḪÈ-GI₄-GI₄).

přemístění zdejší populace do oblastí, kde byla k dispozici voda. Takové sucho mohlo být vyvrcholením klimatické změny v pozdním třetím tisíciletí, v důsledku jakýchsi povětrnostních okolností, možná dopadem většího meteoritu. Tyto události způsobily vyschnutí vegetace a větrnou erosi půdy, která proměnila celou oblast v suchou prašnou krajinu.⁹⁷

Ačkoliv archeologické doklady uváděné ve prospěch uvedené teorie jsou silné a velmi konsistentní pro celou oblast Cháburského trojúhelníku, zdaleka není jasné, zda byla Akkadská říše závislá na dovozu obilí z tohoto území spíše než ze Sumeru. Stažení z Ĥāburu tak muselo spíše jen otrástit akkadským sebevědomím, než znamenat rozhodující úder. Mimoto touto klimatickou změnou nebyla dotčena některá zdejší centra, např. Nagar a Urkeš. Přesto by zmenšení průtoku Eufratu patrně přineslo zmenšení orné půdy v Sumeru, kterou by bylo lze zušlechtovat zavlažováním, což by znamenalo pokles zemědělské produkce ve venkovských oblastech a celkovou krizi přerozdělovacího systému. Pokud se tak skutečně stalo, musela akkadská elita pocítit důsledky sucha velmi náhle.⁹⁸

3.7 Dudu

V krátkém období bezvládní se zcela osamostatnil Uruk, kterému se patrně podařilo obnovit kontrolu nad značnou částí jižní Babylónie. Po tomto mezidobí usedl na akkadský trůn jistý Dudu (2189–2169 př. n. l.), který zřejmě nepocházel ze Sargonovy dynastie.⁹⁹ Během jeho vlády došlo k dočasnému upevnění moci upadající akkadské říše, neboť se mu podařilo obnovit autoritu nad Apiakem, Kiší, Nippurem a Adabem. Při svých vojenských taženích dále vyplenil Ummu a Lagaš a snad napadl i Elam. Akkad tedy zůstal centrem malého expansivního státu, který se musel dělit o moc s několika sousedy, zejména s Gutejci a sumerskými městy.¹⁰⁰

---

⁹⁷ Foster 2016, 24.

⁹⁸ Tamtéž, 24.

⁹⁹ Jedna z verzí SKL (CBS 13994) naznačuje, že vládu dynastie Sargonovců završil Šar-kali-šarri: „Šar-kali-šarri, syn Narām-Sīna, vládl 24 let, 157 let vlády Sargonovy dynastie.“ (ECTSL 2.1.1, ř. 281: *šar-kà-lí-šar-ri* 282: DUMU *na-ra-am*-PEN.ZU 283: 24 MU Ì-AK 283a: 157 MU [BALA] 283b: *šar-ru-ki-nim*).

¹⁰⁰ Foster 2016, 25; Westenholz 1999, 57.

Jeho syn Šu-Tur'ul¹⁰¹ (2168–2154 př. n. l.) na začátku vlády stále ovládal severní Babylónii a povodí Dijály. O toto území jej nicméně připravil elamský dobyvatel Kutik-Inšušinak, který aktivně usiloval o rozšíření svého panství. S koncem vlády tohoto panovníka přišel patrně i definitivní konec akkadského státu.¹⁰²

---

¹⁰¹ Jméno *Šu-Tur'ul* znamená „Muž od Dijály“.

¹⁰² Westenholz 1999, 57; Foster 2016, 25.

4 Akkadský stát

4.1 Státní správa

Když Sargon ustanovil místodržícími po celé říši loajální akkadské občany, vytvořil vládnoucí třídu plně odkázanou na královskou ochranu a souběžně dal vzniknout vojenským a civilním strukturám, v jejichž čele stál král.¹⁰³

Na základě královských nálezů lze rekonstruovat přibližné pořadí vojenské hierarchie; Sargon ve svých nápisích uvádí, že v jeho přítomnosti obědvalo 5400 vojáků, kteří byli rozděleni do 9 pluků.¹⁰⁴ Nejvýše postaveným byl patrně generál GİR-NÍTA (akk. *šakkanakkum*) následován vyššími šaržemi důstojníků NU-BÀNDA (akk. *laputtā'um*), kteří byli možná pověřeni velením celého pluku o velikosti 600 mužů; na základě dokladů z Mugdanu se zdá, že vojenské jednotce pod jeho velením bylo přiděleno 90 iku půdy.¹⁰⁵ Nižší šarže důstojníků UGULA (akk. *waklum*) velela menším jednotkám snad okolo 60 řadových vojáků ĞURUŠ-ĞURUŠ (akk. *ummānum*).¹⁰⁶

V oblasti civilní státní správy je nejlépe doložena organizace města Nippuru, jejíž relevantní doklady se objevují od doby těsně před Sargonem až po vládu Šar-kali-šarriho. Z těchto dokumentů je zřejmé, že Nippur byl rozdělen do dvou polosamostatných jednotek – Enlilova chrámu Ekur a vlastního města Nippuru, jehož hlavním chrámem byla Ninurtova svatyně zvaná Ešumeša. Obě tyto jednotky měly nezávislou ekonomiku a správu.¹⁰⁷

---

¹⁰³ Foster 2016, 17.

¹⁰⁴ RIME 2.1.1.11 „Král Sargon, jemuž Enlil nedal rovného protivníka, 5400 mužů denně jedlo v jeho přítomnosti.“ (ř. 36: *sar-ru-ké* 37: LUGAL 38: *šu* ^D*en-líl* 39: *ma-ġi-ra* 40: *la i-dí-sum*₆ 41: 5400 ĞURUŠ 42: *u-um-sum*₆ 43: *ma-ġar-su* 44: NINDA KÚ).

¹⁰⁵ Foster 2016, 168.

¹⁰⁶ Tamtéž, 168; Westenholz 1999, 68.

¹⁰⁷ CBS 8417 „Dohlížitel města, obchodník, Enlilův pastýř, Ninurtův pastýř, místodržící Enlilova chrámu, místodržící Ninurtova chrámu, Enlilův vrchní obchodník, Ninurtův vrchní obchodník.“ (kol. iii, ř. 9: 1 PA-IRI 10: 1 GA-EŠ₈ 11: 1 PA-USAN ^DEN-LÍL 12: 1 PA-USAN ^DNIN-URTA 13: SANGA EŠ ^DEN-LÍL 14: SANGA EŠ ^DNIN-URTA 15: 1 DAM-GÀR GAL ^DEN-LÍL 16: DAM-GÀR [GAL ^DNIN-URTA]).

4.2 Správa chrámového okrsku

Ekur vlastnil rozsáhlé pozemky, které byly využívány několika způsoby. Většina se zužitkovala pěstováním ječmene, jenž byl základní plodinou mezopotamského zemědělství. Zbytek byl patrně přidělen na chov hospodářských zvířat, neboť chrám vlastnil početná stáda ovcí a prasat. Nejvyšším správcem chrámových prostředků byl chrámový správce zvaný SAĜĜA (akk. *šangā'um*) a nejpozději ve staroakkadském období začal být Enlilův správce považován za králova služebníka; krom toho je možné, že byl králem přímo jmenován. Písemné dokumenty pojednávající o velkolepé přestavbě Ekuru dále dosvědčují, že král se správcem na díle spolupracovali; král poskytoval řemeslníky ze všech částí království, zatímco správce je musel zásobovat sušenými rybami, ječmenem a solí.¹⁰⁸

Ekur zaměstnával tisíce pracovníků, které odměňoval měsíčními dávkami nezpracovaného ječmene a méně často surovou vlnou. Tato mzda patrně nebyla nezbytně vázána na odvedenou práci, protože dávky ječmene dostávaly i malé děti. Podstata byl možná taková, že dokud pracovník vykonával práci pro chrám, mohl počítat se zaopatřením pro sebe i své rodinné příslušníky. Velké množství pracovníků bylo zaměstnáno pěstováním ječmene a datlí, další stovky žen se zabývaly pastevečtím prasat, tkalcovstvím a mletím ječmene. Chrám rovněž poskytoval živobytí poměrně velkému množství žen UM-MA, snad vdov živících malé děti, a sirotků DUMU-NU-SIKI. Lze tedy konstatovat, že chrám fungoval jako sociální záchranná síť.¹⁰⁹

Pracovní síla chrámu nicméně nebyla příliš spolehlivá. Záznamy měsíčních přidělů místy poznamenávají, že pracovníci utíkali, pravděpodobně za vidinou lepšího zaměstnání, a celkově se zdá, že pro Enlilův chrám neprojevovali příliš velký náboženský zápal. Organizace této pracovní síly byla přísně hierarchická. Skupiny nádeníků, jejichž členové byli označováni jako LÚ či GÉME, byli v čele se svým dohlážiteltem UGULA odpovědni vedoucímu práce NU-BĀNDA. Uváděné tituly naznačují podobnost s vojenskou organizací a zároveň zde chybí jakýkoliv náznak podobnosti s rodinnou strukturou; rodinné vztahy jsou uváděny zřídka a jen tehdy, bylo-li potřeba rozlišovat při shodě jmen. Jedinou výjimku přitom tvořili cizinci, kteří byli obvykle soustředěni do stejných skupin. To nepochybně usnadňovalo komunikaci mezi

---

¹⁰⁸ Westenholz 1999, 61.

¹⁰⁹ Tamtéž, 61.

akkadskými vedoucími práce a cizojazyčnými pracovníky, kteří spolu mohli komunikovat přes dohlázeitele. Záznamy přidělu dávek z Narām-Sínovy doby zmiňují mezi cizinci především Subarejce.¹¹⁰

V rámci chrámové správy byly dávky přidělovány rovněž lidem na vyšších pozicích. Dohlázeitelé dostávali zpravidla více surovin než obyčejní nádeníci, za jejichž práci zodpovídali. Vedoucí práce obdrželi 2 bariga ječmene, podobně jako někteří písaři. Mnohem vyšší přiděl, až 5 bariga, dostávali odborníci ENGAR-AŠA₅ a GU₄-ENGAR, kteří zastávali jakousi blíže nespecifikovatelnou zemědělskou funkci. Zcela výjimečně lze v seznamech nalézt také chrámové pěvce GALA, radu starších ÁBBA, služebníky velekněžky LÚ-EN nebo rybáře z východního okolí Nippuru. Vyšší vrstva chrámové hierarchie velmi pravděpodobně žila z polí obživy GÁNA-ŠUKU (akk. *šukūsum*), které jí byly přidělovány městskou správou.¹¹¹

4.3 Správa města

V čele státní správy města Nippuru stál místodržící ÉNSI (akk. *iššiakum*), který měl pod kontrolou zbytek města včetně Ninurtova chrámu Ešumeša a řady dalších menších chrámů. Z titulu své funkce pravděpodobně nemohl jednat na vlastní pěst, ale spíše předsedal městské radě starších ÁBBA, o níž není známo zhoła nic. Mezi personál místodržícího patřil správce královských polností SABRA, dohlázeitel královských polností UGULA, městský herold NIĜIR, soudní vykonavatel MAŠKIM, správce pozemků SA₁₂-DU₅ a několik písařů (zpravidla až 10 osob) pod velením hlavního písaře zvaného DUB-SAR-MAĜ. Podobně jako Enlilův správce zaměstnával místodržící velké množství pracovníků, kterým vyplácel dávky. Mohl si dovolit shromažďovat pracovníky celého městského státu (kromě Ekuru a jeho polností) na obecní pracovní projekty, například hloubení velkých kanálů, a pravděpodobně také kvůli vojenské službě.¹¹² Správa Nippuru v akkadském období se od ostatních městských států lišila zvláště úplným vyčleněním Ekuru od zbytku města; doklady z Lagaše a Ummy jinak poskytují velmi podobný obraz.¹¹³

---

¹¹⁰ Tamtéž, 62.

¹¹¹ Tamtéž, 62.

¹¹² Tamtéž, 62–63.

¹¹³ Tamtéž, 64.

Klíčovou osobou akkadské správy byl správce královských polností zvaný *šāpirum*, odvozovaný od akkadského kořene *špr „poslat“. Tento termín byl ve tvaru SABRA přejat rovněž do sumerštiny a lze předpokládat, že v Sumeru dříve neexistoval.¹¹⁴ Správcové polností tedy prováděli činnosti, které byly předakkadské sumerské správě obzvláště cizí, a jejich dopisy odrážejí velmi přímočarý způsob jednání s podřízenými.¹¹⁵ Z dokladů hospodářského charakteru je zřejmé, že si udržovali seznamy zvířat, vlny, obilí, které v rámci palácových obchodů nechávali směňovat za stříbro, a rovněž si vedli seznam nedoplatků. Nedoplatky registrované královským správcem v Ummě zahrnovaly stříbro, oděvy, vlnu a olej o celkové hodnotě téměř dvanácti min stříbra.¹¹⁶ Obilí, vlna a dobytek pocházely patrně z místních prostředků a stříbro snad za pronájem polí.¹¹⁷ Na rozdíl od místodržících neměli žádné stálé místo působnosti; byli královými či královninými služebníky a pravděpodobně trávili mnoho času na cestách po celém království či větší spravované oblasti. Jednalo se snad o statkářskou šlechtu, vlastníky velkých zemědělských usedlostí v severní a jižní Babylónii, jejichž moc se opírala přímo o krále. Rovněž mohli věnovat vlastní sochy bohům a dary na zdraví svých pánů, což byla výsada pouze několika nejprivilegovanějších.¹¹⁸

Existuje jen málo dokladů o daních ve formě peněžních odvodů na osobách, neboť je lze obtížně odlišit od nájemného a poplatků získaných za určité služby. Daně se možná odváděly z městských nemovitostí, zvláště když vlastník zemřel, z výnosu pole jako určité procento sklizně, z vody pro zavlažování, za pastevecká práva na pozemcích určených k setbě a za lodní dopravu.¹¹⁹ Výběrčí daní ENKU (akk. *mākisum*) je několikrát doložen v staroakkadských dokumentech, kde je ovšem pověřen výběrem různých plateb v naturáliích, zvl. vajec, ryb a ptáků.¹²⁰ V jednom případě se výběrčí objevuje ve

---

¹¹⁴ Foster 2016, 17.

¹¹⁵ Viz dále podkapitola 4.5.

¹¹⁶ BIN 08, 286 „Součet 12 min bez 1 šekelu, nedoplatky stříbra, oděvů, vlny a oleje.“ (6: ŠU-NÍĜIN 12 MA-NA LÁ 1 ĜIN KŮ-BABBAR 7: KŮ TUG SIKI Ĩ BAR-RA ĜÁL-LA).

¹¹⁷ Foster 2016, 180–181.

¹¹⁸ Westenholz 1999, 51.

¹¹⁹ Foster 2016, 183.

¹²⁰ BM 026382 „80 kachních vajec, 60 ptačích vajec, 4 plameňáky, 60 vykostěných ryb předal Mea, výběrčí daní.“ (ř. 1: 80 NUNUZ UZ 2: 60 NUNUZ MUŠEN-A 3: 4 I-ZI^{MUŠEN} 4: 60 KU₆ DAR-RA, rev. ř. 1: ME-A 2: ENKU 3: MU-DE₆). V dalších dokumentech se Mea, výběrčí daní z Ĝirsu, zabývá rybami (CT 50, 131) a kachními vejci (ITT 5, 06741 a MAH 16200).

spojení s převodem či pronájmem orné půdy, avšak z dokladu není jasné, v čem zde spočívala jeho úloha.¹²¹

Dalším významným představitelem státní správy byl „správce pozemků“ SA₁₂-DU₅ (akk. *šassukkum*), který byl zodpovědný za rozsáhlé oblasti orné půdy pod správou královské administrativy a vydržoval vlastní úřednický aparát. Pod pravomoci správce pozemků a jeho písařů patrně náleželo vyměřování pozemků a uchovávání záznamů o nich. Písaři museli každý rok přepočítat oblast orné půdy podle toho, jak daleko se do polí rozlila zavlažovací voda, a poté spočetli výtěžek, který náležel vlastníku půdy od jejích uživatelů a dalších podřízených. Významní úředníci státní správy zpravidla dostávali z titulu svého úřadu půdu zvanou GÁNA-ŠUKU „pole obživy“¹²² a rovněž mohli zakoupit užívací práva na více pozemků, pokud na to měli prostředky.¹²³

Značnou část městské populace tvořili soukromí občané, nezávislí ve svém živobytí na žádné z velikých institucí, kteří vlastnili půdu v oblasti označované jako „pole městských občanů“ A.ŠÀ-DUMU-IRI-KE₄-NE. Mohli být obchodníky nebo řemeslníky, které vzájemně pojilo pokrevní pouto anebo profesní sdružení, zvláště cechy. Řemeslnické cechy a soukromé obchodní firmy byly organisovány spíše v rodinném duchu nežli v přísné hierarchii chrámového personálu. Z činnosti řemeslníků patrně měly nemalý prospěch i veliké instituce, které jim namísto dávek vyplácely předem dohodnutou částku ve stříbře.¹²⁴

Každý obyvatel města nemusel být bezpodmínečně jeho občanem, nicméně o tom, jakým způsobem bylo občanství definováno a co obnášelo, není známo téměř nic. Ze srovnání se starobabylónskými prameny se lze domnívat, že jedním z důsledků občanství byla povinnost odvodu místními úřady k práci na obecních projektech a na vojenskou službu. Usídlení cizinci pak byli často zástupci okolních měst nebo akkadské královské vlády,¹²⁵ jimž mohla být přidělena půda.¹²⁶

---

¹²¹ MCS 9, 244 „Celkem 84 $\frac{1}{3}$ gursaĝĝal obilí; celkem 6 $\frac{2}{3}$ šekelu a 20 zrnků stříbra.“ (rev. ř. 5: ŠU-NÍĜIN 84 1(BARIGA) 2(BÁN) ŠE GUR-SAGĜ-ĜÁL DÙL 6: ŠU-NÍĜIN 6 $\frac{2}{3}$ GÍN 20 ŠE KÙ-BABBAR). V tomto dokladu je výběr daní uváděn do souvislosti s 13 $\frac{1}{3}$ gursaĝĝal obilí.

¹²² ITT 1, 01115 „Pole obživy místodržícího.“ (ř. 4: GÁNA-ŠUKU ÉNSI-KA); BIN 08, 196 „5 burů pole obživy Diĝirmudy, vrchního písaře.“ (rev. ř. 4': 5 BÙR GÁNA-ŠUKU 5': DIĜIR-MU-DA DUB-SAR-MAĤ).

¹²³ Foster 2016, 17.

¹²⁴ Westenholz 1999, 63.

¹²⁵ Doklady pocházejí zvláště z textů zabývajících se přidělem piva, např. nippurského textu OSP 1, 060 „1 (jednotka piva) představiteli ze Šurupaku, 2 představiteli z Adabu.“ (kol. 2, ř. 6: 1 LÚ ŠURUPAK^{KI} 7: 2 LÚ ADAB^{KI}).

¹²⁶ Westenholz 1999, 63–64.

Města v severní Babylónii a povodí Dijály byla svou rozlohou poměrně malá, a nepřitahovala přílišnou pozornost badatelů, kteří by podali hlubší informace o jejich vnitřní struktuře. Zdá se, že některá, např. Gasur, byla spravována přímo královským palácem. Ačkoliv místodržící těchto měst příliš často nevystupují v písemných záznamech, byli zřejmě královské krve.¹²⁷ Mezi dalšími odlišnostmi lokálního charakteru je nutno zdůraznit, že chrámový sektor na severu Babylónie měl oproti jihu mnohem menší význam, a kupříkladu chrám Ey v Kiši tak disponoval pouze 14 pracovníky a 23 pracovníci.¹²⁸ O to větší byl pravděpodobně soukromý sektor, o jehož důležitosti pojednává množství nalezených soukromých archivů ze Sippiru, Kiše a povodí Dijály.¹²⁹ Texty nalezené v Ešnuně v archivu jakési instituce ovšem poukazují na značně centralisovanou správu a zaobírají se celou řadou témat – od zemědělství a přidělu dávek pracovníkům, přes investice velikého množství ječmene, po soukromé dopisy. Povaha této instituce, označované v textech lakonicky jako *bētum* „dům“, není známa. Neexistuje jasné vodítko, podle něhož by ji bylo možno považovat za sídlo vyšší správy, ani zde není zmiňován místodržící. Tato instituce však měla neobvykle mnoho místností, byla vybavena odpadním kanálem, a je tedy možné, že se jednalo o jakési víceúčelové správní centrum.¹³⁰

Dalším pozoruhodným rysem severní Babylónie jsou rodinná jména a záliba v dlouhých genealogiích vlastníků pozemků a dalších členů nejvyšších vrstev, které zaznamenávají jména až pěti generací. Nic podobného není známo ze Sumeru, ani nebylo nalezeno v předakkadských textech ze severní Babylónie. Zdá se, že tato praxe byla zavedena přistěhovalci z Akkadu. Akkadská elita byla nepochybně hrdá na svůj původ, avšak králové, nejvznešenější ze všech Akkad'ánů, v textech nikdy nezmínili ani svého otce.¹³¹

---

¹²⁷ Tato praxe je nejlépe doložena za Narām-Sína, viz kapitola 3.4.

¹²⁸ MAD 5, 056 „Celkem 23 pracovníc. (...) 37 pracovníků a pracovníc.“ (kol. 2, ř. 9: ŠU-NÍGIN 23 GÉME (...) rev. kol. 1, ř. 10: 40 LÁ 3 ĜURUŠ GÉME).

¹²⁹ Westenholz 1999, 64.

¹³⁰ Tamtéž, 64–65.

¹³¹ Tamtéž, 65.

4.4 Královští hodnostáři

Několik královských hodnostářů je známo jménem, ačkoliv o jejich činnosti lze s jistotou říci jen málo. Zdá se, že většina z nich prošla písařským vzděláním. V dokumentech z jižní i severní Babylónie se objevují zpravidla bez titulu, což naznačuje, že se jednalo o velmi známé osobnosti, které nebylo potřeba blíže představovat.¹³²

Nejznámějším hodnostářem staroakkadského období je Jiškun-Dagān, správce polností SABRA královny Tūta-šar-libbiš, manželky Šar-kali-šarrīho.¹³³ V známém Gutejském dopise tento muž nabádal svého podřízeného jménem Lugal-ra, nižšího královského úředníka v Ĝirsu, aby se řádně věnoval zemědělství a chovu dobytka, a na ochranu hospodářských záležitostí před nájezdy Gutejců mu dal k dispozici své strážce. Nicméně ty Lugalra nedokázal efektivně využít, za což si vysloužil důrazné pokárání a varování, že případné další ztráty na majetku zaplatí ze svých vlastních prostředků a rovněž bude odvádět řádné výnosy.¹³⁴ Jména obou těchto mužů se dále objevují v administrativním dokumentu, kde figuruje dodávka 78 gurů ječmene od Lugalry do rukou Jiškun-Dagānova personálu.¹³⁵ Podobně laděný dopis Jiškun-Dagān zaslal Puzur-‘Aštarovi, který byl královským dohlížitelem v Adabu, v němž jej velmi sebevědomě žádá o setkání či službu.¹³⁶

¹³² Tamtéž, 51.

¹³³ RIME 2.1.5.2001 „Šar-kali-šarrī, král podřízených Enlilovi, Tūta-šar-libbiš, královna, Jiškun-Dagān, písař, správce její domácnosti, její služebník.“ (ř. 1: ^Dsar-kà-lí-LUGAL-ri 2: LUGAL 3: bù-ù-la-ti 4: ^DEN-LÍL 5: tu-tá-sar-li-bí-ís 6: NIN 7: is-ku-un-^Dda-gan 8: DUB-[SAR] 9: SABRA [É]-ti-sa 10: ĪR-[sà]).

¹³⁴ Gir 19 „Taktó praví Jiškun-Dagān k Lugalrovi: Obděluj pole a střež dobytek! A neříkej: Jsou tu Gutejci, proto jsem pole neobdělal. Na každých půl mile pastviny nech dát strážce a obděluj pole! Pokud zpozorují vojáky, jistě ti dají prostor zaútočit a dobytek pak necháš odejít do města. Říkáš, že dobytek odvedli Gutejci, a já ti na to nemám říci nic a dát ti stříbro? Nyní při životě Šar-kali-šarrīho přísahám, že pokud dobytek odvedli Gutejci, zaplatíš to ze svých vlastních prostředků! Až přijdu do města, dám ti stříbro, a pokud nebudeš střežit dobytek, budu od tebe žádat řádné výnosy. Toto ponaučení si prosím vezmi k srdci.“ (1: en-ma 2: is-ku-un-^Dda-gan 3: a-na LUGAL-RA 4: GÁNA-lam à-ru-uš 5: ù MÁŠ-ANŠE ù-šú-ur 6: a-pu-na-ma 7: gu-ti-um-ma-me 8: GÁNA-lam 9: ù-la a-ru-uš 10: a táq-bí 11: a-na ½ DA-NA-TA 12: ma-aq-qá-dì 13: su-si-ib-ma 14: at-tá 15: GÁNA-lam à-ru-uš 16: ki ĜURUŠ-ĜURUŠ 17: u-wa-kà-mu 18: ti-bu-tám 19: li-sé-ù-ni-kum-ma 20: MÁŠ-ANŠE a-na IRI^{KI}-lim 21: [s]u-tá-ri-ib 22: [tá-qá-b]é-ma MÁŠ-ANŠE-me 23: gu-ti-ù it-ru-ù 24: ù a-na-kuš 25: mí-ma ù-la a-qá-bé 26: KÛ-BABBAR-am a-na-da-kum 27: a-ni 28: na-à-as sar-kà-li-LUGAL-ri 29: ù-má 30: sum₆-ma MÁŠ-ANŠE 31: gu-ti-ù it-ru-ù 32: in ra-ma-ni-kà 33: lu tá-na-da-nu 34: a-na-lim-ma ki a-la-kam 35: KÛ-BABBAR-am a-na-da-nu-kum 36: ù at-tá MÁŠ-ANŠE 37: ù-la tá-na-ša-ar 38: is-pé-ké 39: ké-nu-tim 40: a-ri-is-kà 41: mu-bé lu ti-da), viz obr. 1 přílohy.

¹³⁵ DPA 14 „78 gurů pro Jiškun-dagānova oráče Lusu v Egi’ilu, obilí Rabi-ālīho je od Lugalry.“ (rev. ř. 5: 80 LÁ 2 GUR 6: ENGAR 7: šu is-ku-un-^Dda-gan 8: LÚ-SA₆ in É-IGI-ÍL^{KI} 9: ŠE šu ra-bí-a-lí 10: is-te₄ LUGAL-RA 11: i-ba-šě).

¹³⁶ Ad 12 „Taktó praví Jiškun-Dagān k Puzur-‘Aštarovi: Přísahal jsi Ištar a Ilabovi, Ašgimu a Ninħursaĝ při životě krále a při životě královny, že dokud nespátíš mé oči, nepozřeš chleba ani piva a

Správce polností královny Tūta-šar-libbiš byl rovněž jistý Dada, jenž byl podle svého dopisu pověřen rozřešením právní pře. Člen rady starších řekl, že několik jeho ovcí bylo ukradeno a z této krádeže obvinil jiného člověka. Dada ovšem tomuto příběhu neuvěřil, nehodlal věc osobně prošetřovat, a pokyny k řešení předal níže postavenému hodnostáři.¹³⁷

Pokud lze dochované dopisy považovat za dostatečný vzorek přístupu, jakým způsobem byli zvyklí jednat nejvyšší aristokraté Akkadské říše se svými podřízenými úředníky, musela být jejich konverzace na královském dvoře poměrně peprná. Uvedené hodnostáře lze bezesporu považovat za velmi schopné muže, kteří zastávali svůj úřad s jistotou a neomezovali se říkat, co měli na srdci. Bylo by ovšem příliš zjednodušující přičítat tento jejich přímočarý styl čistě jen vysoké posici ve vládnoucí hierarchii. Tito mužové žili ve vzrušujícím období plném změn a událostí, které se po tisíce let opěvovaly v legendách, a na utváření tohoto období se patrně nemalou měrou sami přičinili.¹³⁸

4.5 Společenské třídy

Na základě staroakkadských dokladů lze předpokládat existenci základních společenských tříd odpovídajících pozdějšímu Hammu-rabiho zákoníku. Nepřímo lze rekonstruovat existenci termínu *awīlum*, který je doložen pouze jako součást vlastních jmen.¹³⁹ Na rozdíl od ostatních nebyla tato třída uváděna v seznamech osob, protože snad označovala plnoprávné obyvatelstvo s nejrůznějšími tituly, např. hodnostáře, vlastníky pozemků nebo obchodníky.

Početné obyvatelstvo, které nebylo zbaveno všech prostředků, bylo v staroakkadském období označováno termínem MAŠ.EN.KAK „muškén“. Několik mužů

---

dokud si sem nepospíšíš, na židli neposedíš.“ (ř. 1: *en-ma* 2: *is-ku-un-^Dda-gan* 3: *a-na* 4: *puzur₄-aš-dar* 4: ^DINANNA 5: *ù DÍGIR-a-ba₄* 6: ^{D.AŠ}AŠGI^{G14} 7: *ù ^DNIN-ĤUR-SAG* 8: *na-à-ás* LUGAL rev. 1: *ù na-à-ás* NIN lu tu-mu-at 3: *a-dì e-né-a* 4: *la tá-mu-ru* 5: NINDA KAS *la tá-la-à-mu* 6: *ù a-dì la tág-tu-sa-am* 7: in ^{ĜEŠ}KU-ZA 8: *la tu-sa-bu*).

¹³⁷ Gir 37 „Takto praví Dada Pū-měrovi: Ať přivedou (jméno poškozeno), člena rady starších. Svě hole a zbraní nechť se chopí a přísahá Šakkanovi a Šamašovi. O ty zatracené ovce člena rady starších se rozhodně nebudu starat! Ať dovede Puzruma.“ (ř. 1: *[e]n-ma* 2: *[d]a-da* 3: *a-na* KA-me-er 4: *qí-bí-ma* 5: *[x-x-AT]* ÁBBA IRI^{K1} 6: *l[i-ru-ù]-nim* 7: PA-su 8: *ká-kí-su* 9: *li-il-qá-ma* 10: *a-na* ^DŠAKKAN 11: *ù ^DUTU* 12: *li-tá-me-sù* 13: *a-na* UDU ÁBBA IRI^{K1} 14: *na-ak-ra-tim* 15: *[l]a a-dú-mu-ni* 16: *qá-ad-ma* 17: PUZUR₄ 18: *li-ir-da*).

¹³⁸ Westenholz 1993, 159.

¹³⁹ CAD A2, 48b: *amēlu*.

s tímto statutem se objevuje mezi svědky prodeje do dlužního otroctví.¹⁴⁰ Starobylá grafika tohoto slova, zejména přehozené pořadí slabik EN a KAK (pro niž by staroakkadský písař použil znak GA),¹⁴¹ svědčí o stáří tohoto akkadského výrazu, pro nějž sumerština neznala vhodný ekvivalent. Termín snad původně označoval drobné vlastníky, nájemce, řemeslníky a obchodníky.

Otroci ÁRAD (akk. *wardum*) byli nejnižší společenskou vrstvou obyvatelstva. Tvořili nevýznamnou část populace a jejich celkový ekonomický význam byl spíše zanedbatelný. Obchod otroky dokládá větší množství smluv, jejichž uzavření doprovázel komplikovaný rituál.¹⁴² Je pozoruhodné, že otroci měli téměř výhradně sumerská a akkadská jména, a lze proto předpokládat, že se jimi stávali zejména rodilí mezopotamští obyvatelé, jejichž hospodářství zastihly těžké časy. Tímto způsobem je skutečně doložen prodej dívky do otroctví vlastním otcem.¹⁴³ Pozdější maximální tříletá lhůta dlužního otroctví, předepisovaná Hammu-rabiho zákoníkem, zřejmě nebyla v platnosti, neboť je doloženo i šestileté dlužní otroctví. Otroci byli patrně majetkem vyšší střední třídy, která si je mohla dovolit, museli být živeni a mohli být tedy i finanční zátěží. Proto snad mohli věřitelé usilovat o náhradu nezaplaceného dluhu i jejich dalším pronajímáním.¹⁴⁴ Podobně jako v pozdějším období mohli být otroci identifikováni na základě svého charakteristického účesu.¹⁴⁵

---

¹⁴⁰ MVN 03, 102 „Immazudu, muškén, syn Šilūkātima, Warad-Tutu, muškén, syn Šihūruštima, Mazairza, muškén.“ (ř. 12: 1 *imma-zu-du*₁₀ 13: MAŠ.EN.KAK rev. ř. 1: DUMU *ši-lu-kà-tim* 2: 1 ÁRAD-*tu-tu* 3: 1 MAŠ.EN.KAK 4: DUMU *ši-ḥu-ru-uš-tim* 5: 1 *ma-za-ir-za* 6: MAŠ.EN.KAK).

¹⁴¹ Hasselbach 2005, 33.

¹⁴² Westenholz 1999, 68.

¹⁴³ MVN 03, 102 „10 šekelů a 1 minu stříbra za prodej Meme obdržel její otec Jiwārum, resp. (za prodej) jejich otroků její bratr.“ (ř. 1: 10 GÍN 1 MA-NA KŪ-BABBAR 2: *a-na* SA₁₀ 1 *me-me* 3: *i-wa-ru-um* 4: *a-bù-sa* 5: *ù* ÁRAD-*su-né* ŠEŠ-*sa* 6: *im-ḥu-ra*). Připojené zájmeno i sloveso je v duálu a vztahuje se patrně k otci a bratru dívky.

¹⁴⁴ CT 50, 071 „Ty jsi koupil otroka a já jeho nájemné 6 let ... (poškozeno)“ (rev. ř. 3: *at-tá* ÁRAD 4: *tá-sa-am-ma* 5: *a-na-ku*₈ 6 MU 6: *ki-iš-ri-su* ...).

¹⁴⁵ Tato praxe je snad zmíněna v Narām-Sínově nápise, viz RIME 2.1.4.6, kol. ii, ř. 4'-5', viz kapitola 3.4, pozn. ⁵⁹.

5 Ekonomika

5.1 Základní suroviny

Základními komoditami mezopotamského obchodu bylo stříbro a ječmen. Jestliže organizace potřebovala nakoupit jiný druh zboží, používala k platbě stříbro anebo obilí, např. chrámový hodnostář dal kupci za tímto účelem 300 gurů obilí. Stříbro, které lze považovat za platidlo v moderním slova smyslu, bylo kupováno a prodáváno jako jakákoliv jiná komodita a objevovalo se v seznamech vedle dalšího zboží. Nacházelo širokého využití při půjčkách na nákup nemovitostí, otroků nebo při platbách nájemného a objevovalo se ve vlastnictví osob jak soukromých, tak úředních. Obchodník mohl mít stříbro v úschově na několika místech, např. muž z Ešnunny měl k dispozici stříbro v Uruku. Někdy bylo stříbro nabízeno jako dar králi či vysokým úředníkům, což byl patrně jeden ze způsobů, jak si zajistit jejich přízeň. Obilí se používalo na nákup a prodej, jakož i placení nájemného podobně jako stříbro; mohlo být půjčováno na úrok nebo bezúročně a mohlo být směňováno za jiné zboží.¹⁴⁶

Pokud městští obyvatelé zemědělskou půdu přímo nevlastnili, nepronajímali anebo ji neměli pronajatou, museli kupovat jídlo na trhu. Mezi obchodní komodity patřily pravděpodobně rovněž různé druhy olejů, datle, mouka, vonné látky, koření, výtažky ze stromů, různé druhy dřeva, oděvy a textilie.¹⁴⁷ Hospodářská zvířata často měnila své majitele, zejména pak osli, brav a skot.¹⁴⁸ Zvláště výhodným druhem podnikání mohl být obchod s otroky. Ačkoliv otroci snad nebyli důležití při zemědělské výrobě, byli prestižním artiklem, za který se platilo ve stříbře. Objevují se v množství obchodních záznamů vedle dalšího inventáře či v samostatných obchodních transakcích za účasti svědků či bez nich.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ Foster 2016, 181.

¹⁴⁷ K olejům, viz MAD 1 279, 300, 328; k vonným látkám, viz MAD 1 37, 300; pro dřevo, viz MAD 1 318, OAIC 04.

¹⁴⁸ K oslům, viz MVN 03, 100, ITT 1 01452; ke skotu, viz BIN 08, 180 a 181, MVN 03, 077, k vepřům, viz HSS 10, 105 až 107, pro ovce, viz MVN 03, 057 a 093.

¹⁴⁹ Foster 2016, 181.

5.2 Vzácne suroviny

Mezopotámie měla nedostatek vzácných komodit, které by vládnoucí vrstvy obyvatelstva mohly dávat na odiv jako symbol svého statutu a bohatství. Již v starších dobách tak musely být hledány mechanismy k získávání tohoto druhu zboží, mezi něž náležely polodrahokamy, vonné jehličnany, dřevo a vzácné kovy. Používané mechanismy patrně zahrnovaly válečné výpravy, pozemní karavany a námořní obchod. Již několik staletí před akkadským obdobím byla města jižní Mezopotámie do značné míry závislá na námořním obchodu s lokalitami Tilmun (Bahrajn), Makan (Omán) a Meluḫḫa (povodí Indu). Mezi nejvýznamnější suroviny zmiňované v předakkadských dokumentech patřila měď a cín na výrobu bronzu a vonné dřevo, za které se na oplátku platilo vlnou, textiliemi a stříbrem.¹⁵⁰

Doklady námořního obchodu z akkadského období naznačují, že obchodní síť napojená na jihovýchod Mezopotámie byla stále živá a sahala přinejmenším až k zemi Meluḫḫa. Sargon se proto po vojenském triumfu nad sumerskými městy mohl pyšnit, že zahraniční lodě odklonil do Akkadu. A dokonce existují doklady, že byly posílány ryby z Dolního moře až do syrského Nagar.¹⁵¹

Akkadské vojenské výpravy v Dolním moři a Elamu patrně rozvrátily tradiční obchodní struktury, nicméně rozšiřující se území státu vytvořilo pro mezopotamské obchodníky nové a dosud nevídané příležitosti. Když byly mezi akkadské državy včleněny Súsy, založili zde obchodníci z Ummy kolonii obchodující obilím, vlnou, stříbrem a cínem. Zdejší nalezené obchodní dokumenty zmiňují sumerská města Šuruppak a Ummu, elamská města Anšan, Der a Awal, jakož i vzdálenější země Marḫašum, Tilmun, Makan a Meluḫḫu. Lze se proto domnívat, že Súsy byly významným obchodním střediskem spojujícím jižní Mezopotámii s Íránskou vysočinou, Perským zálivem a povodím Indu.¹⁵²

Do akkadských měst se v této době dostalo množství zboží pocházející z válečných výprav v Sýrii, Elamu a Dolním moři. Ve výčtu kořisti zmiňují záznamy zejména zlato, měď a otroky, ačkoliv archeologicky jsou nejlépe doloženy kamenné vázy a hlavy žezel opatřené nápisy akkadských králů.¹⁵³

---

¹⁵⁰ Tamtéž, 178.

¹⁵¹ Tamtéž, 178.

¹⁵² Tamtéž, 180.

¹⁵³ Tamtéž, 178.

Po úspěšném tažení po Dolním moři vzpomenu Man-ištušu v jednom ze svých královských nápisů výpravu za účelem zisku nerostného bohatství v podobě černého kamene. V této době došlo k velkému nárůstu použití tvrdého černého kamene určeného zejména pro královskou rodinu. V souvislosti s Man-ištušuvými výpravami do Íránu je pozoruhodné, jak malé množství ukořistěných nádob je známo z období jeho vlády v porovnání s obdobím vlády jeho bratra a syna, ačkoliv černý kámen pro něj mohl mít jednoduše větší důležitost.¹⁵⁴

Přerušování stávajících obchodních struktur v Sýrii z důvodu akkadské expanse bylo rovněž velmi významné. Důležitý obchodní uzel dříve představovala Ebla, zaměřující se zejména na obchod s Mezopotámií, ačkoliv udržovala obchodní kontakty i s Egyptem. Dalším neméně významným obchodním centrem bylo Mari. Zničení Ebly a dobytí Mari tyto poměry ukončilo; kupcům z Aššuru se otevřela cesta do Anatólie a obchodníci z Mari získali přímé obchodní spojení se severní Sýrií.¹⁵⁵

Akkadský vojenský úspěch znamenal, že množství vzácného zboží bylo k dispozici vládnoucí vrstvě, která tak měla výrazně menší motivaci k jeho získávání obchodem. Toto je patrně přinejmenším ze srovnání s vládci předakkadské Lagaše, pro něž byly daleké výpravy do Elamu či Dolního moře nemyslitelné. Přísun prestižního zboží a zahraničních materiálů se mohl stát podnětem pro poptávku po tomto zboží mezi lidmi z blízkosti vládnoucí vrstvy. Rizikové obchodní podniky tak možná byly výnosnou činností pro obyvatelstvo, které sice nemělo přímý přístup k válečné kořisti, ale mělo prostředky a motivaci k obstarávání vzácných komodit.¹⁵⁶

5.3 Obchodníci

Obchodník z povolání se označoval výrazem DAM-GÀR (akk. *tamkārum*), který pravděpodobně pochází od slovesa *makārum* o významu „podnikat“.¹⁵⁷ Tito obchodníci se velmi zřídka objevují v dokumentech pojednávajících o distribuci jídla dalším osobám a za svou práci nebyli odměňováni pozemky; lze se proto domnívat, že nebyli členy královské správy, místní správy ani palácového personálu. Pouze příležitostně

---

¹⁵⁴ Tamtéž, 178–179.

¹⁵⁵ Tamtéž, 179.

¹⁵⁶ Tamtéž, 179.

¹⁵⁷ CAD M1, 126b: *makāru* B „to do business, to use (silver, etc.) in business transactions“.

mohli přijímat pomocné síly na práci pro palác či dostávat dávky jídla.¹⁵⁸ Organizace obchodníků, kterou vedl vrchní obchodník GAL DAM-GÀR, reprezentovala obchodní komory a mohla zastávat určitou funkci i při udržování pořádku a rozhodování sporů. Jiný druh obchodníka GA-EŠ (akk. *ka'iššum*) snad sloužil jako prostředník chrámů a paláce, pro které zajišťoval dostatek určitého zboží.¹⁵⁹ Stejně jako v dalších obdobích mezopotamské historie se v obchodu často angažovaly celé rodiny.¹⁶⁰

Postupy, kterými obchodníci prováděli práci pro chrám, královský palác či další velké instituce se pravděpodobně příliš nelišily od palácových obchodů pozdějších období.¹⁶¹ Obchodníci tak zřejmě byli klíčovými prostředníky při směňování komodit z jednoho prostředku směny na druhý, např. zemědělských produktů za stříbro. Potřebovaly-li velké instituce proměnit na stříbro velké přebytky obilí či vlny, obracely se na obchodníky, aby tyto nadbytky poptali za příhodných podmínek. Obchodníci proto hráli úlohu zprostředkovatele mezi výrobcí a akkadskou elitou, která se snažila proměnit majetek v naturáliích na hotovost. Obchodnická třída patřila patrně mezi vrstvy, které profitovaly z nového akkadského řádu.¹⁶²

Z obchodních záznamů je rovněž možno posoudit, jaké zboží zde není příliš zastoupeno. Nápadně málo se objevují zahraniční komodity, jejichž výskyt by se v obchodních záznamech dal předpokládat, pokud by funkce obchodníků byla zásadní pro jejich dovoz. Bezvýsledně lze hledat záznamy o lapisu lazuli, steatitu a dalších drahokamech či polodrahokamech. Existují ovšem určité záznamy o hromadných transakcích mědi nebo stříbra, někdy ve velmi velkých množstvích a často ve vlastnictví soukromých osob.¹⁶³ V záznamech se rovněž objevují dodávky malých množství dřeva, ačkoliv ty spíše odrážejí soukromou iniciativu v malém měřítku.

Prozatím tedy existuje jen málo dokladů, že by akkadští obchodníci byli rozhodujícím článkem pro nákup vzácných surovin ze zahraničí, a je tedy možné, že existoval i někdo jiný, kdo prováděl nejrůznější transakce se zbožím mezopotamského a

¹⁵⁸ Ohledně dokumentů zabývajících se jídlem viz OIP 014, 150, pro pracovní sílu viz MDP 14, 73.

¹⁵⁹ ITT 1, 01422 „(poškozeno) do paláce přinesl. Obchodní cestu do Makanu učinil.“ (5: É-GAL-ŠÈ MU-DE₆ 6: NAM-GA-EŠ₈ AK 7: MÁ-GAN^{KI} 8: NAM-GA-EŠ₈ AK).

¹⁶⁰ Foster 2016, 180.

¹⁶¹ Viz Pecha 2003, 140–158.

¹⁶² Foster 2016, 181.

¹⁶³ MDP 14, 16 + 46 + 55 „11(?) talentů mědi od Ur-Enkiho a 30 gurů ječmene za cenu 3 min stříbra od Ludiğiry. Tři synové Lulguaka, obchodníci.“ (rev. 1': [N]+1 GÚ URUDU 2': UR-^PEN-KI 3': 30 ŠE GUR 4': [KÙ]-BÈ 3 MA-NA 5': LÚ-DIĞIR-RA 6': 3 DUMU LUL-GU-AK DAM-GÀR-ME). Vzhledem k tomu, že cena miny mědi v akkadském Isinu činila $\frac{2}{3}$ šekelu stříbra (Gelb et. al. 1991, 289), museli bratři po odečtení ječmene obdržet minimálně ekvivalent 2,5 min stříbra rovný 3,75 talentům mědi. Lze proto předpokládat, že v Súsách získali 11 talentů mědi a dosáhli téměř trojnásobného zisku.

zahraničního původu. Podle popisu obchodníků v literatuře, zvláště v raném akkadském hymnu na Šamaše, nakupují obchodníci *ka'iššū* exotické zboží v dalekých krajích.¹⁶⁴ Je možné, že dovoz zahraničního zboží spadl mezi pravomoci právě tohoto typu obchodníků, anebo bylo hymnické líčení založeno na předakkadské realitě a později se objevil určitý posun v obchodnických aktivitách.¹⁶⁵

Organisace akkadské moci nabídla obchodníkům příležitost vyměňovat naturálie za stříbro podle potřeby zákazníka, zejména odkupem a prodejem naturálií, a půjčováním stříbra a obilí na úrok. Obchodníci byli rovněž užiteční komukoliv, kdo chtěl získat peníze za jiné záležitosti, např. zaplacení nájmu, soudní vyrovnání nebo prodej nemovitostí. Tyto a jiné aktivity vyžadující znalost obchodních poměrů a dobrou síť osobních kontaktů učinily z obchodníků přirozenou oporu pro každého, kdo potřeboval překročit hranice vlastního pole působnosti, ať už jako úřední či jako soukromá osoba.¹⁶⁶

5.4 Podnikatelé

Držitelé úředních posic často využívali svých kontaktů, aby se angažovali v obchodních transakcích na vlastní pěst. Většinou neobchodovali sami, ale svěřovali své rezervy prostředníkům, kteří je dokázali lépe zužitkovat. Jednou z možností bylo investovat do kapitálu ovládaného obchodním zprostředkovatelem, který se poté dělil s investory o podíl ze zisku. Jistý obchodník v Ummě kupříkladu disponoval investicemi od úředníka sýpky, kuchaře a královského tesaře. Jiní úředníci rovněž podnikali sami na sebe a uchovávali si záznamy přímo v svých úřadech. Katastrální úředník v Gasuru jménem Zuzu například poskytoval olej, ječmen, dobytek a stříbro,

---

¹⁶⁴ ARET 5, 6 „(Šamaš) pomáhá bojovníkům a obchodníkům na cestách v cizích zemích. Cizí země vydávají lapis lazuli a stříbro. Cedrové háje nesou panenské dříví, zimostrázy, cypřiše, rovné kmeny, jimiž hrdí zdobí svůj dům. Vonné látky, rostlinný olej a med, zboží obchodníků, kadidlo (?), jalovce, mandle a (...), zboží daleké země, nechává odvážet na své pramici.“ (kol. 3, ř. 2: ÀGA-UŠ 3: KUR-KUR AL₆-ĜÁL GA-EŠ-GA-EŠ IN-NA-SUM GA-EŠ 4: KUR-KUR ZA-GÌN ù KÙ-BABBAR MU-DU 5: ĜEŠKIRI₆ ĜEŠEREN Ì-DU ĜEŠ-SIKIL 6: ĜEŠTASKARIN ĜEŠŠU-ME ĜEŠ-ÛRI kol. 4, ř. 1: ZÉ É IN-NA-DU₇ *ga-ba-zu* 2: Ì-IR-NUN Ì-ĜEŠ LÁL 3: ZA_x GA-EŠ GA-EŠ 4: Ì-NE 5: DIĜIR-DIĜIR ĜEŠBA-RA ŠIM GÚR-GÚR NI-SI GÚR-GÚR UM KUR 6: *u₉-sa-dè-da* MÁ-GUR₈-NA).

¹⁶⁵ Foster 2016, 182.

¹⁶⁶ Existuje několik způsobů, jak odlišit soukromé obchodní záznamy od státních záležitostí. Soukromé záznamy jsou charakteristické zejména hovorovým jazykem, absencí formální administrativní terminologie, písma a tvaru tabulek, menší uhlazeností než administrativní záznamy a užíváním spíše první osoby než třetí osoby, jíž dávaly přednost úřední dokumenty.

příčemž záznamy o výpůjčce prokládá svými úředními záznamy. Rovněž jistý Ginunu působící v povodí Dijály se angažoval v několika úředních a podnikatelských záležitostech a uchovával si všechny dokumenty pohromadě.¹⁶⁷

Podnikatel ze Sippiru jménem Qurādum se dále zmiňuje, že uzavřel obchodní partnerství s jiným mužem, jenž poskytl peníze na otroka, za nějž Qurādum platil nájemné 6 let.¹⁶⁸ V jiném ze svých záznamů poznamenává, že zaplatil peníze za otroka, který mu nebyl dodán do doby, kdy svůj záznam pořizoval. Jistou představu o rozsahu jeho činností lze získat na základě celkového inventáře jeho mědi, stříbra, dobytka, oleje, oděvů a ovoce v Tuttulu, Mari a Aš-Šarraki, a rovněž podle záznamů o transakcích, kde je uvedeno více než deset lidí.¹⁶⁹

V akkadské Ummě získala žena vlastníka stáda jménem Ama'e rozsáhlé pozemky od vládního zprostředkovatele na základě výpůjčky. Svě jmění pak investovala za pomoci několika obchodních zprostředkovatelů; jednomu muži svěřila ovoce, vonné látky a dřevo, jinému stříbro, a prostřednictvím třetího kupovala a prodávala vlnu.¹⁷⁰

Z dalších období mezopotamské historie jsou známy soukromé archivy vedené často po několik generací, které ukazují, jakým způsobem podnikatelé půjčovali peníze na vysoký úrok, zkupovali pole, sady a městské stavební parcely, najímali si půdu a pronajímali ji dále, anebo působili jako prostředníci pro vlastníky půdy poskytováním částky na plodiny a prodejem úrody na trhu. Soukromé archivy pozdějších kupců pak ukazují, že prodej cínu a textilií byl rovněž ziskovou činností. Pro akkadské období nicméně stále ještě nebylo nalezeno dostatečné množství odpovídajících soukromých dokumentů obchodního charakteru, ačkoliv existuje množství dokladů pro nákup, prodej, propůjčování a pronájem.¹⁷¹

Nejucelenější sbírka soukromých záznamů z akkadského období se zabývá zdoluhavým dědickým sporem v kupecké rodině z Nippuru táhnoucím se po více než tři generace. Je ovšem obtížné rekonstruovat genealogii jejích členů nebo získat hrubou představu o sporných otázkách a jejich rozřešení. Část sporného majetku zřejmě patřil ženě, která se vdala do rodiny a chtěla získat právoplatný podíl poté, co došlo ke spojení jejich jmění.¹⁷²

---

¹⁶⁷ Foster 2016, 180.

¹⁶⁸ Viz kapitola 4.5, pozn. ¹⁴⁴.

¹⁶⁹ Foster 2016, 179.

¹⁷⁰ Tamtéž, 179.

¹⁷¹ Tamtéž, 182.

¹⁷² Wilcke 2007, 70–71.

5.5 Hodnota zboží

Práce zemědělského pracovníka v Mugdanu byla ceněna na jeden šekel stříbra za měsíc, což činilo méně než množství stříbra, které dostával správce pozemků SA₁₂-DU₅ a pracovníci, kteří se zabývali zavlažováním pole v Adabu. Najímání pomocných pracovních sil je v staroakkadských dokumentech ovšem doloženo jen zřídka. Podobně další druhy pronájmu známé z následujících období, zvl. domů, tažných zvířat a lodí, jsou doloženy zřídka nebo vůbec.¹⁷³

Ceny za ornou půdu, která byla určena pro několikaleté obdělávání, byly poměrně nízké. Pozemky GÁNA (akk. *ḥaqlum*) se v soudobém Sippiru pohybovaly v cenovém rozmezí $\frac{2}{3}$ až $3\frac{1}{4}$ šekelu za iku,¹⁷⁴ které se v průběhu akkadského období příliš neměnilo.¹⁷⁵ Man-ištušuvovi písaři naproti tomu stanovili výkupní cenu orné půdy na $3\frac{1}{3}$ šekelu stříbra za iku, která byla pro rodinné klany velmi výhodná, nehledě na další doložené platby jejich členům.¹⁷⁶ Zahrady a sady ^{GEŠ}KIRI₆ (akk. *kirium*) stály často pouze několik zrnků stříbra, zpravidla v ekvivalentu 0,1–0,2 šekelu za sar.¹⁷⁷ Neúměrně dražší byly domy É (akk. *bētum*), ačkoliv jejich hodnota značně kolísala podle výměry pozemku. Minimální cena domu o rozloze 1 sar činila 1 šekel,¹⁷⁸ zatímco přepychová sídla mohla stát i přes 40 šekelů.¹⁷⁹

Cena otroků byla velmi proměnlivá; pro otroky mužského pohlaví SAĜ-NITA (akk. *ra'šum*) je doložena cena mezi 2–55 šekely, přičemž standardní cena za fyzicky zdatného dospělého jedince se pohybovala okolo 10 šekelů. Otrokyň SAĜ-MUNUS (akk. *amtum*) stály zřejmě o něco méně, rozptyl jejich cen byl mezi $\frac{2}{3}$ –27 šekely a průměrná hodnota činila přibližně 7 šekelů.¹⁸⁰ Naproti tomu Man-ištušuv vykupoval všechny otroky i otrokyň nehledě na tržní cenu po 20 šekelech.¹⁸¹ Méně často je doložena cena hospodářských zvířat; kus dobytka GU₄ (akk. *alpum*) stál v průměru 7 šekelů, osel ANŠE (akk. *ḥimārum*) přibližně 5 šekelů, mula ANŠE-BAR-AN

¹⁷³ Foster 2016, 183.

¹⁷⁴ Přibližně 3600 m², viz příloha.

¹⁷⁵ Gelb et. al. 1991, 262–263.

¹⁷⁶ Tamtéž, 261–262.

¹⁷⁷ Tamtéž, 273–274.

¹⁷⁸ Přibližně 36 m², viz příloha.

¹⁷⁹ Gelb et. al. 1991, 270–273.

¹⁸⁰ Tamtéž, 275–278.

¹⁸¹ OIP 104, 040 (Manistusu obelisk) „5 otroků a 4 otrokyň, cena za jednoho činí $\frac{1}{3}$ (miny) stříbra, jejich cena činí 3 miny stříbra.“ (strana c, kol. 9', ř. 4: 5 SAĜ.NITA 5: 4 SAĜ.MUNUS 6: NÍĜ-SA₁₀ 1: 1 SAĜ 8: $\frac{1}{3}$ ^{SA} KŮ-BABBAR 9: KŮ-BABBAR-*su-nu* 10: 3 MA-NA KŮ-BABBAR).

(akk. *para'um*) okolo 20 šekelů, ovce UDU (akk. *immerum*) 0,25–0,5 šekelu a kus prasete ŠÁḤ (akk. *huzīrum*) 1 šekel.¹⁸²

Man-ištušuvovi písaři nastavili základní převodní vztahy za jeden gur ječmene ŠE (akk. *še'um*) na 1 šekel stříbra a 1 minu vlny SIKI (akk. *šīpātum*) za ¼ šekelu stříbra.¹⁸³ Tržní ceny zboží se ovšem různily na základě hojnosti úrody, což vyžadovalo komplikovaný výpočet úroků na dlouhodobý úvěr počítaný ve stříbře ale placený v obilí. V časech hojnosti mohla cena ječmene klesnout na ⅓ šekelu za gur,¹⁸⁴ a v dobách bídy vzrůst na 30 šekelů za gur.¹⁸⁵

V pozdější legendě *Prokletí Akkadu* vyrostly ceny zboží zatíženého silnou inflací až k mnohonásobku běžné ceny, což nepochybně mělo za cíl působivě vykreslit zoufalství hladovějícího lidu.¹⁸⁶

5.6 Ekonomika státu

Pro Mezopotámii ve třetím tisíciletí lze rekonstruovat dva základní modely ekonomiky. Poznávacím mechanismem prvního je redistribuce základních životních prostředků od vládnoucí elity přes administrativu po zbytek populace, a rovněž výměnný obchod bez otevřeného trhu. Podle druhého modelu potom nedostávala většina populace přiděly v podobě dávek, ale nechávala se vydržovat či hromadila majetek jinými způsoby. Nejpozději od akkadského období začalo fungovat stříbro jako plnohodnotná měna, která se stala základem bohatství a byla používána jako prostředek směny a jako standard hodnoty pro nákup nemovitostí, hospodářských zvířat, jídla a dalšího zboží. Odsud plyne, že musel existovat skutečný obchod, který byl realizován na tržišti, a výše diskutované komerční transakce jsou dokladem, že peníze v akkadském hospodářství pravidelně kolovaly. Výše bylo rovněž ukázáno, že pouze malá část

---

¹⁸² Gelb et. al. 1991, 278, 290.

¹⁸³ Tamtéž, 287–288.

¹⁸⁴ BIN 08, 175 „6 gurů ječmene za 2 šekely, rok hojnosti.“ (kol. 2, ř. 5: 6 ŠE GUR 6: 2 KÙ ĠÍN-KAM 7: MU ḤÉ-ĠÁL-LA).

¹⁸⁵ Gelb et. al. 1991, 288.

¹⁸⁶ ETCSL 2.1.5 „V té době oleje za 1 šekel bylo ½ sila, ječmene za 1 šekel bylo ½ sila, vlny za 1 šekel bylo ½ miny, ryb za 1 šekel bylo ban.“ (ř. 176: UD-BA Í 1 ĠÍN-E ½ SÌLA-ÀM 177: ŠE 1 ĠÍN-E ½ SÌLA-ÀM 178: SIKI 1 ĠÍN-E ½ MA-NA-ÀM 179: KU₆ 1 ĠÍN-E ĠÈŠBA-AN-E ÍB-SI).

populace dostávala dávky a model redistribuce a výměny zboží lze tedy pro akkadský stát zcela vyloučit.¹⁸⁷

Akkadský systém měl znaky klasického tributárního hospodářství, v němž král získával exotické a prestižní zboží silou či v podobě tributu, používal je na udržování velikých stavů svého vojska a rozděloval je mezi své stoupence. Předakkadský Sumer byl založen na ekonomice s výraznou nadprodukcí obilí a hospodářského zvířectva, jež mohlo být přidělováno značnému množství pracovní síly anebo určeno na nákup zahraničního materiálu. Tento tradiční sumerský vzor byl zcela rozrušen akkadským zábořem a daňovým zatížením, jemuž se místní elity horlivě bránily. Na druhou stranu ovšem akkadská vláda přinesla rozvoj venkovských oblastí a významně zvýšila kulturní, politické a obchodní perspektivy obyvatelstva.¹⁸⁸

Administrativní záznamy ukazují, že akkadští králové se snažili o zavedení jasné zemědělské politiky, v níž byla orná půda základem královské záštity. Zemědělské přebytky Sumeru poskytovaly prostředky pro vydržování akkadského vojska, vybírané prostřednictvím přímého zdanění, pronájmu a pachtu na pronajaté či zakoupené půdě. Akkadské bohatství a moc pocházela tedy spíše z této zemědělské politiky nežli ze získávání prestižního zboží.¹⁸⁹

---

¹⁸⁷ Foster 2016, 184.

¹⁸⁸ Tamtéž, 184.

¹⁸⁹ Tamtéž, 184.

6 Královská ideologie

Přínos akkadské dynastie z pohledu královské ideologie spočívá zejména v chápání královského majestátu, jediného a všeobjímajícího, s králem v roli válečného hrdiny, který byl velmi odlišný od sumerské myšlenky místodržících ÉNSI, kteří spravovali hospodářství městských států v božím jménu.¹⁹⁰

Akkadští králové byli v dalších obdobích mezopotamských dějin často citováni a stali se vzorem pro budoucí panovníky. Co do množství a významu byly nástroje oslavného aparátu akkadské dynastie nesrovnatelné s minulými i budoucími králi. Během krátkého období bylo vytvořeno množství monumentálních děl, která po staletí přetrvávala v chrámech, kde se jim dařilo plnit účel, pro který byla vybudována – získávat obdiv pro královské podniky a vyzývat budoucí panovníky, aby se jejich skutky pokoušeli napodobit.¹⁹¹

V blízké souvislosti s královskou ideologií je nutno uvést akkadské imperiální umění, které ilustruje propastné rozdíly vůči sumerskému přístupu ke královskému úřadu. Velká část sumerských uměleckých děl vyobrazuje krále při tradičních slavnostních aktivitách, např. nesoucího koš s cihlami na stavbu chrámů, hodujícího na velkých slavnostech či stojícího zbožně v modlitbách před božstvem. Byl-li vyobrazován vojenský konflikt, dávali sumerští umělci přednost velmi schematickejšímu zobrazení. Válka byla pouhou součástí božského řádu věcí a král bojoval toliko jako zástupce svého božstva. Stejný obraz o slavnostních aktivitách, hostinách a soubojích podávají ranědynastické pečetní válečky. V sumerském pojetí tedy v podobných událostech figurovaly idealisované archetypy, které existovaly od počátku světa.¹⁹²

Akkadské umění zvláště od Narām-Sínovy vlády naopak vykreslovalo události s dokonalým citem pro detail. Typickým příkladem je stéla vyobrazující výpravu proti Lullubejcům. Přestože umělec na tomto monumentu sleduje určité konvence, není zde standardisováno nic; král zde jasně představuje ústřední postavu, ke které všichni vzhlížejí, a bohové jsou zobrazeni pouze jako pozorovatelé ve formě odtělesněných symbolů. Za králem vládne řád, zatímco před ním se vše utápí ve zmatku a beznaději; mimoto je zobrazované drama popisováno na rádcích, které jsou umístěny přímo nad

---

¹⁹⁰ Liverani 1993, 49.

¹⁹¹ Tamtéž, 49.

¹⁹² Westenholz 1993, 165.

královou hlavou.¹⁹³ Stejně umělecké směřování je patrné na akkadských pečetích, kde se poprvé objevují jednotlivci ve skutečné podobě a nikoli ve schematisovaném zobrazení. Na podobný stav věci ukazuje známá bronzová hlava z Ninive, pravděpodobně podobizna Narām-Sîna. Za tohoto panovníka se rovněž objevil problém zbožštění krále, který se dostal do zjevného rozporu s tradiční představou vlády. Všechny tyto změny naznačují, že řád nyní pocházel od krále, zatímco bohové byli odsunuti do pozadí.¹⁹⁴

Zdroj legitimacy královské moci ovšem nepochybně zůstal božského původu. Bohové udělovali legitimitu vždy pouze jedinci a nikoli celé dynastii, proto se akkadští králové ve svých nápisech nikdy nezmiňují o předcích. Královské nápisy a datovací formule ukazují, že král byl pokorným služebníkem božstev a svou bohabojnost projevoval budováním chrámů a zasvěcováním kultovních předmětů božstvům. Ve zprávách o stavbě dominují zejména svatyně patronky dynastie Ištar-Annunītum, ale doloženy jsou i chrámy zasvěcené jiným božstvům. Mezi dedikovanými předměty se pak objevují nejčastěji sochy, žezla, vázy a další nádoby.¹⁹⁵

Panovník taktéž musel dbát na záležitosti ekonomického charakteru, které se zabývaly zejména péčí o zemědělskou výrobu. Man-ištušuv obelisk tak oslavuje výkup zemědělské půdy za velmi poctivou cenu, a jedna z Narām-Sînových datovacích formulí se dokonce zmiňuje o stavbě zavlažovacího kanálu.¹⁹⁶

---

¹⁹³ Viz obr. 2 přílohy.

¹⁹⁴ Westenholz 1993, 165–166.

¹⁹⁵ RIME 2, 85–87, 182–186.

¹⁹⁶ Narām-Sîn (ee) „Rok, kdy Narām-Sîn přivedl ústí kanálu E'erina přímo do Nippuru.“ (MU ^Dna-ra-am-^DEN.ZU-E KA-^LE-ERIN-NA-KA NIBRU^{KI}-ŠÈ SI IM-MI-SÁ-A), viz RIME 2, 86.

7 Pozdější tradice

Akkadská říše sjednotila Babylónii s periferními oblastmi, což vyžadovalo vytvoření imperiální byrokracie, a stala se vzorem pro budoucí dynastie díky dosud nevídané moci. Rovněž dala vzniknout zcela nové koncepci královského majestátu, v jehož rámci se král dokonce mohl nechat zbožštit. Prvky akkadského modelu se objevují napříč starověkou literaturou, avšak jeho obraz rekonstruovaný z malých zlomků může být v některých ohledech nedostatečný či rozporuplný.¹⁹⁷

Panovníci akkadské říše vybudovali za svého života monumenty, jejichž nečetné dochované zlomky byly doplněny úctyhodným souborem kopií ze starobabylónského období či dokonce obrazovým popisem těchto děl. III. dynastie z Uru na konci třetího tisíciletí př. n. l. pokračovala v monumentálním záměru staroakkadských vládců, avšak již v této době se začalo objevovat nepřeborné množství literárních textů, které formulovaly promyšlené teorie o politické legitimitě. Soubor těchto textů byl následně ještě rozšířen v starobabylónském období.¹⁹⁸

Pozdější tradice představuje akkadskou dynastii pouze zjednodušeně v osobě zakladatele Sargona a jeho vnuka Narām-Sína, za něhož říše dosáhla svého vrcholu. V starší literatuře zaměřené na pozdější tradici o akkadské dynastii lze nalézt poněkud dualistický obraz obou těchto panovníků, podle něhož byl Sargon uváděn jako úspěšný zakladatel nové dynastie, zatímco Narām-Sín byl neblahým vládcem, jehož okázalá bezbožnost přivodila konec celé vládnoucí dynastii. Po delším zkoumání bylo ovšem potřeba tuto interpretaci pozměnit; zatímco zcela pozitivní pohled na Sargona se zůstal nedotčen, na Narām-Sína již není nahlíženo jako na zcela tragickou postavu. Podle názoru J. Coopera došlo v jeho osobě ke střetu rozdílných tradic, v nichž jeho úspěchy nakonec převážily jeho neúspěchy.¹⁹⁹

Mezi hlavními prvky tradice o Sargonovi se v literárních textech objevuje nejčastěji jeho neobvyklý původ, vůle bohů při uchvácení trůnu a vojenská dobrodružství v dalekých zemích. Hlavní náměty tradice o Narām-Sínovi tvoří úspěšné potlačení vzpoury v Babylónii a okolních oblastech, zahraniční výboje a sebevědomé vzdorování bohům, které přivedou Akkad na pokraj úplného zničení. Všechny tyto literární texty ovšem nelze řadit do jediného žánru, neboť vykazují velmi odlišné

---

¹⁹⁷ Cooper 1993, 11–12.

¹⁹⁸ Tamtéž, 14.

¹⁹⁹ Tamtéž, 12.

formální charakteristiky a zvláště v případě Narām-Sína se mohou uchylovat k velmi odlišným stanoviskům. Například tradice o sebevědomém Narām-Sínovi, který nedbal božských znamení a byl potrestán barbarskými hordami, nemá historický základ, a v podobě skladby *Prokletí Akkadu* je dokonce v přímém protikladu s fakty, které jsou známy o jeho vládě. Na druhou stranu doklady literárních skladeb, které pojednávají o velikém povstání, patrně mají historické jádro.²⁰⁰

7.1 Legenda o Sargonově narození

Vyprávění legendy o Sargonově narození často není považováno za dílo lidové literatury, neboť podle některých názorů je začal šířit Sargon sám. Mnozí badatelé se proto domnívají, že příběh legendy se může vracet k událostem konce 3. tisíciletí př. n. l.; tento pohled ovšem provázají značné pochybnosti, neboť zejména jeho prolog se zdá být založen na lidové tradici.²⁰¹ Rovněž je podivné, proč se záznam legendy poprvé objevil během novoasyrského a novobabylónského období, kdy se dochoval hned v několika opisech.

Události popisované v této skladbě se zabývají zejména událostmi Sargonova narození, mládí a cesty na královský stolec.²⁰² Podle líčení jej matka porodila potají, přičemž v textu je dvakrát označena přídomkem *e-ni-tu*. Je velmi pravděpodobné, že se jedná o označení velekněžky *entum*; použitou grafiku lze objasnit na základě srovnání s pozdními řeckými prepisy akkadštiny, podle nichž by se původní tvar *entu* měl vyslovovat jako **/enet/*.²⁰³ Ve skladbě je rovněž zmíněno Sargonovo rodiště Azupīrānu

²⁰⁰ Tamtéž, 12–13.

²⁰¹ Westenholz 1984, 75.

²⁰² CT 13, 042 „Já jsem Sargon, mocný král, král Akkadu. Má matka byla velekněžka a svého otce jsem nikdy nepoznal. Můj strýc obývá hory. Mé město je Azupīrānu, které leží na břehu Eufratu. Když mne má matka velekněžka počala, porodila mne v tajnosti. Položila mě do košíku z rákosí, a můj otvor vymazala živicí. Položila mě na říční proud, že jsem se nepotopil. Proud mne donesl až tam, kde mě našel Akki, nosič vody. Akki, nosič vody, mě vytáhl, když nabíral vědro. Akki, nosič vody, mě vychoval jako vlastního syna. Akki, nosič vody, mě učinil svým zahradníkem. Když jsem byl zahradníkem, Ištar si mě oblíbila. Po (...) let jsem kraloval.“ (1: LUGAL-GI-NA LUGAL *dan-nu* LUGAL *a-kà-dè^{K1}* *a-na-ku* 2: *um-mi e-ni-tum a-bi ul i-di ŠEŠ-AD-ja i-ra-mi šá-da-a* 3: *a-li^{IR1}* *a-zu-pi-ra-a-ni šá i-na a-ḫi^{ID}* UD-KIB-NUN^{K1} *šak-nu* 4: *i-ra-an-ni um-mu e-ni-tum i-na pu-uz-ri ú-lid-an-ni* 5: *iš-kun-an-ni i-na qup-[p]i šá šu-ri i-na* ÉSIR KÁ-ja *ip-ḫi* 6: *id-dan-ni a-na ID šá la e-li-e-[a]* 7: *iš-šá-an-ni ID a-na U[GU¹]* *q-qí LÚ-A-BAL ú-bil-a[n-ni]* 8: *¹aq-qí LÚ-A-BAL i-na tí-i[b da]-li-[e-šú l]u ú-še-la-an-n[i]* 9: *¹aq-qí LÚ-A-BAL a-na ma-ru-ti-šu [l]u ú-rab-ban-[ni-ma]* 10: *¹aq-qí LÚ-A-BAL a-na LÚ-NU-KIRI₆-ti-šú lu-u iš-kun-[an-ni]* 11: *[i-na] LÚ-NU-KIRI₆-ti-ja^D* *iš-tar lu-u i-ra-man-n[i-ma]* 12: *[X]+4 MU-MEŠ LUGAL-ú-ta lu-u e-pu-[uš]*).

²⁰³ Ačkoliv pravopis jazyka z velké části ustrnul v středobabylónském období, v pozdních fázích akkadštiny došlo u dvojslabičných slov k restrukturalisaci zavřené penultimy ve dvě otevřené slabiky

a vychovatel Aqqi. Příběh je prostoupen mnoha hrdinskými skutky a dochovaná část je završena vybidnutím budoucích králů, aby se pokusili vyrovnat jeho výjimečným úspěchům.²⁰⁴

7.2 Sumerská legenda o Sargonovi

Sumerská skladba zvaná *Legenda o Sargonovi* se zabývá okolnostmi Sargonova uchvácení trůnu a svrchovanosti pod Inanninou ochranou. Kvůli značné spřízněnosti se skladbou *Prokletí Akkadu* lze její vznik datovat vládou III. dynastie z Uru.²⁰⁵

Líčení začíná popisem Urzababovy vlády na trůně vzkvétající Kiše, tradičního severobabylónského mocenského střediska, když vtom vypravěč sděluje, že bohové An a Enlil nařídili zbavit jeho město svrchovanosti.²⁰⁶ Sargon je představen způsobem naznačujícím neobvyklý či neurozený původ, ačkoliv v tomto místě je text poškozen a následně zcela přerušen.

V další části textu je Sargon již v Urzababových službách, což je epizoda známá i z pozdější tradice. Sargonovi se zdál sen, že by s Inanninou pomocí mohl nahradit Urzababu. Když sdělil svůj sen Urzababovi, ten podobně jako Narām-Sîn v legendě *Prokletí Akkadu* porozuměl významu tohoto snu, ale odmítl jej přijmout.²⁰⁷ Přikročil tedy k nalíčení pasti, jíž se Sargon s Inanninou pomocí vyvaroval. Rozhodnutý zbavit se Sargona nadobro, poslal jej Urzababa za Lugalzagesim do Uruku s prosbou o jeho likvidaci.²⁰⁸ Vtom je text znovu přerušen.

---

*/entu/ → */enetu/ a k následnému odpadnutí krátkých koncových samohlásek */enetu/ → */enet/. Názorně to ukazuje mj. přepis akk. *pal-gu* v řecké abecedě jako ΦΑΛΑΓ /p^halag/, viz Sollberger 1962, 64. Srov dále Hasselbach 2013, 18–19.

²⁰⁴ Westenholz 1997, 36.

²⁰⁵ Cooper 1993, 16.

²⁰⁶ ETCSL 2.1.4 „Její král a pastýř Ur-Zababa vycházel nad domy Kiše jako slunce. Avšak An a Enlil svým svatým slovem rozhodli, že jeho královský majetát bude předán jinému.“ (ř. 6: LUGAL-BÉ SIPAD UR-^DZA-BA₄-BA₄ 7: É KIŠ^{KI}-A-KA ^DUTU-GIN₇ ĀM-ĒD 8: NAM-LUGAL-LA-NA BAL-BÉ ŠU KÚR-RU-DĒ-EŠ X [X X] 9: AN ^DEN-LÍL INIM KUG-GA-NE-NE-A ZID-DĒ-EŠ).

²⁰⁷ Tamtéž „Číšníku, měl jsi v noci sen? Sargon odpověděl svému králi: Můj králi, svůj sen ti povím: Byla tam mladá žena, vysoká jako nebesa a široká jako svět. Stála pevně jako základy městských zdí. Potopila mě do veliké řeky plné krve.“ (ř. 19': MŪŠ-KA-UL MA-MŪ ĠĪ₆-Ū-NA-NA Ū-MU-RI-DU₈ 20': ¹šar-ru-um-ki-in LUGAL-A-NI IM-MA-NI-IB-Ġ₄-Ġ₄ 21': LUGAL-MU MA-MŪ-MU Ū-MU-RI-DUG₄-GA 22': LŪ KI-SIKIL 1-ĀM AN-GIN₇ SUKUD-DA-NĒ KI-GIN₇ DAĠAL-LA-NĒ 23': SUĤUŠ BĀD-DA-GIN₇ ĠAR-ĠAR-RA 24': ÍD MAĤ ÍD MUD-ŠĒ ĠÁ-RA MU-UN-GIR₅-RE-DĒ-EN).

²⁰⁸ Tamtéž „Kráľ Ur-Zababa vyslal Sargona, aby se mohla naplnit boží vůle, k Lugalzagesimu do Uruku se zprávou, aby jej odstranil.“ (ř. 54': LUGAL ^DUR-^DZA-BA₄-BA₄ ¹šar-ru-um-ki-in DĠĪR-RE-E-NE ŠU DUG₄-GA-AR 55': IM-MA GUB-BU NÍĠ NÍ BA-UG₇-A-TA 56': UNUG^{KI}-GA LUGAL-ZAG-GE₄-E-SI ŠU BA-NI-IB-DA₁₃-DA₁₃).

Zdá se, že když Sargon dospěl do Uruku, místo do Lugalzagesiho paláce jej Inanna nasměrovala do svého chrámu Eanna a díky jejímu zásahu byl od těchto úklad zachráněn. Následovalo jednání mezi Lugalzagesim, poslem a Sargonem. Text je na konci znovu přerušen, ač musel pojednávat o tom, jakým způsobem Sargon porazil Lugalzagesiho a stal se králem.²⁰⁹

7.3 Šar tamḥāri

Epos nazvaný *šar tamḥāri* „král bitvy“ pojednává o Sargonově výpravě proti anatolskému městu Purušḫanda. Ze Sargonových dochovaných nápisů a jejich kopií je s jistotou známo, že dospěl do Tuttulu na středním Eufratu a se zeměmi dále na severozápad mohl mít pouze nepřímé či zprostředkované kontakty. Z Narām-Sínových nápisů je ovšem známo, že další expanse severozápadním směrem představovala něco doposud neuskutečněného, což potvrzují archeologické doklady, které přisuzují zdejší akkadskou přítomnost právě Narām-Sínovi. Další tažení, které by následovalo po výpravách zmiňovaných Sargonovými vlastními nápisy, se tedy zdá být nepravděpodobné; bylo by třeba objasnit, proč tento panovník nepovažoval za nutné postavit památník na oslavu svého vítězství, proč by starobabylónští písaři tomuto monumentu nepřisuzovali dostatečnou významnost, aby jej včlenili do své sbírky, proč by byla Sargonova domnělá aktivita na severozápadě opomenuta Narām-Sínem a proč by nezanechala žádné archeologické stopy. Je tedy snazší se domnívat, že v tomto případě Sargon představuje pouze vzor pro nápodobu a tento konkrétní jemu připisovaný podnik se nezakládá na historických událostech.²¹⁰

Problémem je, že hlavní amarnský rukopis je zčásti poškozen a chetitská verze se s akkadskou zcela neshoduje. Akkadská verze skladby není napsána v standardním babylónském dialektu nýbrž v periferním severozápadním dialektu, který odráží určité lokální paleografické a fonologické charakteristiky. Podle názoru některých badatelů je dokonce možné, že text byl sepsán v Ḫattuši na přelomu 15. a 14. století př. n. l.²¹¹

---

²⁰⁹ Foster 2016, 350.

²¹⁰ Liverani 1993, 52–53.

²¹¹ Westenholz 1997, 105.

Podle líčení skladby je Sargon žádán svými obchodníky o intervenci proti městu Purušhanda, navzdory varování svých vojáků, že cesta je dlouhá a nebezpečná.²¹² Sargon učiní překvapivý útok proti králi tohoto města, a ten se mu pokorně podrobí a uzná jeho svrchovanost.²¹³ Všichni poté žijí šťastně po dobu tří let, než začnou přemýšlet o návratu domů.²¹⁴

Přítomnost obchodníků a fakt, že Purušhanda je doložena v staroasyrských textech z Anatolie a v textu je snad zmíněna i Kāneš,²¹⁵ často vedla k hledání souvislostí mezi touto legendou a staroasyrským obchodem s tím, že staroasyrskému obchodu v Anatolii předcházela staroakkadský obchod, který ustanovil Sargon. Vzhledem k výše uvedenému je taková úvaha ovšem problematická, ačkoliv vznik textu je bezesporu možné spojit s anatským obchodem.²¹⁶

Ve skladbě lze obtíže na cestách překonat následováním hlavního hrdiny, přičemž místní králové budou ke kupcům uplatňovat přívětivý postoj díky vládcově prestiži. Tato situace dobře odpovídá staroasyrskému období, kde kvetl obchod opírající se o asyrskou prestiž, jehož největšími obtížemi byl přechod přes řeku Eufrat a pohoří Taurus.²¹⁷

²¹² EA 359 „Sargonův šampion otvírá ústa a praví, hovoří k pánu trůnů: Cesta, můj pane, na niž se žádáš vydat, je měsíc dlouhá a nebezpečná, putování je obtížné. Cesta do Purušhandy, na niž se žádáš vydat, cesta, kvůli které nařikám, je záležitost 7 běru.“ (ř. 7: *a-ša-<re>-ed LUGAL-k[é-en KA×U-šu e-ep-pu-ša]* 8: *[i-qáb-bi iz-za-kà-ra be]-li-iš pa-ra-ak-ki KASKAL-na be-li š[a te-et-ri-i]š a-la-kam* 9: *[u-ur-ḥa-at šu-up-šu-qá-at a-]a-ak-ta mar-ša-at KASKAL-an* ^{IRI}*bur-ša-ḥa-an-da* 10: *[ša te-er-ri-iš a-la-kam] KASKAL-an ša a-da-mu-mu-uš ši-ip-pí-ir <7 KASKAL.GÍD>*).

²¹³ Tamtéž „Jeho bojovníci mu odpověděli, hovořili k Nūr-Daggalovi slovy: Který z králů, dřívějších či pozdějších, přišel a viděl naše země? Nūr-Daggal nedokončil svá slova, když Sargon podkopal jeho město, rozšířil Knížecí bránu na 2 iku a strhl ji. V nejvyšší části městských zdí vytvořil průlom a zasáhl všechny vínem opojené vojáky. Sargon před velkou bránu umístil svůj trůn.“ (ř. 6': *UR-SAĜ-šu ip-pa-lu-šu <a-na> ¹nu-ur-dag-gal am-ma-tá iz-za-kà-ru-šu a-<i>-ú-ut-ti* LUGAL-MEŠ EGIR *ku-tù 7'*: *[ù] pa-nu-ti a-i-ú* LUGAL *ša il-la-kà-ma im-mu-ra KUR-ta-a-ti-ni ¹nu-ur-dag-gal am-ma-tá* 8': *[i]š-tu KA×U-šu ú-ul ú-qá-at-ta₅ LUGAL-ké-en iḥ-ta-pa-ra IRI-šu 2 GÁN KÁ NUN-be úr!-tap-pí-iš* 9': *[it-t]a-du-šu mi-li BĀD-šu is-sá-li-it-ma im-ḥaš kà-la ša GEŠTIN šu-pu-ú eṭ-lu-tù-šu* 10': *[LUGAL]-ké-en i-na pa-ni KÁ-GAL it-ta-ḤI* ^{GEŠGU-ZA-šu}).

²¹⁴ Westenholz 1997, 103.

²¹⁵ EA 359, ř. 5: *KURkà-[ni-iš(?)]*

²¹⁶ Liverani 1993, 54.

²¹⁷ Tamtéž, 55.

7.4 Sargon dobyvatel

Tato skladba se nejvíce ze všech známých literárních textů zabývá otázkou chrabrosti (akk. *qurdum*) a hrdinství (akk. *quradūtum*) a značnou pozornost věnuje rovněž popisu vojenské zbroje. Text obsahuje množství hymnicko-epických morfologických archaismů a podle použité grafiky a fonologických zvláštností se zdá, že byl sepsán v jižní Babylónii v starobabylónském období.²¹⁸

Vyprávění se odehrává na Sargonově dvoře. Příběh začíná v předvečer jakési významné události, za okolností známých patrně starověkému publiku, které jsou dnešnímu čtenáři ovšem poněkud zastřeny. Jinou možností je, že jde o součást rozsáhlejšího díla a dochovaná tabulka je pouze jeho koncovou částí.²¹⁹

Na začátku legendy se Sargon obrací ke svým vojákům se slovy chvály a hrdinství, na jehož řeč naváže jeden ze šampionů vojska s radou, aby svá slova proměnil v činy.²²⁰ Veškeré obecenstvo je tímto proslovem nadšeno a následuje rozmluva dvořana, který spojuje zisk nesmrtelné slávy pro vojáka s jeho udatností na bojišti.²²¹ Střední část příběhu tvoří vyprávění o výpravě do daleké země Uta-rapištim, která obsahuje květnatý popis vojenské zbroje bojovníků a obtížného postupu přes nepřátelské území.²²² Závěrečná Sargonova řeč pak uvádí výčet jeho územních zisků a staví stejnou výzvu před budoucí panovníky.²²³

²¹⁸ Westenholz 1997, 59.

²¹⁹ Tamtéž, 59.

²²⁰ AO 6702 „Odvaha, výdrž, síla a hrdinství, to vám náleží od dávných věků., patří vám chrabrost! Jak jsem pravil, dbejte o náš blahobyt! (...) Stůjte rovně! Buďte jedineční! Buďte hrdí! (...) Bije! Pleňte! A nyní hovoří šampion: Sám si nech vrátit své šperky, své slavnostní roucho! Bezesporu jsi obdařen božím plánem, tvůj uchvatitel, nepřítel (...) Ústa tvá nechť poručí srdci tvému, a srdce tvé nechť poručí nohám tvým!“ (kol. i, ř. 4: [l]i-ib-bu-um iš-du-um ti-bu-um qú-ra-du-tum 5: [š]u-ta-tu-ku-nu-ši-im pa-na iš-tu ul-la 6: [?] ak-ku-nu-ši-im qú-ur-du-um 7: [ša a-t]a-wu-ú nu-ḥu-uš-ni qú-la 8: [X-X]-a šu-qá-a šu-di-a šu-ur-ḥ[a] 9: [X-X]-šu na pa lu ú di-ḥi-a ša-ab-[X] 10: i-na-an-na-a-ma a-ša-re-du-um is-sà-a[k-k]a-ar 11: te-er pa-ag-ru-uk šu-ku-ut-ta-ka 12: t[i-i]l-li-ka 13: wu-di a[t]-ta ša ṭe-mi ka-ši-id-ka na-kâr 14: (poškozeno) 15: pi-ka li-ib-ba-ka li-wa-ḥi-ir 16: ú li-ib-ba-ka li-wa-ḥi-ir bi-ir-ki-ka).

²²¹ Tamtéž „Byl jsi vybrán na zítřejší slávu do paláce, nechť vezír přijme rozkazy, že zbraně nepřátel budou obětinou pro jeho kopí. Věnoval jsem ti důkladnou pozornost, král tě vskutku nechá představit jako svého válečníka a tvou sochu nechá postavit v blízkosti sochy své.“ (kol. i, ř. 30: ki-ma ur-ra-am tu-uš-ta-ra-ḥu 31: i-na qé-re-eb É-GAL-li 32: ta-ak-li-ma-tim li-im-ḥu-u[r] 33: šu-kal-[um] 34: ka-ak-ki na-ki-ri mu-ḥu-ur sí-in- 35: -na-as-sú 36: a-ta-aḥ-da-kum-ma šar-rum a-li-li 37: li-še-di-kum kol. ii, ř. 38: ša-lam-ka li-iš-zi-iz i-na ma-ḥa-ar 39: ša-al-mi-šu).

²²² Tamtéž „Vzal vojsko do svých rukou a posvětil je. Mocné býky, své bojovníky nechal vykročit, 40 tisíc mužů žádostivých po bitvě, ty z města trojnásobně hrdinského, ty z družiny, obemknuté zlatým náprsníkem z trziště města Ḥaššum, ty v železném brnění s děsivou vzpřímenou hlavou, ty oděné v horském plášti s rychlýma nohama, obklopené hrdinstvím. Tito jako hvězdy zaplavili bitevní pole, když Sargon vtrhl do země Uta-rapaštim. Les s ním vedl souboj, jakoby byl jeho nepřitelem, světlo z nebes nechal upadnout v temnotu. Slunce se zatmělo, hvězdy si razily cestu vpřed proti nepříteli. Pevně bylo položeno všech 9 pevností nepříteli, ale on zajal každého muže, dobytče a ovci.“ (kol. ii, ř. 42: ú-bi-il-ma

7.5 Prokletí Akkadu

Literární dílo zvané *Prokletí Akkadu* je doloženo v několika rukopisech od období III. dynastie z Uru a jeho vznik lze s velkou jistotou klást právě do této doby. Líčení skladby začíná popisem, kdy nejvyšší bůh mezopotamského panteonu Enlil odebral svrchovanost městům Kiši a Uruku a předal ji Sargonovi. Sargonova ochránkyň bohyně Inanna poté ustanovila svůj příbytek v Sargonově městě Akkadu, jemuž přinesla blahobyť, hojnost a štěstí.²²⁴ Vtom se ovšem cosi změnilo. Nesouhlas z Ekuru, Enlilova chrámu v Nippuru, vedl Inannu k tomu, že Akkad opustila, a ostatní božstva mu následně odňala odznaky svrchovanosti.²²⁵ Na způsob typický sumerské literatury je změna z božské přízně v nepřízeň velmi náhlá a neúplně vysvětlená, takže její příčina zůstává zahalena tajemstvím. Tuto ne zcela jasnou pasáž lze podle některých autorů interpretovat tak, že Inanna chtěla vybudovat nový chrám v Akkadu, kvůli čemuž bylo zapotřebí Enlilovo svolení. Nicméně jeho negativní odpověď měla za následek, že se Enlil rozhodl zbavit Akkad svrchovanosti, a jeho bohyně Inanna musela město opustit, následována stažením podpory ostatních božstev.²²⁶

---

qá-as-sú um-ma-nam 43: *u-ta-ab-bi-i[b]* 44: *mi-ri da-an-nu-tim a-li-li uš-[ta-li-ik]* 45: 40 *li-mi mi-it-[l]u tu-[qú-um-tam]* 46: *šu-ut i-na-a-li-im 3-šu qú-[ra-du-tim]* 47: *šu-ut ta-aq-[ri-ba-tim]* 48: *i-ra-at hu-ra-aš ha-pi-[ru]* 49: *[i-n]a ka-ar ha-ši-im-ma* 50: *šu-ut pa-ar-zi-il-li* 51: *na-šu re-eš na-ap-lu-ha-tim* 52: *na-al-ba-aš šu-ut ki-ti-i ša-ad-du-[tim]* 53: *em-qá-am bi-ir-ki-im* 54: *šu-ta-tu-ú qú-ur-da-am* 55: *šu-ut ki-ma ka-ak-ka-bi* 56: *ú-ga-ri sà-aḥ-pu* 57: *it-ta-aḥ-ba-at šar-rum-ki-in* 58: *a-na ma-tim ša ú-ta-ra-pa-áš-tim* 59: *tu-ša ge-ri-ma qí-iš-tum ig-re-e-šu* 60: *iš-ku-in ik-li-tam* 61: *a-na nu-úr ša-ma-i* 62: *id-ḥi-im ša-am-šu-um* 63: *ka-ak-ka- <<ak-ka>>-bu ú-šú-ú* 64: *a-na na-ak-ri-im* 65: *ša-ak-nu du-ru ša na-ak-ri a-na 9 ti-ši-šu-nu* 66: *a-wi-lam al-pa-am ú i-mi-ra-am* 67: *mi-i[t-ḥa-r]i-[i]š ik-[mi]*).

²²³ Tamtéž „Sargon dává rady vojsku: Král, který se mi chce rovnat, hle, kam jsem šel já, nechť jde i on.“ (kol. iv, ř. 120: *šar-ru-ki-[i]n um-ma-tam ú-na-ḥ[a]-ad* 121: *a-ga-n[a š]ar-rum ša i-ša-a[n-na]-na-ni* 122: *ša a-na-ku at-ta-al-l[a]-k[u]* 123: *šu-ú li-it-ta-la-ak*).

²²⁴ ETCSL 2.1.5 „Tehdy Sargonovi, králi Akkadu, Enlil dal úřady místodržících a králů od severu k jihu. Tehdy svatá Inanna vystavěla svatyni v Akkadu, svůj vznešený příbytek, a v Ulmaši pak vztyčila trůn.“ (ř. 4: *KI UD-BA sar-ru-ké LUGAL a-ga-dē^{KI}-RA* 5: *SIG-TA IGI-NIM-ŠĚ ^{DEN}LÍL-LE* 6: *NAM-EN NAM-LUGAL-LA MU-UN-NA-AN-ŠŪM-MA-TA* 7: *UD-BA ĚŠ a-ga-dē^{KI} KUG ^{DEN}INANNA-KE₄* 8: *AMAS MAḤ-A-NĚ-ŠĚ IM-MA-AN-DŪ-DŪ* 9: *UL-MAŠ^{KI}-A ĞĚŠGU-ZA BA-NI-IN-GUB*).

²²⁵ Tamtéž „Svatá Inanna opustila Akkad, jako válečník krácející do zbraně pak vyšla z města do válečné vřavy, nepříteli je ponechala. Ani ne za 5 dní, ani ne za 10 dní, pak Ninurta odňal pás místodržících, královskou korunu, zrnové síto, královský trůn a vstoupil do své Ešumešy. Utu pak městu odňal jeho výmluvnost, Enki pak jeho moudrost, An pak jeho třpyt, jenž zářil do nebes, nechal do nebes odejít, Enki jeho posvátné pevné kotviště vytrhl ze sladkovodního oceánu, Inanna pak jeho opevnění odňala. (ř. 62: *KUG ^{DEN}INANNA ĚŠ a-ga-dē^{KI} MU-UN-ŠUB* 63: *UR-SAG ĞĚŠTUKUL-A SAG ĞA-ĞA-GIN₇* 64: *IRI^{KI}-TA MĚ ŠEN-ŠEN IM-MA-RA-ĚD* 65: *LŪ-KŪR-RA-RA GABA BA-NI-IN-RI* 66: *UD NU-5-ĀM UD NU-10-ĀM* 67: *SA NAM-EN-NA AGA NAM-LUGAL-LA* 68: *MA-AN-SI-UM ^{SAG}GU-ZA NAM-LUGAL-LA ŠŪM-MA* 69: *NIN-URTA-KE₄ É-ŠU-ME-ŠĀ-NA BA-NI-IN-KUR₉* 70: *IRI^{KI} KA-INIM-MA-BĚ ^{DUTU}BA-AN-DE₆* 71: *ĞĚŠTUG-BĚ ^{DEN}KI-KE₄ BA-AN-DE₆* 72: *ME-LEM₄ AN-NĚ IM-ŪS-SA-A-BĚ* 73: *AN-NĚ AN-ŠAG₄-GA BA-E-ĚD* 74: *ĞĚŠTARGUL KUG IM-DŪ-DŪ-A-BĚ* 75: *^{DEN}KI-KE₄ ABZU-A MI-NI-IN-BU* 76: *ĞĚŠTUKUL-BĚ ^{DEN}INANNA BA-AN-DE₆*).

²²⁶ Cooper 1993, 16–17.

Bezprostřední konec akkadské vlády byl zjeven Narām-Sînovi v osudném snu, jemuž porozuměl, ale odmítl jej přijmout. Oblečen do smutečního oděvu, odebral si královské insignie a propadl do sedmiletého splínu.²²⁷ Poté začal znovu usilovat o božskou radu, dvakrát si nechal provést věštbu o stavbě Inannina chrámu, ale znamení byla v obou případech odmítavá. V pocitu marnosti se Narām-Sîn pokusil usmířit Enlila neuváženou přestavbou jeho chrámu, která měla pro Akkad fatální následky.²²⁸

Odplatou za toto znesvěcení vyvedl Enlil z hor barbarské Gutejce, aby potrestal celou Babylónii. Po strašlivé zkáze se přeživší seskupili, aby učinili společný nářek. V odpověď se velcí bohové pokusili usmířit Enlila prokletím města Akkadu s tím, že pouze Narām-Sînovo vlastní město by mělo pykat za tuto svatokrádež, nikoli celá zem.²²⁹ Enlilova odpověď v textu sice není uvedena, avšak odvolání božího hněvu muselo být posluchači vzkvétajícího urského období zřejmé.²³⁰

7.6 Povstání proti Narām-Sînovi

Tato legenda se zabývá velikým povstáním proti Narām-Sînovi, krátce po jeho nástupu na trůn, anebo možná spíše v důsledku přestavby Ekuru, která podle sumerské tradice způsobila jeho pád. Ve skladbě stojí Narām-Sîn proti svým nepřátelům zcela osamocen. Na rozdíl od Sargona neprosí své vojáky o radu ani pomoc, odvolává se ovšem na božské spojence; v textu je jmenován Enlil, Ištar, Ilaba, Šullat, Ḫaniš a Šamaš, ačkoliv tato božstva do příběhu jinak nezasahují.²³¹

---

²²⁷ ETCSL 2.1.5 „Že království akkadské nebude trvale přebývat na příjemném místě, jeho budoucnost nevěští nic příznivého, jeho chrámy se budou třást a jeho zásoby rozhazovat, viděl Narām-Sîn ve snu. Jeho význam poznal, ale neměl pro něj slov a s nikým o něm nehovořil.“ (ř. 83: NAM-LUGAL *a-ga-dè*^{KI} KI-TUŠ GEN₆-NA DÙG NU-TUŠ-Û-DÈ 84: EGER-BÉ NÍĜ-NA-ME NU-SAG₉-GE-DÈ 85: É TUK₄-E ÈRIM SÁG DI-DÈ 86: ^D*na-ra-am*-^DEN.ZU MÁŠ-ĜI₆-KA IGI BA-NI-IN-DU₈-A 87: ŠAG₄-GA-NI-ŠÈ MU-UN-ZU EME-NA NU-UM-ĜÁ-ĜÁ LÚ-DA NU-MU-UN-DA-AB-BÉ).

²²⁸ Viz kapitola 3.4, pozn. ⁷⁶.

²²⁹ ETCSL 2.1.5 „Podruhé Sîn, Enki, Inanna, Ninurta, Iškur, Utu, Nuska a Nisaba, všichni bohové k tomuto městu obrátili pozornost a Akkad hrozivě prokleli. Ó město, které jsi vyvíjelo nátlak na Ekur, ó Enlile budiž takto, Ó Akkade, jenž jsi vyvíjel nátlak na Ekur, ó Enlile, budiž takto: Nechť tvé svaté zdi až k vrcholu rozezní smutek.“ (ř. 222: 2-KAM-MA-ŠÈ ^DEN.ZU ^DEN-KI ^DINANNA ^DNIN-URTA ^DIŠKUR ^DUTU ^DNUSKA ^DNISABA DIĜIR ḪÈ-EM-ME-EŠ 223: IRI^{KI}-ŠÈ IGI-NE-NE I-IM-ĜÁ-ĜÁ-NE 224: *a-ga-dè*^{KI} ÁŠ ḪUL-A IM-MA-AB-BAL-E-NE 225: IRI^{KI} É-KUR-ŠÈ BA-E-A-UL₄-EN ^DEN-LÍL ḪÈ-ÀM 226: *a-ga-dè*^{KI} É-KUR-ŠÈ BA-E-A-UL₄-EN ^DEN-LÍL ḪÈ-ÀM 227: BÀD KUG-ZU EN-NA SUKU_X-RA-BÉ A-NIR ḪÈ-EM-DA-SÁ).

²³⁰ Cooper 1993, 17.

²³¹ Westenholz 1997, 222.

Líčení začíná shromážděním zástupců městských států v severní Babylónii, kam byla přizvána Kiš, Kuta, Tiwa, Wurumu, Kazallu, Giritab, Apiak, Ibrat, Dilbat a Sippir, po kterém následovala korunovace Jiphur-Kiše. Podle staroakkadské verze vznikla samostatná vzpoura v Sumeru pod vedením Lugal-Anne z Uru, který se ovšem připojuje k Jiphur-Kišově koalici.²³²

Ve zkrácené starobabylónské versi, doložené ve dvou exemplářích, je popsáno zasedání sboru, Jiphur-Kišova korunovace a bitevní scenerie, vše ve velmi dobrém souladu s Narām-Sínovými královskými nápisy. Následuje seznam králů odlehlých provincií akkadské říše. Kompletní starobabylónská verze navazuje příběhem povstání těchto králů pod vedením gutejského krále Gulana. Mezi jeho spojenci je uvedeno 17 králů, jejichž území se rozkládá od Kāneše po Elam. Legenda popisuje sled několika bitev, po nichž Narām-Sîn velkomyslně navrátil Gulanovi jeho svobodu, který ovšem osvobození využil k opětovnému nepřátelství. Mimoto se zde objevuje nepřítel, který není z masa a kostí.²³³ Následuje krvavá bitva mezi oběma protivníky, jejímž vítězem je patrně Gulan. Narām-Sínova armáda sice čítá stovky tisíc mužů, ale nepřátel žíznících po odplatě je taktéž mnoho.²³⁴ Text je zakončen bitvou u městských zdí Akkadu a v tomto místě je zcela přerušeno.²³⁵

Všechny tyto texty se zabývají tématem loajality a cti, kdy nepřátelé jednali nečestně a za dobro se odvděčili zlem. Přestože Sargon osvobodil obyvatele Kiše od uruckého jha, obrátili se proti jeho následníkovi. Taktéž gutejskému králi udělil Narām-Sîn milost, načež se od něj znovu odvrátil.²³⁶

---

²³² TA 1931, 729 „Ve městě Kiši vyvolil všechen lid Jiphur-Kiše. Jiphur-Kiš uzavřel spojenectví s Lugal-Annem, králem Uru; muž z Uruku nejsa králem se přidal na jeho stranu, aby (získal) svůj královský majestát.“ (ř. 1: [in KIŠ^{KI} 2: ÚKU gul-la]-zi-in 3: ip-ḥur-KIŠ^{KI} 4: [a]-pu-na na-se₁₁-<ù>-nim 5: [i]p-ḥur-KIŠ^{KI} 6: [u]-sá-li-ma LUGAL-AN-NÉ 7: ig-ru-sa-am LUGAL ŠEŠ.AB^{KI} 8: ù-la ma-al-ku[m] 9: [u]r-ki-um i-dì-ís-su 10: sar-ru_x(IRI×A)-uz-zum ù s[u-X] 11: un su-[X]12: ís-ku-un).

²³³ BM 079987 „Gulan, král Gutejců, jež jsem rozdrtil v bitvě a nechal odejít do své země, se připojil k (jméno poškozeno), který není z masa a kostí.“ (ř. 14': ^{1D}gu-la-an LUGAL gu-tu-um^{KI} [...] 15': ša i-na ta-ḥa-zi-ja dan-nim a-[du-ku ...] 16': a-na KUR-ti-šu ú-wa-aš-še-ru-šu a-na ^{1D}[...] 17': la ši-ru-um la da-mu-um šu-ú lu X [...]).

²³⁴ Tamtéž „Údolí a vádí byla naplněna jejich krví. Do rozbřesku 6 mil (...), nenechali mě odpočinout. Pronásledoval mě, zuřivě mě napadl zepředu, 90 tisíc mých vojáků, kteří byli v rukou (jméno poškozeno), zabil, zničil, rozdupal.“ (ř. 24': da-mi-ši-na šu-pa-lu ù na-ḥal-l[u um-tal-lu-ú] 25': a-di na-pa-aḥ ^{PUTU}-ši 6 KASKAL-GÍD i[t ...] 26': la ú-ša-ap-še-ḥu[...] 27': wa-ar-ki-ja i-ir-du-ud a-na pa-ni-ja a-[gi-iš it-bi-a-am] 28': 90 li-mi um-ma-na-ti-ja ša i-na qá-a[t ...] 29': lu i-du-uk lu ig-mu-ur ù lu ú-d[a-i-íš]).

²³⁵ Westenholz 1997, 222.

²³⁶ Tamtéž, 223.

7.7 *Ṭupšenna petēma*

Skladba zvaná podle kolofonu *Ṭupšenna petēma* „otevři obálku“ má mnoho společných bodů s legendou o povstání proti Narām-Sînovi. Mezi shodnými rysy lze uvést nepřítele povstávajícího z Amanu, který není z masa a kostí, 17 spojeneckých králů, kteří se připojují k nepřátelským hordám v zničujícím pochodu, a stotísícové vojenské počty.²³⁷

Podle dostupných písemných dokladů byla tato skladba nejoblíbenější ze všech akkadských legend, díky čemuž se dochovala v několika recensích. Její akkadský název se ustálil již v starobabylónském období, nicméně samotný text procházel v průběhu staletí značnými proměnami.²³⁸

Tato skladba nejvíce rozvíjí Narām-Sînův charakter, a kromě vlastního popisu činů je možno sledovat vývoj jeho nitra. Panovník je zpočátku vykreslován jako svéhlavý muž, který se pasuje nad úroveň bohů. Protože však vzdoruje boží vůli, musí být potrestán. Předtím než se mu dostane pomoci od božstev, musí přiznat svou chybu. Na rozdíl od legendy o povstání proti Narām-Sînovi, kde v popředí stála zrada jeho nepřátel, ústředním tématem této skladby je králova pýcha.²³⁹

Podle literární tradice je identifikace Narām-Sînova protivníka nejistá a autoři různých recenzí si při popisu nepřátel často odporují. V starobabylónské edici se v pozici nepřátel objevují jacísi Ḫarium, kteří velmi připomínají stepní lid zvaný SAĜ-ḪAR. Středobabylónská verze poskytuje detailnější popis nepřátel, které sice přímo nejmenuje, ale které ústní tradice zřejmě přetvořila v lid z jeskyní (akk. *hurru*).²⁴⁰

Vlastní linie příběhu se zabývá pustošivou invasí barbarských hord do Babylónie, které byly stvořeny bohy. Narām-Sîn se rozhodne pro protiútok, avšak jeho vojsko je zcela rozprášeno. Ve velkém splínu a pochybnostech, zda je hoden vykonávat královský úřad, přemýšlí nad svým dalším směřováním.²⁴¹ Závěr se zachoval pouze v pozdní recenzi, která dokládá, že král v bitvě nakonec uspěl. Svého vítězství nicméně nemohl

---

²³⁷ Westenholz 1997, 263.

²³⁸ Tamtéž, 263.

²³⁹ Tamtéž, 264.

²⁴⁰ Tamtéž, 265.

²⁴¹ MLC 01364 „Poté co zabil mých 360 tisíc vojáků, uštedřil mi drtivou porážku. A já jsem byl zmaten a v rozpacích, vyděšený, unavený, ztrápený a zlomený. I pomyslí jsem si: Co přinesl bůh během mé vlády? Jsem král, který nedokázal ochránit svou zem, a pastýř, který nedokázal ochránit svůj lid.“ (6: *iš-tu* 6 *šu-ši li-mi um-ma-ni i-ni-ru* 7: *im-ta-ḫa-aš da-ab-da-a ra-bi-a* 8: *a-na-ku es-si-ḫi en-ni-ši* 9: *a-ka-ad a-na-aḫ a-šu-uš am-ṫi-ma* 10: *um-ma a-na-ku-ma* DÍĜIR *a-na BALA-ja mi-nam ub-lam* 11: *a-na-ku šar-rum la mu-ša-lim ma-ti-šu* 12: *ù SIPA la mu-ša-lim ni-ši-šu*).

dále využít a zbavit se svých nepřátel nadobro.²⁴² Pozdní verze je zakončena radami budoucímu panovníkovi, které vyzdvihují rozvahu a mírumilovnost.²⁴³

7.8 Erra a Narām-Sîn

Navzdory množství poškozených míst je vyprávění tohoto příběhu téměř úplné; chybí pouze několik řádek úvodu a závěru. Tato neobvyklá skladba se zabývá Narām-Sínovým přijetím božských zbraní za příslib stavby chrámu zasvěceného bohu války Errovi a jeho družce Laz, na základě rady a inspirace bohyně Ištar. Bůh Erra a král Narām-Sîn spojí síly, aby se společně postavili bezejmenným nepřítelům, které zaštiťuje Enlil.²⁴⁴ Oba bojovníci se připravují na bitvu a po úspěšném vojenském tažení dostojí král svému slibu a postaví božstvu chrám. Text končí požehnáním moudrému Narām-Sínovi, který nachází potěšení ve spravedlnosti.²⁴⁵

Tento mytický a heroický příběh se odehrává v prostředí Errova chrámu Meslam a jeho velesvatyně (akk. *gigunnû*), pravděpodobně ve městě Kuta. Více informací není v textu uvedeno, nicméně blízkou souvislost mezi tímto chrámem, městem Kuta a Narām-Sínem uvádí skladba *Tupšenna petēma*.²⁴⁶ Text je komponován ve vysokém hymnicko-epickém stylu a podle některých názorů byl sepsán ve starobabylónském období na dvoře králova jmenovce, Narām-Sína z Ešnunny.²⁴⁷

---

²⁴² STT 1, 030 „Jasná Večernice přistoupila s nebes k Narām-Sínovi, synu Sargonovu: Dost! Sémě zkázy není! V budoucnu je Enlil bude volat na neposlušné.“ (kol. iii, ř. 19: ^{MUL}*dil-bat KÙ-tu iš-tu AN-e ki-a-am is-sa-[X]* 20: *a-na 'na-ram-^D30-mi DUMU L[UGAL]-GI-NA e-zib* 21: NUMUN *ḫal-qá-ti-i la tu-ḫal-laq* 22: *a-na ár-kat u₄-me ^DBE a-na ḫUL-tim i-na-áš-šá ri-su-un*).

²⁴³ Tamtéž „Zpevní své zdi! Naplní své příkopy vodou! Svě truhlice, obilí, stříbro, zboží a majetek nech přinést do své pevnosti! Pověs své zbraně a v koutech je opři! Střež svou kuráž! Měj se na pozoru sám před sebou!“ (kol. iv, ř. 7: [BÀD]-MEŠ-*ka tuk-kil* 8: *ḫi-ra-tu-ka A-MEŠ mul-li* 9: [*pí*]-*sa-an-ti-ka ŠE-AM-ka KÙ-BABBAR-ka [NÍĜ]-ŠU-ka* 10: [NÍĜ]-GA-*ka a-na IRI [dan-nu-ti]-ka šu-r[ib]* 11: [ĜEŠ]TUKUL^{MEŠ}-*ka ru-ku-us-ma túb-qa-a-ti um-[mid]* 12: *qar-ra-du-ti-ka ú-šur pu-ut-ka [šul-lim]*).

²⁴⁴ BM 120003 „Erra otevřel ústa svá a pravil Narām-Sínovi, svému králi: Enlil utkal bitvu jako nepřítel, ale já jsem ničitel. Krčím se, jsem plamen a oheň. (...) I řekl král: Příteli, hrdino Erro, bitvu (...) zbraň nech mě pozvednout! Nech mě postavit tvůj chrám s oslavami uvnitř!“ (ř. 19: *er-r[a pa-šu i-pu-ša-a]m-ma a-na na-ra-am-^DEN.ZU šar-ra-šu is-sà-qá-ar* 20: *iš-t[a-tu qá-ab-la-am ^DEN-LÍL na-ak-ri-iš ù ra-i-ša-ku* 21: *ra-b[i-ša-ak na-a]b-la-ak [i-ša]-ta-ak (...) 24: šar-ru-u[m iq-ta]-bi ru-a q[ú-ra-da-a]m er-ra 25: qá-ab-[a-am X-X]- wa-ar wa-ri ka-ka-*<am>* lu-ša-aš-qí 26: lu-pu-uš-ku-um b[i-t]a-am ša ta-ši-la-tu li-ib-bi*).

²⁴⁵ Tamtéž „Moudrému, který nachází potěšení ve spravedlnosti, staviteli tvého chrámu, Narām-Sínovi dej božskou hůl!“ (rev. ř. 66: *er-ši-im ḫa-di mi-ša-ri-im ba-nu bi-ti-[ka]* 67: *a-na na-ra-am-^DEN.ZU ší-bi-ir-ra-am i-din*).

²⁴⁶ Westenholz 1997, 190.

²⁴⁷ Foster 2016, 276.

Historické jádro tohoto příběhu je neznámé, ačkoliv v bezejmenných nepřátelích seslaných Enlilem lze spatřovat vliv literární tradice, reprezentované skladbami *Prokletí Akkadu*, *Povstání proti Narām-Sînovi* a *Ṭupšenna petēma*. Narām-Sînovo konečné vítězství spojením s Errou a Ištar-Annunītum ovšem reprezentuje jakýsi historický element odrážející řadu vítězství, kterou uvádějí královské nápisy. Celkem se tedy zdá, že literární postava Narām-Sîna byla konfrontována s historickými prameny, které způsobily její postupnou proměnu z tragické postavy v kladnou, jež vyvrcholila právě v tomto vyprávění.

7.9 Narām-Sînova smrt

Tato skladba pojednává o Narām-Sînově odchodu z tohoto světa, popisuje jeho pohřební obřad a vstup do podsvětí. Příběh o velkých činech krále je sepsán v podobě chvalo zpěvu, sám v této skladbě ovšem není zbožštěn; namísto toho je popisován jako slunce. To může znamenat, že text pochází původně z Larsy, jejímž ochranným bohem byl sluneční bůh Šamaš, a její nejvýznamnější panovník v starobabylónském období, Rīm-Sîn, se rovněž nechal nazývat sluncem svého lidu. Podobně jako v příběhu slunečního boha, který každou noc navštěvuje podsvětí se zdá, že Narām-Sîn sestoupil do říše mrtvých, aby si užil noční spánek, zatímco závora a dveře do podsvětí zůstaly uzamčeny. Podsvětí je vykreslováno jako místo v temnotě, která nemůže být osvětlena, určitou roli zde tedy hraje námět protikladu světla a tmy. Velkou a neznámou bohyni této skladby lze patrně ztotožnit s Ereškigal, bohyní podsvětí.²⁴⁸

Příběh začíná pochvalou Narām-Sîna od tajemné bohyně a vyprávěním objasňujícím Narām-Sînův vztah vůči této bohyni. Skladba pokračuje monologem, který se zabývá Narām-Sînem a jeho potomky; snad se jedná o požehnání jeho nově narozenému synovi, který je představován bohům, či požehnání při synově nástupu na trůn po Narām-Sînově smrti.²⁴⁹ Následuje monolog popisující smuteční obřad a

---

²⁴⁸ Westenholz 1997, 203.

²⁴⁹ L.74.225 „K Narām-Sînovi se modlete! Ratolesti, jeho velkému jménu prokažte respekt! Pomazaný všech (...) Bohové, kteří (...) před nimi.“ (kol. ii, ř. 3: *a-na na-ra-am-ḫEN.ZU lu-ub-[XX]* 4: *wi-il-di-iš ku-ub-bi-it a-na šu-mi-šu ra-bi-im* 5: *pa-ši-šu ka-la [...]* 10: *i-lu šu-ut ut-[X ...] ma-ḫa-ar-šu-nu [...]*).

řečnické otázky o nevyhnutelnosti smrti.²⁵⁰ Po poškozené části vypravující o měsíci je zmiňována Ištar-kakkabī, hvězda Venuše, volání po ukončení bojů a uhašení plamenů války, tedy snad jakési nabádání vladaře k pacifismu.²⁵¹ Tato závěrečná pasáž nápadně připomíná skladbu *Ṭupšenna petēma*.²⁵²

---

²⁵⁰ Tamtéž „Kamenné nože a žiletky budou jejich náhrdelníky, jejich líčidla budou slzy, jejich olej bude prach. Útroby tvé matky se ozývají jako býk. Král vykřikl ve svém utrpení. Ach, běda! Což neumírají velekněží? Ach, běda! Což neumírají velekněží? Což neumírají urození?“ (kol. v, ř. 10: *šú-ur-ru ù na-ag-la-bu ku-ri-nu-ši-in* 11: *i-gu-ši-in di-ma-a-tum ša-ma-an-ši-in ep-ru-um* 12: *iš-ta-ap-pu ki li-i-m qè-re-eb um-mi-ka* 13: *šar-ru-um iš-si* [X X] *ni-iš-šu da tu ud ni mi ja* 14: *i-ni-im-ma-am-ma-a-an la i-mu-ut-tu e-nu* 15: *i-ni-im-ma-am-ma-an la i-mu-ut-tu a-ši-ú*).

²⁵¹ Tamtéž „Opasek po její levici jako bůh po pravici Ištar polož, dej mu vyjít! Vyžeň zuřivost, válčení! Uhaš boje, umlč křik!“ (kol. vii, ř. 5: [*a-gu*]-*úh šu-mi-li-ša ki-qá-ad-mi-im* 6: *im-nu-um aš-tár ka-ak-ka-bi šu-ku-un šu-ši-šum* 7: *na-pi-iḫ-ta-am di-[i]t-pa-ar tu-qum-ta-am* 8: *bu-ul-li a-na-na-tim šu-up-pi ri-ig-ma-[tim]*).

²⁵² Westenholz 1997, 204.

8 Závěr

Staroakkadský stát se zrodil v neklidném období konce ranědynastického období. Za jeho krátké existence došlo na Předním východě ke mnoha změnám, ačkoliv některé byly pouze vyvrcholením dosavadního vývoje. Již v době předakkadské začaly v Babylónii vznikat větší teritoriální státy, zejména Lugalzagesiho království v Sumeru, které však alespoň formálně zachovávalo status uskupení městských států. S příchodem vlády akkadské dynastie došlo k postupné změně královské ideologie, nejprve se Sargon odvrátil od dualistické sumero-akkadské ideje a prohlásil se králem veškerenstva. Vrcholu pak říše dosáhla za vlády jeho vnuka Narām-Sína, který sjednotil celou Mezopotámii a prohlásil se za boha Akkadu. Tímto činem se zcela oprostil od dřívější sumerské představy vládce, neboť král sám byl tvořitelem dějin a bohové jej pouze schvalovali.

Jakmile akkadští panovníci získali kontrolu nad rozsáhlými oblastmi země, byli nuceni řešit množství problémů administrativního charakteru, zejména regionálních odlišností ve státní správě a daňového zatížení obyvatelstva. Rovněž usilovali o zavedení zemědělské politiky, kde základem královské záštity byla půda, a přebytky Sumeru poskytovaly prostředky pro udržování početného vojska, čemuž se sumerské elity horlivě bránily. Pro účely administrativy byl standardisován tvar tabulek a klínového písma, a projevila se snaha o sjednocení systému měr a vah. Ačkoliv říši potkal náhlý konec, představy o královském majestátu a státní administrativě přetrvaly a navázaly na ně následující dynastie.

Od doby vlády III. dynastie z Uru se začalo objevovat množství literárních textů, které formulovaly teorie o politické legitimitě představující akkadskou dynastii v osobě Sargona a jeho vnuka Narām-Sína. Podle sumerské *Legendy o Sargonovi* se tento panovník dostal na trůn v souladu s vůlí bohů a nadále byl vnímán velmi pozitivně. Podle legendy *Prokletí Akkadu* naopak Narām-Sín odmítl přijmout zvěsti o pádu akkadské dynastie a neuváženými kroky si pohněval Enlila, který na celou zem povolal Gutejce. V mladších legendách o Narām-Sínovi se rovněž velmi často objevuje motiv nepřátelských hord, je zde ovšem patrný určitý vývoj panovníkova osudu od úplné porážky, přes odvrácení zkázy usmířením s bohy, po rozhodné vítězství nad nepřáteli. Lze se tedy domnívat, že literární postava Narām-Sína byla konfrontována s líčením královských nápisů, které způsobily její postupnou proměnu v kladnou postavu.

Podobný problém patrně způsoboval rozpor mezi Narām-Sínovým zbožštěním a smrtí, který byl osvětlen v jiné legendární skladbě, kde se mísí prvky historické a mytologické.

Použitá literatura

ARCHI, Alfonso – BIGA, Maria G. (1982): *Archivi Reali di Ebla 3 – Testi amministrativi di vario contenuto (archivio L. 2769)*. Roma: Missione archeologica italiana in Siria, 410 s.

ARCHI, Alfonso (2015): *Ebla and Its Archives: Texts, History, and Society*. Boston: De Gruyter, 854 s. ISBN 978-1-6145-1716-0.

ARO, Jussi (1955): *Studien zur Mittelbabylonischen Grammatik*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino, 175 s.

BUCCELLATI, Giorgio – BUCCELLATI-KELLY, Marilyn (2002): Tar'am-
Agade, Daughter of Naram-Sin, at Urkesh. In WERR, Gailani (ed.). *Of Pots and Plans: Papers on the Archaeology and History of Mesopotamia and Syria Presented to David Oates in Honour of his 75th Birthday*. London: Nabu, s. 11–31. ISBN 978-1-897750-62-9.

COOPER, Jerold S. (1993): Paradigm and Propaganda: The Dynasty of Akkade in the 21th Century. In LIVERANI, Mario (ed.). *Akkad, The First World Empire: Structure, Ideology, Traditions*. Padova: Sargon, 182 s. ISBN 978-88-1120-468-8.

EDZARD, Dietz O. (1984): *Archivi Reali di Ebla 5, Hymnen, Beschwörungen und verwandtes (aus dem Archiv L. 2769)*. Roma: Missione archeologica italiana in Siria, 63 s.

FOSTER, Benjamin R. (1982): Ethnicity and Onomastics in Sargonic Mesopotamia. *Orientalia NS*, roč. 51, s. 297–354. ISSN 0030-5367.

FOSTER, Benjamin R (2016): *The Age of Agade: Inventing empire in ancient Mesopotamia*. Abingdon: Routledge, 438 s. ISBN 978-1-138-90971-7.

FRAYNE, Douglas (1993): *The Royal Inscriptions of Mesopotamia: Early Periods. Vol. 2: Sargonic and Gutian Periods*. Toronto/Buffalo/London: University of Toronto Press, 338 s. ISBN 978-0-8020-0593-4.

FRAYNE, Douglas (1998): *The Royal Inscriptions of Mesopotamia: Early Periods. Vol. 1: Presargonic Period*. Toronto/Buffalo/London: University of Toronto Press, 464 s. ISBN 978-0-8020-3586-8.

FRONZAROLI, Pelio (2003): *Archivi Reali di Ebla 13 – I testi di cancelleria: I rapporti con le città (archivio L. 2769)*. Roma: Missione archeologica italiana in Siria, 318 s.

GELB, Ignace J. (1952): *Materials for the Assyrian Dictionary, No. 1: Sargonic Texts from the Diyala Region*. Chicago: The University of Chicago Press, 251 s.

GELB, Ignace J. (1961): *Materials for the Assyrian Dictionary, No. 2: Old Akkadian Writing and Grammar*. Chicago: The University of Chicago Press, 235 s.

GELB, Ignace J. (1970): *Materials for the Assyrian Dictionary, No. 5: Sargonic Texts in the Ashmolean Museum*. Chicago: University of Chicago Press, 150 s. ISBN 978-0-226-62309-2.

GELB, Ignace J. – STEINKELLER, Piotr – WHITING, Robert (1991): *Earliest Land Tenure Systems in the Near East: Ancient Kudurrus*. Chicago: Oriental Institute of the University of Chicago, 303 s. ISBN 978-0-918986-56-7.

GELB, Ignace J. – KIENAST, Burkhard (1990): *Die altakkadischen Königsinschriften des dritten Jahrtausends v. Christentums*. Stuttgart: F. Steiner, 434 s. ISBN 978-35-150-4248-2.

GLASSNER, Jean-Jacques (2005): *Mesopotamian Chronicles*. Leiden/Boston: Brill, 365 s. ISBN 978-15-8983-090-5.

GRAYSON, A. Kirk (1987): *The Royal Inscriptions of Mesopotamia: Assyrian Periods. Vol. 1: Assyrian Rulers of the Third and Second Millenian BC (to 1115 BC)*. Toronto/Buffalo/London: University of Toronto Press, 355 s. ISBN 978-0-8020-2605-2.

HASSELBACH, Rebecca (2005): *Sargonic Akkadian: A Historical and Comparative Study of the Syllabic Texts*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 292 s. ISBN 978-3-447-05172-8.

HASSELBACH, Rebecca (2013): *Case in Semitic: Roles, Relations and Reconstruction*. Oxford: Oxford University Press, 384 s. ISBN 978-0-19-967180-9.

CHARVÁT, Petr (2010): Inscriptions on sealings from archaic Ur. In ŠAŠKOVÁ, Kateřina – PECHA, Lukáš – CHARVÁT, Petr (ed.). *Shepherds of the Black-Headed People: The Royal Office vis-à-vis Godhead in Ancient Mesopotamia*. Plzeň: Západočeská univerzita, 212 s. ISBN 978-80-7043-969-2.

JAGERSMA, Abraham (2010): *A Descriptive Grammar of Sumerian*. Leiden University: PhD thesis, 750 s.

KIENAST, Burkhard – VOLK, Konrad (1995): *Die Sumerischen und akkadischen Briefe des III. Jahrtausends aus der Zeit vor der III. Dynastie von Ur*. Stuttgart: Steiner, 294 s. ISBN 978-35-1506-546-7.

KREBERNIK, Manfred (1985): Zur Entwicklung der Keilschrift im III. Jahrtausend anhand der Texte aus Ebla: Ein Vergleich zwischen altakkadischem und eblaitischem Schriftsystem. *Archiv für Orientforschung*, roč. 32, s. 53–59. ISSN 0066-6440.

LIVERANI, Mario (1993): Model and Actualization: The Kings of Akkad in the Historical Tradition. In LIVERANI, Mario (ed.). *Akkad, The First World Empire: Structure, Ideology, Traditions*. Padova: Sargon, 182 s. ISBN 978-88-1120-468-8.

MILANO, Lucio – BIGA, Maria G. (1984): *Archivi Reali di Ebla 4 – Testi amministrativi: assegnazioni di tessuti (archivio L. 2769)*. Roma: Missione archeologica italiana in Siria, 333 s.

PECHA, Lukáš (2003): *Starobabylónský stát*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 279 s. ISBN 978-80-85425-51-3.

PECHA, Lukáš (2014): Komunikace o historických událostech ve starověké Mezopotámii. *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni*, č. 3/14, s. 11–29. ISSN 1802-0364.

POWELL, Marvin A. (1996): The Sin of Lugalzagesi. *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, roč. 86, s. 307–314.

PROSECKÝ, Jiří a kol. (1999): *Encyklopedie starověkého předního východu*. Praha: Libri, 447 s. ISBN 978-80-85983-58-3.

RAKIC, Yelena (2014): Impressions of the Contest Scene: Glyptic Imagery and Sealing Practice in the Akkadian Period. In BROWN, Brian A. – FELDMAN, Marian H. (ed.). *Critical Approaches to Ancient Near Eastern Art*. Berlin/Boston: De Gruyter, 812 s. ISBN 978-1-61451-029-1.

SALLABERGER, Walther – PRUSS, Alexander (2015a): Home and Work in Early Bronze Age Mesopotamia: "Ration Lists" and "Private Houses" at Tell Beydar/Nabada. In STEINKELLER, Piotr – HUDSON, Michael (ed.). *Labor in the Ancient World*. Dresden: Islet-Verlag, 664 s. ISBN 978-39-8148-423-6.

SALLABERGER, Walther – SCHRAKAMP, Ingo (2015b): *Arcane III: History & Philology*. Turnhout: Brepols, 445 s. ISBN 978-2-503-53494-7.

SOLLBERGER, Edmond (1962): Graeco-Babyloniaca. *Iraq*, roč. 24, č. 1, s. 63–72. ISSN 0021-0889.

STEINKELLER, Piotr (1993): Early Political Development in Mesopotamia and the Origins of the Sargonic Empire. In LIVERANI, Mario (ed.). *Akkad, The First World Empire: Structure, Ideology, Traditions*. Padova: Sargon, 182 s. ISBN 978-88-1120-468-8.

WESTENHOLZ, Aage (1987): *Old Sumerian and Old Akkadian Texts in Philadelphia: Part Two: The 'Akkadian' Texts, The Enlilemaba Texts, and the Onion Archive*. Kopenhagen: Museum Tusculanum Press, 204 s. ISBN 978-87-7289-008-1.

WESTENHOLZ, Aage (1993): The World View of Sargonic Officials: Differences in Mentality between Sumerians and Akkadians. In LIVERANI, Mario (ed.). *Akkad, The First World Empire: Structure, Ideology, Traditions*. Padova: Sargon, 182 s. ISBN 978-88-1120-468-8.

WESTENHOLZ, Aage – SALLABERGER, Walther (1999): *Mesopotamien: Akkade-Zeit und Ur III-Zeit*. Freiburg, Schweiz: Universitätsverlag, 414 s. ISBN 978-3-7278-1210-9.

WESTENHOLZ, Joan G. (1984): Review: The Sargon Legend: A Study of the Akkadian Text and the Tale of the Hero Who Was Exposed at Birth by Brian Lewis. *Journal of Near Eastern Studies*, roč. 43, č. 1, s. 73–79. ISSN 0022-2968.

WESTENHOLZ, Joan G. (1997): *Legends of the Kings of Akkade*. Winona Lake: Eisenbrauns, 410 s. ISBN 978-0-931464-85-4.

WILCKE, Claus (2007): *Early Ancient Near Eastern Law, A History of Its Beginnings: The Early Dynastic and Sargonic Periods*. Winona Lake: Eisenbrauns, 204 s. ISBN 978-1-57506-132-0.

Bibliografické zkratky

Ad = označení staroakkadských dopisů z Adabu, viz Kienast et al. (1995).

AO = označení tabulek z Louvru (Antiquités orientales), Paříž.

ARCANE = Associated Regional Chronologies for the Ancient Near East, Turnhout; ARCANE 3 viz Sallaberger et al. (2015b).

ARET = Archivi Reali di Ebla, Roma; ARET 3 = Archi (1982), ARET 4 = Milano et al. (1984), ARET 5 = Edzard (1984), ARET 13 = Fronzaroli (2003).

BIN = Babylonian Inscriptions in the Collection of James B. Nies, New Haven.

BM = označení tabulek ve sbírkách Britského musea, Londýn.

CAD = The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago, Chicago/Glückstadt: 1956–2010.

CBS = označení tabulek z University Museum in Philadelphia (Catalogue of the Babylonian Section), Philadelphia.

CDLI = Cuneiform Digital Library Initiative [online]. 2017 [cit. 20. 4. 2017]. Dostupné z www: <<http://cdli.ucla.edu/>>.

CT = Cuneiform Texts from Babylonian Tablets in the British Museum, London.

CUSAS = Cornell University Studies in Assyriology and Sumerology, Bethesda.

DPA = Etude de Documents de la Période d'Agade, Liège.

EA = El-Amarna-Tafeln, Leipzig.

ETCSL = The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature [online]. 2016 [cit. 20. 4. 2017]. Dostupné z www: <<http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/>>.

Gir = označení staroakkadských dopisů z Ĝirsu, viz Kienast et al. (1995).

HSS = Harvard Semitic Series, Cambridge.

ITT = Inventaire des tablettes de Tello, Paris.

L = označení tabulek z Archeologického musea v Istanbulu (Lagash/Girsu), Istanbul.

MAD = Materials for the Assyrian Dictionary; MAD 1 = Gelb (1952), MAD 2 = Gelb (1961), MAD 5 = Gelb (1970).

MAH = označení tabulek ve sbírkách Musée d'Art et d'Histoire, Genève.

MCS = Manchester Cuneiform Studies, Manchester.

MDP = Mémoires de la Délégation en Perse, Paris.

MEE = Materiali epigrafici di Ebla, Naples.

MLC = Morgan Library Collection, označení tabulek Yale Babylonian Collection, New Haven.

MVN = Materiali per il vocabolario neosumerico, Roma.

OAIC = Old Akkadian Inscriptions in Chicago Natural History Museum, Chicago.

OIP = Oriental Institute Publications, Chicago.

OSP = Old Sumerian and Old Akkadian Texts in Philadelphia Chiefly from Nippur, Malibu.

RIMA = The Royal Inscriptions of Mesopotamia: Assyrian Periods, viz Grayson (1987).

RIME = The Royal Inscriptions of Mesopotamia: Early Periods, Toronto/Buffalo/London; RIME 1 = Frayne (1998), RIME 2 = Frayne (1993).

Sb = označení stél ve sbírkách Louvru (Stèle babylonienne), Paříž.

SKL = Sumerian King List, viz Glassner (2005).

STT = Sultantepe Tablets, London.

TA 1931 = Tell Asmar 1931, Chicago.

Trivium = Trivium Art History [online]. 2017 [cit. 20. 4. 2017]. Dostupné z [www: <http://arthistoryproject.com/>](http://arthistoryproject.com/).

Um = označení staroakkadských dopisů z Ummy, viz Kienast et al. (1995).

YOS = Yale Oriental Series, Babylonian Texts, New Haven.

Resumé

The Old Akkadian state arose from turbulent events at the end of the Early Dynastic period. During its short existence, many changes occurred in the ancient Near East, although some were in fact just a culmination of previous developments. Already in the Pre-Sargonic period, larger territorial states have emerged in Babylonia, e.g. Lugalzagesi's kingdom of Sumer retaining at least formally the status of a confederation of city-states. During the reign of Akkadian dynasty, a gradual change in the royal ideology occurred, Sargon first turned away from the Sumero-Akkadian dualistic idea and proclaimed himself the king of totality. The peak of the empire was marked by the rule of his grandson Narām-Sîn, who unified the entire Mesopotamia proclaiming himself the god of Akkad.

As Akkadian kings gained control over large areas of the country, they were forced to solve a number of administrative problems, in particular regional differences in government and tax burden. They also sought to implement an agricultural policy where the royal patronage was associated with the land. For administrative purposes, the form of tablets and cuneiform had been standardized and many efforts were made to unify the system of weights and measures. Although the Akkadian empire has come to a sudden end, the ideas of the royal kingship and the state administration had prevailed and were followed by later kings.

Since the reign of the Ur III dynasty, a number of literary texts emerged formulating theories of political legitimacy, which represent the Akkadian dynasty in a simplified way. According to the *Sumerian Sargon Legend*, Sargon had risen to the throne in accordance with the will of the gods, and thus was perceived very positively. Conversely, Narām-Sîn, according to the *Curse of Akkad*, refused to accept the rumours about the fall of Akkadian dynasty and his ill-considered actions have angered Enlil, who called on the whole country the Gutians. In younger legends, the motif of the enemy hordes also appears very often; however, there is a certain development of the king's further fate from total defeat, through averting destruction by reconciliation with gods, to decisive victory over his enemies. It can be assumed that the literary character of Narām-Sîn was confronted with the depiction of the royal inscriptions that caused its gradual transformation into a positive figure.

Příloha

Míry a váhy

Délkové míry

palec (ŠU-SI) = 17 mm

loket (KÛŠ) = 30 palců = 0,5 m

lano (ÉŠE) = 120 loktů = 60 m

míle (KASKAL-GÍD / DA-NA) = 3000 lan = 10,8 km

Plošné míry

sar (SAR) = 36 m²

iku (IKU) = 100 sarů = 3600 m²

eše (EŠE) = 6 iku = 21 600 m²

bur (BUR) = 3 eše = 64 800 m²

Duté míry

silá (SÍLA) = 1 l

bán (BÁN) = 10 sila = 10 l

bariga (BARIGA) = 6 bánů = 60 l

gursaĝĝal (GUR-SAGĜÁL) = 4 bariga = 240 l

gur (GUR) = 5 bariga = 300 l

Váhové jednotky

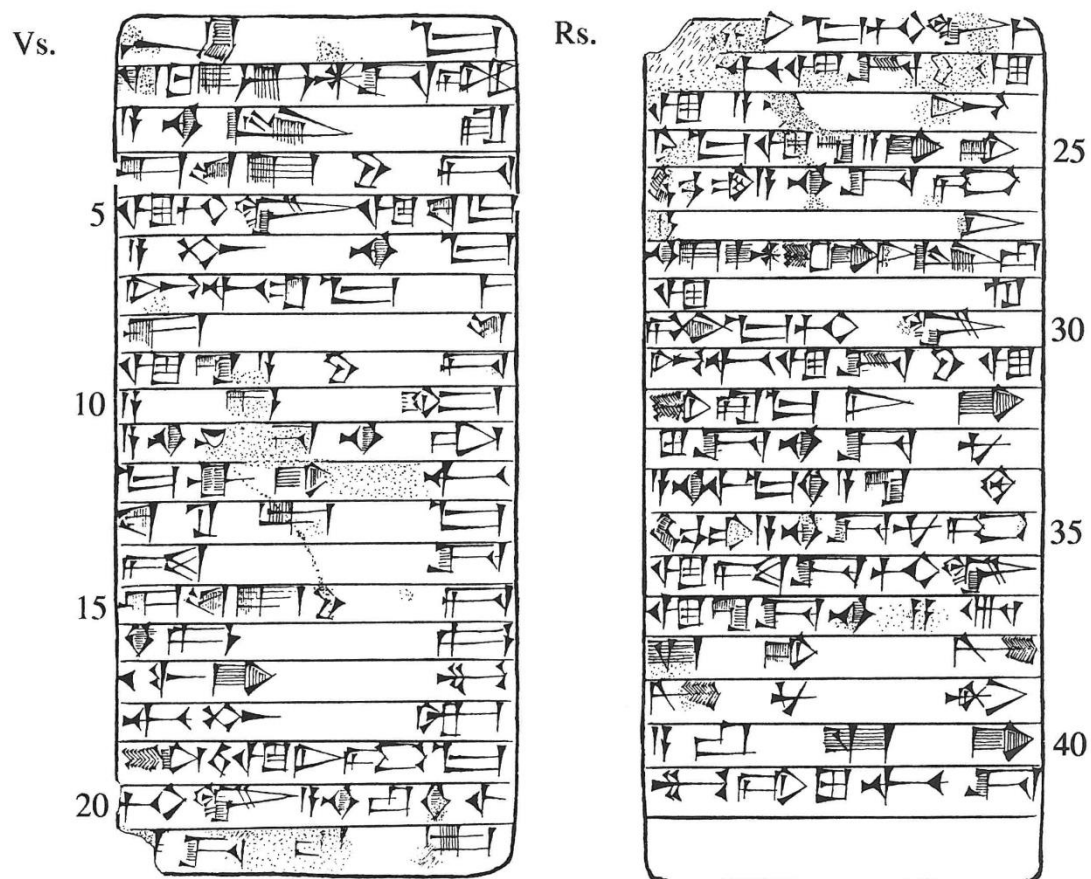
zrnko (ŠE) = 0,44 g

šekel (GÍN) = 180 zrnků = 8 g

mina (MA-NA) = 60 šekelů = 0,5 kg

talent (GÚ-UN) = 60 min = 30 kg

Ukázka staroakkadského klínopisu

Obr. 1: Gutejský dopis (Gir 19); převzato z ²⁵³.

²⁵³ Kienast et al. 1995, 303.

Narām-Sînova stéla

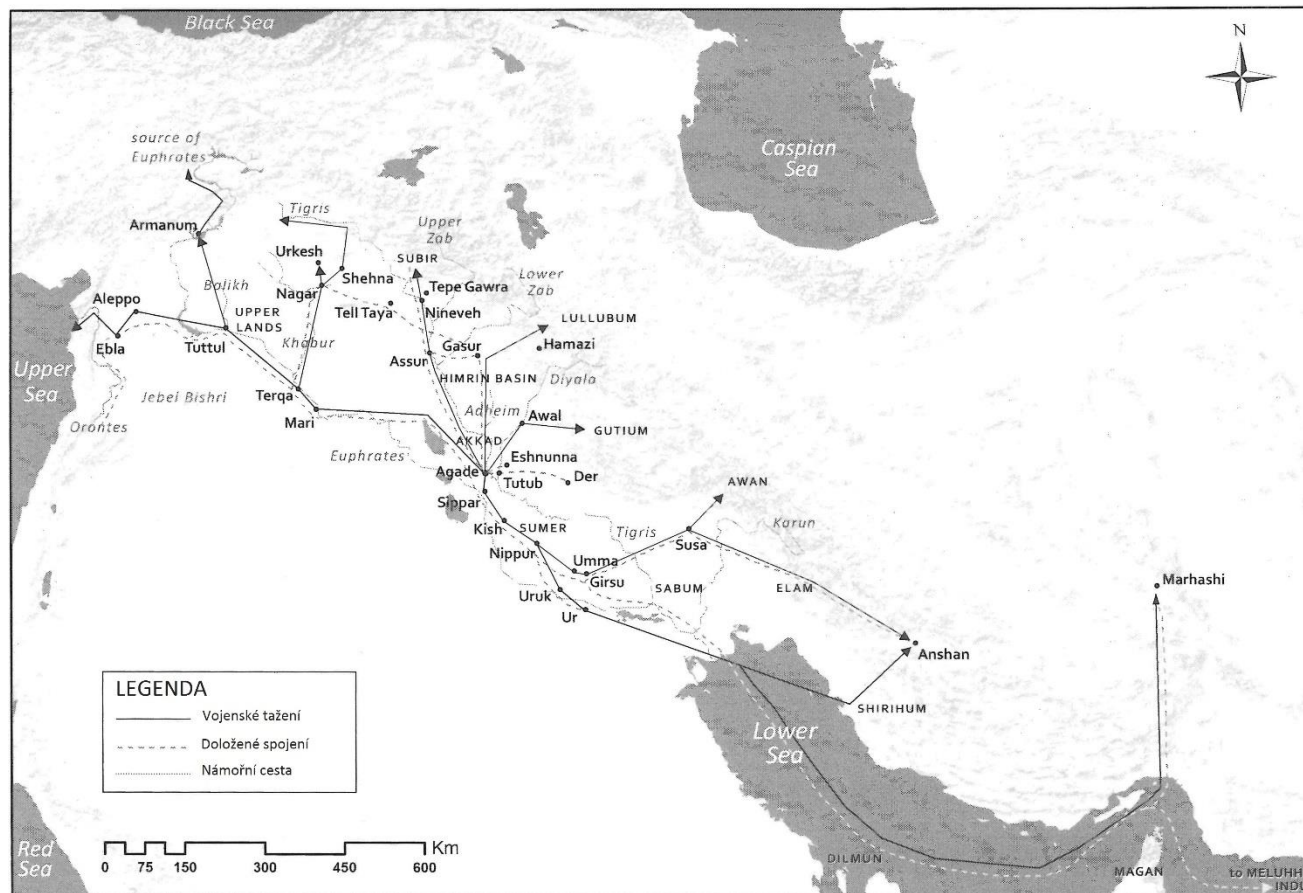

Obr. 2: Narām-Sînova stéla z výpravy proti Lullubejcům (Sb 4); převzato z ²⁵⁴.

---

²⁵⁴ Trivium [online]. Dostupné z [www: <http://arthistoryproject.com/artists/naram-sin/victory-stele-of-naram-sin/>](http://arthistoryproject.com/artists/naram-sin/victory-stele-of-naram-sin/).

Mapa Mezopotámie

Obr. 3: Nejdůležitější střediska za vlády staroakkadské dynastie; převzato z²⁵⁵.

²⁵⁵ Foster 2016, 81.